

BALIULIŲ PILKAPIAI (ŠVENČIONIŲ R.)

LAURYNAS KURILA, VIDA KLIAUGAITĖ

IVADAS

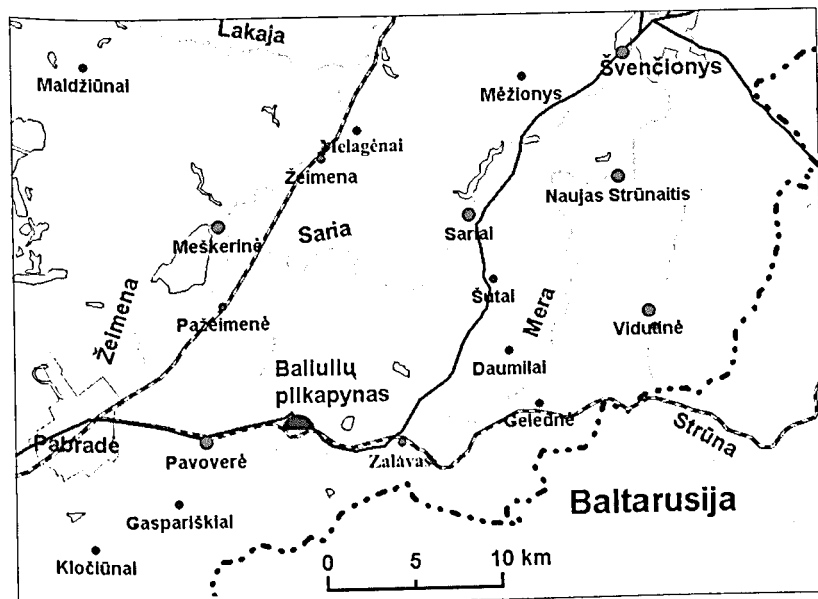
Baliulių pilkapynas (Švenčionių r., Pabradės sen.) (A1063) yra apie 0,5 km į ŠR nuo Baliulių kaimo, apie 0,13 km į RŠR nuo Meros dešiniojo kranto, Zalavo miške (1 pav.). Pilkapiai išsidėstę apie 115 m ilgio ir iki 35–45 m pločio juosta, nusidriekusi VŠV–RPR kryptimi gana aukštoje vietovėje, pušyne palei Švenčionių–Pabradės kelią (2 pav.). Apie 0,75 km į PR nuo pilkapyno, kitame Meros krante, yra Baliulių piliakalnis.

Baliulių apylinkėse daugiau laidojimo paminklų nežinoma, artimiausias Pabradės pilkapynas yra apie

7,5 km į V. Baliulių pilkapynas yra tarsi tarp kelių ryškesnių pilkapynų grupių, išsidėsčiusių Žeimenos žemupyje, Švenčionių bei Švenčionėlių ir Svyrių bei Lentupio apylinkėse.

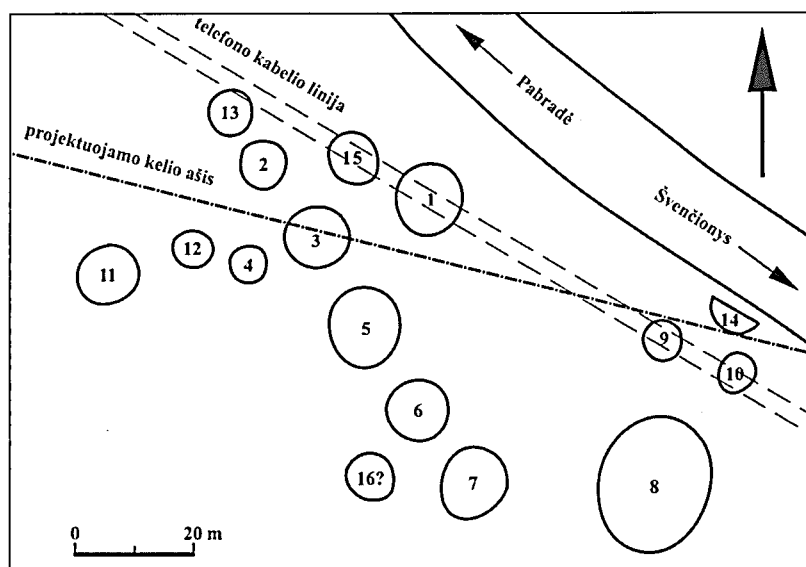
Paminklas archeologams ilgą laiką buvo nežinomas ir nepateko nei į XIX a. pabaigoje bei XX a. pirmojoje pusėje sudarytus archeologinius žemėlapius (Покровский, 1893a; Tarasenko, 1928), nei į Lietuvos archeologijos atlasą (Lietuvos, 1977). Nieko apie jį nežinojo ir vietiniai gyventojai. Pilkapynas atrastas 1988 m. Mokslinės metodinės tarybos žvalgomosios ekspedicijos į Baliulių piliakalnį metu (Balčiūnas, Strazdas, 1988š, p. 8–10). Tuomet pilkapyne suskaičiuoti aštuoni pilkapiai. Dalis jų buvo pažeisti miško keliuko bei telefono linijos, vienas – „lobių ieškotojų“. Tais pačiais metais sudarytas pilkapyno situacijos planas (autorius T. Šidiškis), kuriame pažymėta 10 sampilų. Vienas jų yra 22 m skersmens ir 1,6 m aukščio. 1999 m. žvalgant paminklo teritoriją bei tyrinėjimų metu rasti dar šeši sulėkštėję arba telefono linijos suardyti pilkapiai.

1999 m. per paminklo teritoriją numatyta tiesti kelio atkarpą. AB „Kelprojektas“ užsakymu pilkapynas tyrinėtas 1999–2000 m. Pirmojo tyrinėjimų sezono metu ištirta 11 sampilų (Kliaugaitė, 1999š). 2000 m. ištirtas dar vienas pilkapis

1 pav. Baliulių pilkapyno topografinė padėtis.

Fig. 1. Topographical situation of Baliuliai barrows.

2 pav. Baliulių pilkapyno situacijos planas. V. Kliugaitės, L. Kurilos brėž.
Fig. 2. Situational plan of Baliuliai barrows.

12(15)*, atrastas 1999 m. (Kliugaitė, 2000š). Per du sezonus ištirtas bendras 1758,5 m² plotas. Pilkapiai buvo tyrinėjami netaisyklingos formos (su išpjovomis) plotais, nes daugeliu atvejų duobių ir griovių kontūrai išryškėdavo tik nukasus povelėninį sluoksnį. Visos perkastos orientuotos tiksliai pagal pasaulio šalis. Dalies ištirtų pilkapių perkastos jungėsi tarpusavyje.

Tyrinėjimų metu aptikti radiniai perduoti Lietuvos nacionaliniam muziejui, kaulai – Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto Anatomijos, histologijos ir antropologijos katedrai. Osteologinę palaukų analizę (4 lent.) atliko šios katedros docentas dr. R. Jankauskas (Jankauskas, Urbanavičius, 2002, p. 247–248). Glausti tyrinėjimų duomenys yra spausdinti (Kliugaitė, 2000; 2002a). Literatūroje trumpai paminėti kai kurie Baliulių pilkapyno radiniai (Bliujienė, 2001, p. 176; 2002, p. 148–149).

PILKAPIŲ KONSTRUKCIJA

Tyrinėti Baliulių pilkapiai buvo gerokai apardyti. Dalį jų pažeidė miško keliukas, telefono kabelio

bei antžeminė linija (61 pav.), o pilkapio 11(14) nemaža dalis nukasta tiesiant Švenčionių–Pabradės kelią (59 pav.). Dauguma sampilų suplokštėję (7, 12, 42 pav.), vos kelių aukštis siekia apie metrą (1, 3, 5), dalies – pusę metro (2, 4, 6(9), 7(10), 12(15)). Pilkapių skersmuo iki tyrinėjimų buvo nuo 6 iki 11–13 m. Tikrieji sampilų matmenys nustatyti tik atidengus juos juosusius griovius ar duobes. Jie svyruoja nuo 8x4, 7x5,7 m iki 12x12,9, 11,9x13 m.

Savo konstrukcija pilkapiai gana įvairūs (1 lent.). Visi sampilai buvo apjuosti grioviais arba duobėmis, tačiau tiek jų skaičius, tiek išsidėstymas labai skirtingi. Dauguma aplink pilkapius buvusių duobių bei

griovių iki tyrinėjimų buvo visiškai užslinę, jų kontūrai tyrinėjimų metu išryškėdavo tik pasiekus žemio smėlį. Duobės ir grioviai užpildyti tamsesniu ar šviesesniu pilku smėliu su degusių priemaiša, per ilgą laiką nuslinkusiu nuo sampilo.

Daugumą tyrinėtų pilkapių sampilo pakraščiais juosė gana netvarkingai išsidėčiusios įvairių formų ir dydžių (nuo 1,2x0,85, 1,3x0,7, 1,3x1,2 m iki 5,5x3, 6,5x1,2, 8,5x1,2 m) duobės (grioviai). Jų skaičius įvairūs, nuo dviejų (pilkapis 10(13) (53, 54 pav.) iki septynių ar aštuonių (pilkapiai 4, 6(9), 7(10), 9(12) (20, 21, 32, 33, 37, 48 pav.). Tokios konstrukcijos pilkapiuose aptikta tiek griautinių, tiek degintinių kapų. Neretai duobės sudaro ne taisyklingą apskritimą, o ovalą. Pavyzdžiui, pilkapio 7(10) duobės juosia pailgą iki 11 m ilgio ir 5,2 m pločio plotą (37 pav.). Kai kuriais atvejais lieka neaišku, kurio pilkapio konstrukcijos elementas yra konkreti duobė. Tarp pilkapių 4 ir 9(12) buvo keturios lyg juos jungiančios nedidelės duobutės (20, 48 pav.). Tarp pilkapių 2 ir 10(13) greičiausiai buvo viena bendra didelė netaisyklingos formos duobė (8, 9, 53, 54 pav.). Jos pjū-

* Pilkapių 1–5 tyrinėjimų numeris atitinka situacijos plano numerį, pilkapių 6(9)–12(15) situacijos plano numeris nurodytas skliausteliuose.

1 lentelė. Pilkapių konstrukcijos elementai.
Table 1. Elements of construction of barrows.

Pilkapio Nr.	Skersmuo iki tyrinėjimų (m)	Duobių (griovių) juosiamo ploto skersmuo (m)	Aukštis (m)	Akmenų vainikas	Griovys	Duobės	Degėsių sluoksnelis	Kapų skaičius
1	9-10	11,2-11,9	0,9	+	+	6	+	1
2	7-8	8-9,4	0,5	-	-	5	+	1
3	11x12	11,9-13	1,05	+	-	9	+	3
4	6-7	8x4	0,45	-	-	7?	+	1
5	12x13	12-12,9	0,9	+	-	14	+	3
6(9)	8	10x7,5-9?	0,5	+	-	11	+	1
7(10)	7-8	9,2-11x5,2	0,5	+	-	7	+	1
8(11)	9-10	9-9,3	0,2	+	-	7	+	1
9(12)	6	7x5,7	0,25	-	-	8?	+	2
10(13)	?	5,2-7,1	?	-	-	2	-	1
11(14)	?	8,5-9?	0,35	+	-	4	+	0
12(15)	6	8,5	0,5	+	+	2	+	1

vyje ryškūs tarsi dviejų susijungiančių duobių dugnai. Tikėtina, kad minėtieji du pilkapiai supilti vienu metu. Nors pilkapyne ištirti ne visi sampilai, galima įžvelgti tendenciją, kad pilkapiai su netvarkingai išsidėsčiusiomis duobėmis buvo atokiau nuo jo centro. Duobių skaičiaus, išsidėstymo ar orientacijos pagal pasaulio šalis dėsnų nepastebima.

Įdomia konstrukcija išsiskyrė pilkapis 6(9) (32, 33 pav.). Š ir ŠV pusėje jis apjuostas gana taisyklingu duobių puslankiu, tuo tarpu P ir R pusėje jos išsidėsčiusios netvarkingai. R pusėje dvi duobės kerta kitų dviejų, buvusių arčiau sampilo centro, kraštus. Galima spėti, kad supiltas pilkapis vėliau buvo paplatintas, iškasant tris naujas duobes. Be abejo, tokia sampilo konstrukcijos interpretacija lieka hipotetinė, juolab kad sampile neužfiksuota ryškesnių pakartotinio pylimo pėdsakų. R pusėje, toliau nuo pilkapio centro, esančios duobės gali būti ir greta buvusių pilkapių 7(10) ar 8(11) konstrukcijos dalis.

Kai kurie pilkapiai (3, 5) buvo apjuosti tvarkingai puslankiu išdėstytais įvairaus dydžio duobėmis, sudarančiomis tarsi griovį su tarpeliais. Pilkapio 3 beveik tris ketvirčius sampilo perimetro juosė griovys, susidedantis iš šešių įvairaus dydžio duobių

(14 pav.). Tarpai tarp jų – 0,25–2 m. Greta buvusio pilkapio 5 sampilo PV pusėje buvo keturios ovalios 3–3,2 m ilgio ir 1,3–1,8 m pločio duobės, tarp kurių tarpai vos 0,15–0,3 m (kitose sampilo pusėse duobės išsidėsčiusios gana padrikai) (24, 25 pav.). Mažai tikėtina, kad toks duobių išsidėstymas yra atsitiktinis. Duobės neabejotinai kastos stengiantis išlaikyti tam tikras proporcijas, taigi – greičiausiai ne vien dėl žemės poreikio pilant sampilą. Tokiu atveju būtų buvę patogiau iškasti vieną pailgą duobę ar ištisinį griovį nei palikti siaurus nekastus tarpelius. Duobių išsidėstymas arba jų skaičius galėjo turėti kokią nors simbolinę ar ritualinę prasmę. Abu pilkapiai turi ir kitų bendrų bruožų: akmenų vainikus, duobes sampilo vidinėje dalyje (vidinį duobių žiedą). Be to, pilkapiuose 3 ir 5 buvo po tris degintinius kapus (po du įrengtus pilant pilkapį bei po vieną greičiausiai įkastą vėliau).

Sampilą juosiantys grioviai su tarpeliais dažniau juosia vėlyvojo geležies amžiaus pilkapius. Pastebėta, kad grioviai su tarpeliais būdingesni rytinei, ištisiniai – vakarinei Rytų Lietuvos pilkapių kultūros arealo daliai (Kuncienė, 1981, p. 96). Tačiau šio laikotarpio pilkapių grioviai paprastai būna išdėstyti tvarkingiau. Minėtą Baliulių pilkapių konstrukciją galima būtų laikyti tarpine grandimi tarp pilkapių su netvarkingai išdėstytais duobėmis ir pilkapių su grioviais.

Ištisiniai grioviai, juosiantys maždaug pusę sampilo, užfiksuoti tikrai dviejuose greta buvusiuose pilkapiuose 1 ir 12(15). Pastebėtina, kad sampilus grioviai juosė toje pačioje, Š pusėje, tuo tarpu P pusėje buvo viena arba dvi pailgos duobės (3, 4, 63, 64 pav.). Abu pilkapius sieja ir kiti konstrukcijos elementai (akmenų vainikas, duobės sampilo vidinėje dalyje) bei vienoda palaidojimų įranga – griautiniai moterų kapai pilkapio centre, duobėse, orientuotose iš esmės ta pačia (ŠV-PR) kryptimi. Šių pilkapių įranga kiek koreguoja nusistovėjusią Rytų Lietuvos pilkapių konstrukcijos raidos schemą: ankstyviausieji pilkapiai su akmenų vainikais ir griautiniais kapais –

pilkapiai su duobėmis aplink sampilą ir/arba akmenų vainikais bei degintiniais kapais – pilkapiai su ištisinais grioviais ir degintiniais kapais (Lietuvos, 1977, p. 12–13; Седов, 1987, с. 392–393). Galima tikėtai spelioti, ar panaši dviejų gretimų pilkapių konstrukcija atspindi jų chronologinį artumą. Darant prielaidą, kad abiejuose pilkapiuose mirusiosios guldytos atsižvelgiant į saulės judėjimą (pavyzdžiui, jos laidos kryptimi), būtų galima manyti, jog abu pilkapiai supilti panašiu metų laiku. Žinoma, kapo duobės orientacija negali suteikti duomenų, kiek metų skiria jų supylimo laiką. Vis dėlto labiau tikėtina, kad laidojimo kryptis buvo pasirenkama atsižvelgiant į nuolatinį orientyrą nei į dangaus kūnų judėjimą (p. 128–129).

Taigi ištirtus pilkapius pagal sampilą supančių duobių arba griovių išsidėstymą galima skirstyti į tris sąlygines grupes: pilkapius su padrikai išsidėsčiusiomis duobėmis, su tvarkingai išdėstytomis duobėmis, sudarančiomis tarsi neištisinį griovį, bei su ištisinais grioviais, juosiančiais dalį sampilo. Vis dėlto ištirtas pilkapių skaičius yra per mažas chronologiniams skirtumams bei galimai konstrukcijos raidai atsekti. Bendrame Rytų Lietuvos pilkapių kultūros kontekste pastebima tendencija, kad viduriniajam geležies amžiui būdingas duobes aplink sampilą vėlyvajame geležies amžiuje keičia grioviai. Tačiau viename nedideliame siauros chronologijos paminkle ši schema nebūtinai taikytina. Skirtinga pilkapių konstrukcija gali atspindėti ne tik chronologinius skirtumus, bet ir būti susijusi su palaidoto asmens lytimi, amžiumi, socialine padėtimi, šeimos laidojimo papročiais ir t.t. Kaip minėta, pilkapius 3 ir 5 bei 1 ir 12(15) siejo kai kurie kiti bendri konstrukcijos elementai bei panaši kapų įranga.

Įdomus tyrinėtų Baliulių pilkapių konstrukcijos bruožas yra daugumoje jų (1, 3, 5, 6(9), 8(11), 11(14), 12(15) užfiksuotos duobės po sampilu, jo vidinėje dalyje (3, 4, 14, 24, 25, 32, 33, 43, 58, 63, 64 pav.). Tokių duobių skaičius svyruoja nuo vienos (pilkapis 12(15) iki keturių (pilkapiai 1 ir 5). Jos dažniausiai sudaro tarsi vidinį duobių žiedą išorinių sampilą juosusių duobių arba griovių viduje. Kai kuriuose pilkapiuose duobės išdėstytos tvarkingai. Pilkapyje 3

buvo trys apytiksliai vienodais atstumais viena nuo kitos nutolusios įvairaus dydžio duobės (14 pav.). Pilkapiuose 1 ir 5 buvo po keturias labai panašiai išdėstytas duobes: dvi didesnės buvo ŠR ir PV, dvi mažesnės – ŠV ir PR pusėje (3, 4, 24, 25 pav.). Abiejuose pilkapiuose vidinės duobės juosė panašaus dydžio (atitinkamai 5,9x5,3 m ir 6,6x4,9 m) plotą, kuriame įrengti kapai. Įdomu tai, kad sampilai su didžiausiu vidinių duobių skaičiumi išsidėstę centrinėje pilkapyne dalyje.

Vidinių duobių paskirtis lieka neaiški. Visoms joms būdingas panašus užpildas. Duobių dugne ir pakraščiuose yra šviesesnis ar tamsesnis pilkas peleningas smėlis, ties pakraščiais susiliejantis su pagrindo sluoksniu. Užpildo viršuje – šviesus smėlis (26, 45 pav.). Duobių padėtis sampile bei užpildo struktūra leidžia atmeti praktinę funkciją. Akivaizdu, kad jos kastos ne dėl žemės sampilui poreikio. Vidinės duobės turėjo būti iškastos dar prieš supylant pilkapį. Atliekant kokias nors apeigas arba per tam tikrą laiko tarpą jų dugne susiformuodavo pilko peleningo smėlio (velėnos?) sluoksnis. Vėliau pilant sampilą duobės būdavo iki viršaus užpildomos smėliu. Vidinės duobės greičiausiai turėjo kokią nors ritualinę paskirtį ir yra susijusios su laidojimo apeigomis. Tiek jų skaičius, tiek išsidėstymas galėjo turėti prasmę (verta atkreipti dėmesį į beveik identišką pilkapių 1 ir 5 duobių išsidėstymą). Visuose pilkapiuose su vidinėmis duobėmis kapai buvo įrengti greta jų arba jų juosiamame plote. Galima tik spėti, kiek laiko praeidavo nuo duobių iškasimo iki pilkapio supylimo. Tai galėjo būti ir palyginti ilgas laikas (duobių dugne spėdavo susiformuoti velėna). Rašytiniuose šaltiniuose minimos ilgos, net iki pusės metų trukdavusios aisčių laidotuvių apeigos (Baltų, 1996, p. 168). Tikėtina, kad duobės būsimo pilkapio vietoje buvo susijusios su šermenių apeigomis. Įdomu tai, kad griautinių kapų duobių užpildo viršuje užfiksuotas panašus tarsi įdubęs nestoras pilko peleningo smėlio sluoksnelis. Atrodytų, kad virš užkastos kapo duobės kurį laiką, kol jos viršuje susiformuodavo velėna ir susmegdavo puri žemė, nebuvo sampilo. Taigi Baliulių pilkapių stratigrafija leistų manyti, kad pilkapis kai kuriais atvejais būda-

vo pilamas dviem etapais. Iš pradžių lygioje vietoje duobėje užkasami palaikai, aplink kapą arba šalia jo iškasama viena ar kelios duobės. Po kiek laiko, galbūt atlikus kokias nors apeigas, virš kapo ir duobių supilamas pilkapio sampilas.

Vidinės duobės po pilkapio sampilu yra unikalūs reiškinys, išskiriantis Baliulių pilkapyną iš bendro Rytų Lietuvos pilkapių konteksto. Panaši konstrukcija užfiksuota vos keliuose kituose pilkapynuose. Sudotos (Švenčionių r.) pilkapis 1 išorėje V ir R pusėje buvo apjuostas dviem grioviais. Po sampilu atidengtos dar dvi taip pat kaip grioviai orientuotos lenktos duobės, kurių juosiamo ploto viduryje buvo dvigubas griautinis kapas (Merkevičius, 1988š, p. 5–7, 31, pav. 2). Paduobės–Šaltaliūnės III (Švenčionių r.) pilkapyje 12, vidinėje jo griovio pusėje, buvo iškasta pailga duobė, kurios dugnas išdegingtas (pabarstytas degėsiomis?) kartu su pilkapio pagrindu. Duobės dugne krauti vainiko akmenys (Steponaitis, 2002š, p. 5, pav. 4). Vidinės duobės užfiksuotos ir šio pilkapyno pilkapyje 11 (Steponaitis, 2002, p. 96). Peršaukščio–Kasčiukų II (Švenčionių r.) pilkapiro 9 duobių juosiamo ploto viduje buvo dar viena šviesaus smėlio pripildyta duobė (Kliaugaitė, 2004š, p. 5, pav. 4). Minėtų pilkapių tyrinėjimų medžiaga leistų daryti prielaidą apie šio specifinio pilkapių konstrukcijos elemento paplitimą trumpu laikotarpiu (I tūkstantmečio viduryje) gana nedidėje teritorijoje dabartiniame Švenčionių rajone. Galbūt tokia duobė buvo ir Kapitoniškių (Kaišiadorių r.) pilkapiro 5 pakraštyje. Jos stratigrafija labai panaši į anksčiau minėtų pilkapių vidinių duobių (Tautavičius, 1953š, p. 25–26). Tačiau nei kitiems šio išsamiai tyrinėto paminklo sampilams, nei kitų vėlyvojo geležies amžiaus pilkapynų pilkapiams tokia konstrukcija nebūdinga. Tai galėjo būti ir atsitiktinai sampilo vietoje buvusi duobė.

Duobių užfiksuota ir pilkapių 5, 8(11) išorėje, už išorinio juos juosusių duobių žiedo (24, 43 pav.). Jos taip pat vargu ar kastos vien dėl žemės poreikio (pilkapiro 8(11) duobė buvo už 2,5 m nuo jo pakraščio – akivaizdžiai per toli, kad iš jos būtų kasama žemė sampilui). Šios duobės taip pat galėjo turėti kokią nors simbolinę ar ritualinę paskirtį.

Dalis pilkapių (2, 4, 9(12), 10(13) buvo be akmenų vainikų (8, 9, 20, 21, 48, 49, 53, 54 pav.). Jie gana kompaktiškai koncentruojasi pilkapyno V ir ŠV dalyje. Visi pilkapiai be vainikų buvo apjuosti gana padrikai išsidėsčiusiomis duobėmis, be vidinių duobių. Juose aptikta ir griautinių (pilkapis 4), ir degintinių kapų. Tikėtina, kad tokia trumpesnes laidojimo apeigas atspindinti arba tiesiog mažiau darbo reikalaujanti pilkapiro konstrukcija buvo susijusi su mirusiųjų padėtimi visuomenėje. Pilkapių be akmenų vainikų bei vidinių duobių kapuose įkapių skaičius buvo kiek mažesnis už vidutinį. Be to, juose nerasta ginklų. Visuose šiuose pilkapiuose buvo palaidotos moterys arba vaikai.

Dauguma pilkapių buvo apjuosti akmenų vainikais. Tai – gana netvarkingos, neištisinės akmenų koncentracijos (3, 4, 14, 24, 25, 32, 33, 37, 38, 43, 44, 58, 59, 63, 64 pav.). Dažniausiai akmenys išsidėstę įvairiame gylyje, 1–2 m pločio ruože. Vainikams panaudota nuo 50 iki 260 akmenų. Atkurti pirminę akmenų vainiko konstrukciją sudėtinga. Dauguma akmenų pilkapiuose užfiksuoti juos juosiančių duobių bei griovių užpilde, palei juos vidinėje pusėje arba vidinėse duobėse (26, 34, 60, 65 pav.). Arčiau pilkapiro centro bei vidinėse duobėse buvę akmenys greičiausiai sukrauti prieš supilant sampilą arba jį bepilant. Pavyzdžiui, pilkapyje 5 dauguma akmenų gulėjo vidinėse duobėse (24–26 pav.). Kai kur jie sukrauti net trimis eilėmis taip, kad apatiniai akmenys gulėjo arčiau duobių dugno, o viršutiniai – aukščiau jų paviršiaus, padengti sampilo smėliu. Galbūt konstrukcijos būta ir dar aukštesnės, tik ilgainiui aukščiau buvę akmenys nuslinko į pilkapiro pakraščius bei jį juosusias duobes. Ryškesnės akmenų eilės buvo pilkapių 6(9), 12(15) vidinių duobių pakraščiuose (32, 33, 63 pav.). Padrikų akmenų koncentracijų buvo ir kitų pilkapių (8(11), 11(14) vidinėse duobėse bei virš jų (43, 44, 58, 59 pav.). Jų neužfiksuota tikrai pilkapiro 1 vidiniame duobių žiede (3, 4 pav.).

Atrodo, vainikai dažniausiai krauti dviem etapais. Dalis akmenų guldyti būsimo sampilo pakraščiais, šalia iškastų ar jau užkastų vidinių duobių arba virš jų. Kai kurie akmenys sustatyti stačiai vidinių duobių

užpildo viršuje, tarsi įsmeigti į purų smėlį tik užkasus duobes (26 pav.). Supylus pilkapį, jo pakraščiai greičiausiai dar būdavo apkraunami akmenimis. Ilgainiui dalis jų nuslinko ir atsidūrė sampilą juosuose grioviuose arba duobėse.

Vieninteliame pilkapyje 8(11) akmenys išsidėstę iš esmės visu sampilo perimetru (43 pav.). Kituose pilkapiuose tarpuose tarp duobių akmenų beveik nebuvo, vainiko atkarpos iš esmės sutapo su duobių kontūrais. Šį reiškinį būtų galima bandyti aiškinti pilkapio suardymu. Akmenys, gulėję sampilo paviršiuje virš griovio ar duobės, nuslinko į jos dugną ir ilgainiui pasidengė žeme, tuo tarpu kiti liko žemės paviršiuje ir galėjo būti nurinkti. Vis dėlto, atrodo, jau pirminėje pilkapio konstrukcijoje egzistavo tam tikras ryšys tarp akmenų vainiko ir duobių bei griovių. Tai dar kartą patvirtintų ne tik praktinę, bet ir simbolinę ar ritualinę duobių paskirtį.

Pilkapių su duobėmis ar grioviais aplink sampilą ir akmenų vainikais tyrinėta ir kituose Rytų Lietuvos pilkapyuose (Aleksandriškės–Pukštėnai, Baravykinė, Barovka, Dūkštas–Vigodka, Dvyliškis–Paisčiai, Karmazinai, Kretuonys, Lauksteniai, Mėžionys, Pakalniai, Rėkučiai–Pavajuonis, Želmeniške ir kt.). Jų konstrukcijos įvairovės būta nemažos. Peršaukščio–Kasčiukų II pilkapiai 6 ir 7 įrengti panašiai kaip Baliuliuose: dauguma akmenų buvo duobėse ir jų pakraščiuose, vainiko atkarpos iš esmės sutapo su duobėmis (Kliaugaitė, 2003š, p. 6, 8). Sudotos pilkapyje 1 akmenų vainikas buvo tarp griovių ir vidinių duobių (Merkevičius, 1988š, p. 5–7, 31, pav. 2). Paduobės–Šaltaliūnės III pilkapis 1 buvo supiltas per du kartus – iš pradžių sampilas apkrautas akmenų vainiku, vėliau paaukštintas ir apkastas grioviu (Steponaitis, 1988, p. 62). Degsnės–Labotiškių II (Molėtų r.) pilkapio 6 vainikas buvo krautas į pilkapį juosiantį griovį (Tautavičius, 1970š, p. 27–32). Panaši konstrukcija buvo ir Rėkučių–Paversmio I (Švenčionių r.) pilkapio 5 (Semėnas, 1994, p. 111). Žinoma, atkuriant pilkapio konstrukciją įtakos gali turėti subjektyvūs veiksniai (paminklo sunykimo laipsnis, tyrėjo interpretacija).

Pilkapio pagrinde, ant pirminio žemės paviršiaus, užfiksuotas daugumai Rytų Lietuvos pilkapių būdin-

gas degėsių sluoksnelis. Kai kuriuose sampiluose (4, 7(10), 10(13), 12(15) jis visai nežymus arba neišlikęs, kituose (3, 5) – storas ir labai degėsingas. Degėsių sluoksneliai buvo pilkapiuose tiek su griautiniais, tiek su degintiniais kapais.

Degėsių atsiradimo pirminiame žemės paviršiuje aplinkybės nėra aiškios. Tai gali būti žolės ar krūmų deginimo būsimo pilkapio vietoje pasekmė (Kuncienė, 1969, p. 59). Kita vertus, laidojimo ritualas yra sudėtingas procesas, kurio atskiri elementai, kaip ir pats kūno deginimas ar pilkapio pylimas, nebūtinai sąlygoti praktinių sumetimų. Ugnis neabejotinai turėjo tam tikrą simbolinę reikšmę laidojimo apeigų metu. Ji nubaido piktąsias dvasias (Barber, 1990, p. 385), rituališkai apvalo vėlę bei laidotuvių dalyvius (Dundulienė, 1985, p. 62). Būsimo pilkapio vietos pabarstymas pelenais ar žarijomis, galbūt atneštomis iš laidotuvių laužo, šventvietės ar namų židinio, galėjo reikšti jos paruošimą laidojimui ar išvalymą. Iš etnografinių šaltinių žinoma, kad ugnies uždegimas reiškė vėlių kvietimą į vaišes (Vaitkevičius, Vaitkevičienė, 1998, p. 219). Ugnis išlaisvina sielą iš kūno ir atveda ją į pomirtinį pasaulį (Beresnevičius, 1995, p. 28–31). Ji kaip pirmapradis elementas yra vandens priešprieša. Šios dvi stichijos turėjo savitą reikšmę atskirų baltų arealų laidojimo papročiuose (Vėlius, 1983, p. 30).

Kai kuriuose tyrinėtuose Rytų Lietuvos pilkapyuose užfiksuoti ryškūs apeigų su ugnimi pėdsakai. Varliškių (Trakų r.) pilkapyje 3 šalia tarpelių tarp griovių buvo dvi laužavietės (Luchtanas, 2000, p. 190). Keturios panašios laužavietės aptiktos Karmazinų (Vilniaus r.) pilkapio 1 grioviuose (Vėlius, 1998, p. 170). Greičiausiai laužai čia deginti jau supylus pilkapį. Rėkučių–Paversmio I pilkapyje 5 ugnis greičiausiai kūrėnta virš vainiko akmenų, sukrautų griovio dugne. Vėliau virš laužavietės dar krauti akmenys (Semėnas, 1994, p. 111). Ryškesnių degėsių sancaupų buvo ir kai kurių Baliulių pilkapių (3, 4, 6(9) duobėse (16 pav.).

Ugnies ir su ja susijusių apeigų reikšmė laidojimo metu menkai nagrinėta. Išsamesniems apibendrinimams dar trūksta medžiagos. Todėl ypatingo dėmesio nusipelnė kai kuriuose laidojimo paminkluose tyrinėtose laužavietėse.

Užpelkių (Kretingos r.) kapinyne aptiktas iš stambių akmenų sukrautas ratas, kurio viduje buvo gausu anglių bei pelenų. Ugnis šioje vietoje daug kartų kūrta ir gesinta smėliu (Bliūjienė, 1998, p. 279–280, Fig. 3, 4). Židinių bei laužaviečių, kuriose buvo deginami mirusieji, tyrinėta ir kituose Vidurio ir Vakarų Lietuvos kapinyuose (Sadauskaitė, 1961, p. 127–129). Galbūt panaši laužavietė rasta Jašiūnų–Geložės (Šalčininkų r.) pilkapyne. Čia iširtas neaukštas pilkapį primenantis degėsių sampilas, kuriame buvo ir stambių sudegusių rąstų bei šakų. Po juo įžemyje užfiksuotas aštuonių duobių ir šešių stulpaviečių ratas (Šimėnas, 2002, p. 78). Atrodo, tokia laužavietė aptikta ir Papravalės (Švenčionių r.) pilkapyne (Zabiela, 1996, p. 46). Tokiose vietose galėjo būti kūrenami apeiginiai laužai, iš jų imamos žarijos, kuriomis barstytos pilkapių vietos ar kapų duobės. Ateityje panašių laužaviečių galima tikėtis rasti ir kitų pilkapyių aplinkoje. Jos gali būti dar neaptiktos dėl nusistovėjusios pilkapių tyrinėjimo metodikos, kuomet kasama tiktai sampilo vieta.

Po kai kurių pilkapių (1, 2, 3, 7(10), 8(11) 10(13) sampilais įžemyje išryškėjo 15–60 cm skersmens degėsių dėmių ar stulpaviečių kontūrai. Jie užfiksuoti įvairiose pilkapių vietose: ties centru, šalia duobių ar už jų, išorinėje duobėje ir griovyje (pilkapis 1), griautinio kapo duobės užpilde (pilkapis 7(10)). Stulpavietės užpildytos pilku degėsių smėliu ir apanglėjusios medienos liekanomis (55 pav.). Aukščiau įžemio lygio stulpų pėdsakų dažniausiai neužfiksuota, todėl lieka neaiškus jų ryšys su pilkapio konstrukcija. Bent kai kurios stulpavietės greičiausiai yra naujųjų laikų. Pavyzdžiui, pilkapyje 7(10) trys stulpavietės su žymiomis sunykusios medienos liekanomis išsidėsčiusios eile tarp telefono kabelio linijų (37 pav.).

KAPŲ ĮRANGA

Baliulių pilkapyne iširta 16 kapų (2 lent.). Penki iš jų buvo griautiniai (pilkapiai 1, 4, 7(10), 8(11), 12(15)). Nė viename pilkapyje neužfiksuota dvejetainė laidosena. Kapai įrengti kaip daugumoje tyrinėtų Rytų Lietuvos pilkapyių. Palaikai buvo už-

kasami sampilo centre 2,5–3,5 m ilgio, 1,3–1,7 m pločio ir apie 1 m gylio stačiakampio užapvalintais kampanais formos duobėje (3, 5, 20, 22, 37, 40, 43, 46, 63 pav.). Visais atvejais pilkapyje buvo po vieną kapą. Dviejuose kapuose (pilkapiai 1 ir 8(11)) užfiksuota medienos fragmentų, greičiausiai – karsto liekanų. Ar karstų būta ir kituose kapuose – neaišku. Griautiniai kapai – be jokių akmenų konstrukcijų. Tiktai pilkapio 12(15) kapo duobės užpilde buvo vienas vidutinio dydžio akmuo, greičiausiai ten pakliuvęs atsitiktinai.

Kapuose, sprendžiant pagal įkapes bei osteologinės analizės duomenis, palaidotos moterys. Tiktai pilkapyje 7(10) rasti nenustatytos lyties apie 15 m paauglio palaikai su palyginti negausiomis, informacijos apie palaidotojo lytį nesuteikiančiomis įkapėmis.

Koreliaciją tarp laidojimo pobūdžio ir sampilo konstrukcijos išvelgti sunku. Pilkapiai su griautiniais kapais išsidėstę visoje paminklo teritorijoje ir nesudaro aiškesnės atskiros grupės. Išskyrus pilkapį 4, jie buvo su akmenų vainikais. Visi jie apjuosti duobėmis (4, 7(10), 8(11) arba grioviais (1, 12(15)). Po trijų pilkapių (1, 8(11), 12(15) sampilais buvo vidinės duobės. Pilkapio 1 kapas buvo įrengtas vidinio keturių duobių žiedo viduryje (3, 4 pav.). Be to, jos išsidėsčiusios iš esmės tvarkingai kapo duobės galuose ir šonuose. Kituose pilkapiuose ryšys tarp kapo ir vidinių duobių padėties ne toks ryškus.

Mirusiųjų griaučiai buvo labai sunykę, išlikę tik nedideli pavienių kaulų fragmentai arba tiktai kaulų kontūrai (pilk. 12(15)). Apie palaidotųjų padėtį kape spręsti sudėtinga. Greičiausiai visais atvejais mirusieji gulėjo aukštiekninki. Lieka neaiški mirusiųjų rankų padėtis. Dėl tos pačios priežasties ne visai aiški ir įkapių padėtis griaučių atžvilgiu. Kai kurie dirbiniai greičiausiai gulėjo natūralioje padėtyje, kaip būdavo nešiojami kasdieniniame gyvenime: pjautuvai – ties mirusiosios šlaunimis ar juosmeniu pilkapių 1 ir 12(15) kapuose, yla – ties juosmeniu pilkapio 4 kape. Kai kurie kiti dirbiniai kaip papildomos įkapsės dėti įvairiose kapo duobės vietose. Pilkapio 1 kape antsmilkinis gulėjo 0,27 m aukščiau kaukolės, žiedas ir segė – ties duobės pakraščiu, pilkapio 4 kape – karoliukai aukščiau galvos.

2 lentelė. Kapų įrangos elementai.
Table 2. Elements of grave equipment.

Pilkapio Nr.	Kapo Nr.	Kapo pobūdis*	Duobės matmenys (m)	Duobės gylis (m)	Kapo padėtis**	Kapo padėtis***	Kapo duobės (griaučių) orientacija	Karstas	Degėsiai	Įkapės apdegusios
1	1	G	3,5x1,6	1,22	C	D	VŠV (295°)	+	+	-
2	1	D	1,2x0,6	0,34	C	D	VŠV-RPR (300-120°)	-	+	-?
3	1	D	-	-	C	P	VPV-RŠR (240-60°)	-	-	+
	2	D	1,5-0,78	0,35	P	D	ŠV-PR (310-130°)	-	+	+
	3	D	1,3x0,9	~1,1	C	S	ŠŠV-PPR (335-155°)	-	+	-
4	1	G	2,9x1,35	0,95	C	D	ŠV (325°)	-	+	-
5	1	D	1,9x0,8	0,8	C	S	ŠV-PR (325-145°)	-	+	+
	2	D	0,84x0,6	0,15	C	D	ŠV-PR (308-128°)	-	+	+
	3	D	1,2x0,66	0,36	C	D	ŠV-PR (325-145°)	-	+	+?
6(9)	1	D	-	-	P?	P?	?	-	-	+
7(10)	1	G	2,75x1,5	0,95	C	D	VŠV (285°)	-	+	-
8(11)	1	G	2,5x1,3	1,3	C	D	ŠŠV (340°)	+?	+	-
9(12)	1	D	0,46x0,4	0,15	P	D	?	-	+	+
	2	D	1,2x0,65	0,38	C	D	V-R (268-88°)	-	+	+
10(13)	1	D	1,25x0,9	0,15	C	D	ŠŠV-PPR (342-162°)	-	+	+
12(15)	1	G	3,1x1,68	1,12	C	D	ŠV (305°)	-	+	-

* D – degintinis, G – griautinis.

** C – centre, P – pakraštyje.

*** D – duobėje po pilkapio pagrindu, P – ant pilkapio pagrindo, S – sampile.

Pagal išlikusius kaulų fragmentus pavyko nustatyti kūnų orientavimo kryptį. Vyrauja ŠV orientacija su paklaida į VŠV ir ŠŠV pusę. Pastebėta tendencija, kad kai kuriuose Rytų Lietuvos pilkapynuose griautiniai vyrų kapai dažniau orientuoti į V, moterų – į R (Tautavičius, 1996, p. 48), nors žinoma ir nemažai išimčių. Nemažoje dalyje pilkapynų aiškiai vyrauja ŠV ar jai artima orientacija. Veikiausiai kiekvienos bendruomenės laidojimo tradicijos galėjo kiek skirtis. Galimi ir chronologiniai skirtumai. Sudėtinga spręsti, ar laidojant orientuotasi į dangaus kūnus (kad laidojant laikytasi tam tikrų orientyrų, netiesiogiai patvirtintų ir panaši daugumos degintinių kapų duobių orientacija). Palyginti nedidelis mirusiųjų orientacijos svyravimo intervalas (285–340°) lyg ir patvirtintų tokią galimybę. Nevienoda laidoji-

mo kryptis gali atspindėti saulės tekėjimo ar laidos kryptį įvairiu metų laiku. ŠV orientacija atitiktų saulės laidos kryptį vasaros saulėgrįžos laikotarpiu, nors nereikėtų pamiršti, kad kiekvieno kapinyno aplinkoje saulės tekėjimo ir laidos azimutai gali būti kiek skirtingi (Jovaiša, 2002, p. 7).

Tačiau atidžiau paanalizavus mirusiųjų laidojimo kryptį pastebima dar viena įdomi tendencija – laidojimo kryptis gana akivaizdžiai susijusi su pilkapio padėtimi. Pilkapyno V dalyje buvusių pilkapių 4 ir 8(11) kapų orientacijai būdingas didesnis nukrypimas į ŠŠV pusę (atitinkamai 325 ir 340°). Paminklo R dalyje buvusio pilkapio 7(10) kapas orientuotas į VŠV pusę (285°). Tuo tarpu pilkapių 1 ir 12(15), buvusių arčiau pilkapyno centro, kapų orientacija (295 ir 305°) yra tarsi tarpinė. Mintyse

pratęsus griautinių kapų orientacijos azimutus, daugumos jų (išskyrus pilkapio 7(10) kapo azimutą) menamos linijos susikerta palyginti nedideliame plote 35–50 m į ŠV nuo pilkapyno ŠV pakraščio. Taigi tikėtina, kad laidojimo kryptis buvo pasirenkama atsižvelgiant į koki nors nuolatinį orientyrą. Tai galėjo būti sakralinis objektas (alkvietė?), išskirtinė reljefo detalė arba tiesiog astronominiu požiūriu svarbus taškas (pavyzdžiui, ši vieta yra tiesiai į ŠV nuo didžiausio pilkapyno pilkapio). Apytiksliai šioje vietoje yra pilkapyno aplinkoje išsiskirianti nedidelė kalvelė, nuo kurios atsiveria vaizdas į Merą. Galbūt mirusiuosius stengtasi orientuoti būtent į ją. Deja, kituose išsamiau tyrinėtuose Rytų Lietuvos pilkapynuose, pavyzdžiui, Eituliūnyse (Trakų r.), Maisiejūnuose (Kaišiadorių r.), panašių kapų orientacijos tendencijų nepastebėta.

Pilkapyne ištirta ir vienuolika degintinių kapų. Pilkapiuose 2, 6(9) ir 10(13) buvo po vieną (8, 32, 53 pav.), pilkapyje 9(12) – du (48 pav.), o greta vienas kito buvusiuose pilkapiuose 3 ir 5 – po tris (14, 24 pav.) kapus. Jie taip pat be akmenų konstrukcijų. Degintinių kapų įrangos įvairovė gerokai didesnė nei griautinių. Galima išskirti tris kapo padėties sampilės variantus: duobėje po pilkapio pagrindu, ant pagrindo ir įkastas į anksčiau supiltą pilkapį.

Didžioji dalis degintinių kapų buvo įrengti įvairaus dydžio (iki 1,5 m ilgio, iki 0,9 m pločio ir iki 0,38 m gylio) duobutėse po pagrindu pilkapio centre ar kiek atokiau nuo jo. Kapui paprastai kasta ovali ar stačiakampio užapvalintais kampais formos duobutė (10, 50, 56 pav.). Degintiniai kauliukai būdavo supilti jos dugne arba paskleisti visame užpilde.

Panaši duobutės forma ir jos padėtis pilkapyje sieja degintinius kapus su griautiniais. Be to, tam tikrų panašumų galima įžvelgti ir kapų orientacijoje. Degintinių kapų duobės orientuotos daugiausia ŠV–PR kryptimi, tiesa, su didesne paklaida tiek į V–R (268–88°), tiek į ŠŠV–PPR (342–162°) pusę. Galbūt kapo duobės orientacija reiškė simbolinį mirusiojo palaidojimą galva į ŠV. Tačiau išdėliojant kape įkapes pakartoti jų padėties prie nesudeginto kūno nesistengta (18, 30 pav.). Nepastebima ir aiškesnės degintinių kapų orientacijos į vieną orientyrą.

Degintinių kapų, kuriuose išlikę tam tikrų griautinio laidojimo bruožų, tyrinėta ir kai kuriuose kituose pilkapynuose. Rudesos (Molėtų r.) pilkapio 2 kape 1 degintiniai kauliukai ir įkaps buvo išdėlioti anatominė tvarka, simboliškai orientuojant mirusį galva į V (Kulikauskas, Luchtanas, 1978š, p. 12–13). Rėkučių–Paversmio I pilkapio 5 kape 1 degintiniai kauliukai greičiausiai buvo sudėti į karstą ir užkasti pailgoje duobėje po pagrindu (Semėnas, 1994, p. 111). Degintinių kapų, kurių duobės forma ir orientacija imituoja griautinius, ištirta ir Eituliūnių (Bliujus, 1983, p. 34), Mošos–Naujasodų (Trakų r.) (Abaravičius, 1994, p. 102), Pakalnių (Vilniaus r.) (Vaitkevičius, 2004, p. 54), Peršaukščio–Kasčiukų II (Kliaugaitė, 2004š, p. 4, pav. 4), Santakos (Vilniaus r.) (Vaitkevičius, 2002b, p. 103–104, pav. 17), Želmeniškės (Utenos r.) (Butėnienė, 1984, p. 52) pilkapynuose.

Pilkapio 3 kapas 1 bei greičiausiai pilkapio 6(9) kapas (35 pav.) buvo įrengti kompaktiškose krūvelėse ant pagrindo, prieš tai jų vietoje nuvalius degėsių sluoksnį. Kauliukai švariai išrinkti iš laidotuvių laužo. Pilkapio 6(9) kape, sprendžiant pagal įkapes, galėjo būti palaidoti vyras ir moteris, tačiau, osteologinės analizės duomenimis, visi kaulai buvo vienos 25–40 m. amžiaus moters.

Dar du kapai (pilkapio 3 kapas 3 ir pilkapio 5 kapas 1) veikiausiai buvo įkasti į anksčiau supiltą sampilą (27 pav.). Duobės šiems kapams kastos palyginti gilios, iki pat pirminio žemės paviršiaus sluoksnio. Atrodo, jas taip pat stengtasi kasti panašios stačiakampio formos ir orientuoti artima ŠV kryptimi. Abiem atvejais kapai įrengti pilkapio centre arba netoli jo, vidinių duobių juosiamo ploto viduje. Pilkapio 5 kape 1 kauliukai buvo supilti į dvi kompaktiškas krūveles duobės dugne, pilkapio 3 kape 3 – paskleisti duobės užpilde. Galima tikėtis spėlioti, ar toks laidojimo būdas (laidojant nepiltas naujas sampilas, o kapas įkastas į anksčiau kitam asmeniui supiltą pilkapį) susijęs su mirusiojo lytimi, amžiumi ar socialiniu statusu. Bendrame Rytų Lietuvos pilkapių kultūros kontekste kapo padėties pilkapyje koreliacijos su palaidoto asmens lytimi ar amžiumi nepastebėta (Kurila, 2002, p. 128). Tačiau

abu minėti kapai išsiskyrė iš kitų palyginti turtingų Baliulių pilkapyno kapų. Pilkapio 3 kape 3, kuriame palaidota 25–40 m. amžiaus moteris, nebuvo jokių įkapių, o pilkapio 5 kape 1 su pagyvenusio (per 40 m.) vyro palaikais rasta tikrai viena geležinė sagtelė. Kita vertus, sudeginto mirusiojo palaikai galėjo būti laidojami anksčiau supiltame pilkapyje ir dėl įvairių priežasčių, pavyzdžiui, artimų giminytės ryšių su jame anksčiau palaidotais asmenimis.

Įkapės degintiniuose kapuose buvo paskleistos įvairiose duobės užpildo vietose, tikrai turtinguose vyrų kapuose (pilkapio 3 kapas 2 ir pilkapio 5 kapas 3) – sukrautos į kompaktišką krūvelę duobės pakraštyje (18, 30 pav.).

Tiek griautinių, tiek degintinių kapų duobėse buvo degėsių. Griautinių kapų pilkapiuose 1, 4 ir 7(10) duobėse užfiksuoti ryškesni degėsingi kontūrai, pilkapiuose 8(11) ir 12(15) – tikrai pavienių degėsių kapo duobės užpilde. Susidaro įspūdis, kad užkasant kapo duobę, į ją būdavo barstomos žarijos ar pelenai. Tai, kaip ir pilkapio vietos išdeginimas ar pabarstymas žarijomis, greičiausiai turėjo kokią nors ritualinę prasmę. Kaip matyti, apeigos su ugnimi nebuvo tiesiogiai susijusios su kūno deginimo papročiu.

Degintiniuose kapuose kauliukai dažniausiai taip pat sumaišyti su degėšiais. Pilkapio 9(12) kapo 1 duobės viršuje buvo supiltas nestoras degėsių sluoksnelis. Virš pilkapio 3 kapo 2 duobės buvo tarsi perdegusio geltono smėlio su raudonomis ir juodomis dėmėmis bei degėšiais kontūras. Atrodo, pilant sampilą kapo vietoje buvo atliekamos kažkokios apeigos, kurių metu kūrenta ugnis.

ĮKAPIŲ KOMPLEKSAS

Ištirtuose Baliulių pilkapiuose aptikta palyginti nemažai įkapių (3 lent.). Nedidelę jų dalį sudaro darbo įrankiai. Trijuose kapuose rasta peilių. Pilkapio 7 griautiniame kape buvo peilio geležtės fragmentas (41:5 pav.), pilkapio 3 degintiniame kape 2 – vienas (19:3 pav.), pilkapio 5 degintiniame kape 3 – du (30, 31:4, 11 pav.) peiliai. Tai – įtveriamieji peiliai tiesia nugarėle, nežymiai lenktais ašmenimis. Geriau išlikusių dirbinių ilgis 14–19 cm, geležtės plotis 1,7–

2,1 cm. Panašios formos peiliai dažnai aptinkami Rytų Lietuvos pilkapiuose vyrų ir moterų kapuose. Jie naudoti jau senajame geležies amžiuje (Michelbertas, 1986, p. 162). Įtveriamųjų peilių forma iš esmės nepakito iki pat XVI a. (Svetikas, 2003, p. 112, pav. 89).

Ylos rastos pilkapio 4 griautiniame kape (23:3 pav.) bei penkiuose degintiniuose kapuose (pilkapiai 2, 3, 5, 6(9), 9(12) (10, 11:1, 17, 29:3, 36:3, 51 pav.). Visais atvejais kape buvo po vieną ylą. Jos 11,5–13,3 cm ilgio, apskrito skerspjuvio, daugumos įkotės keturkampio skerspjuvio. Pilkapyje 4 aptikta yla buvo su medinio kotelio liekanomis. Absoliuti dauguma ylių Rytų Lietuvos pilkapiuose rastos moterų kapuose kartu su kitomis jiems būdingomis įkapėmis: verpstukais, papuošalais. Pilkapio 6(9) apardytame degintiniame kape yla buvo kartu su dviem stiklo karoliais ir vyrų kapams būdingomis įkapėmis (kirviu ir ietigaliu). Osteologinės analizės duomenimis, kaulai greičiausiai buvo vienos 25–40 m. amžiaus moters. Nereikėtų atmesti galimybės, kad tai dviejų suardytų kapų liekanos. Tačiau atveju, kuomet viename kape randama ir vyrams, ir moterims būdingų įkapių, žinoma ir kituose Rytų Lietuvos pilkapynuose. Grigiškių–Neravų (Trakų r.) pilkapio 8 degintiniame kape 2 buvo yla ir ietigalis (Kuncienė, 1972š, p. 9), Karmazinų pilkapio VII ir Ponizjės (Medilo r., Baltarusija) pilkapio 4 degintiniuose kapuose – yla, ietigalis ir kirvis (Cehak-Hoľubowiczowa, 1955, p. 317; Покровскиї, 1899, c. 32), Mykoliškių–Tadaravo (Šalčininkų r.) pilkapio 3 degintiniame kape – yla, kirvis ir du ietigaliai (Kuncevičius, 2000, p. 187), Popų–Vingelių (Trakų r.) pilkapio 1 degintiniame kape – yla, kirvis, ietigalis ir antskydis (Vėlius, 2000, p. 236–237). Neatlikus palaikų osteologinės analizės, galima tikrai spėlioti, ar šiuose kapuose palaidoti vyras ir moteris, ar yla kartais dėta į kapus ir vyrams (galbūt tokiu atveju ji simbolizavo moters palaidojimą?). Ylų forma per šimtmečius taip pat nekito. Todėl ir ši radinių grupė nesuteikia informacijos apie paminklo chronologiją.

Pilkapyne aptikti trys pjautuvai (pilkapių 1 ir 12(15) griautiniai kapai bei pilkapio 5 degintinis kapas 2) (6:1, 29:1, 66:9 pav.). Greičiausiai visi pjautuvai

buvo vienodos formos, vadinamojo lietuviškojo tipo, nežymiai atrietais smaigaliais (pilkapio 12(15) pjautuvo smaigalys neišlikęs). Įdomu, kad visi trys pjautuvai buvo sulūžę (sulaužyti?). Dirbiniai 16–19 cm ilgio, jų geležtės 1,7–3,2 cm pločio. Pilkapio 1 pjautuvas buvo su medinio kotelio liekanomis. Viduriniojo geležies amžiaus pilkapiuose pjautuvai dėti į griautinius ir degintinius moterų kapus. Tokie įrankiai buvo labiausiai paplitę Rytų, Vidurio ir Šiaurės Lietuvoje. Ankstyviausi šio tipo pjautuvai buvo nežymiai, vėlyvesni – labiau atriestu smaigaliu. Jie pasirodė dar IV a., daugiausia naudoti V–VII a. (Волкайте-Куликаускене, 1985, c. 9–12), galbūt iki VIII a. ar dar ilgiau (Минасян, 1978, c. 79). Vienas ankstyviausių tokių įrankių rastas Mėžionių (Švenčionių r.) pilkapio 9 griautiniame kape 3 (pjautuvas buvo kartu su pentiniu siauraašmeniu kirviu). Pagal greta buvusiam greičiausiai vienalaikiame griautiniame kape 1 rastą vytinę antkaklę kilpiniais galais, antsmilkinius bei plačias išgaubtas apyrankes (Кaczyński, 1963, p. 126–128, 131, pav. 27) pilkapis datuotinas IV a. viduriu–antrąja puse. Panašios formos pjautuvų buvo Diktarių (Anykščių r.) plokštiniuose (?) kapuose 1, 2, 26, 29 (Urabanavičienė, 1995, p. 170–171, pav. 3–5). Baliulių pilkapyje aptiktieji pjautuvai tipologiškai turėtų būti šiek tiek vėlyvesni, kiek ryškiau atrietais smaigaliais. Juos reikėtų datuoti V a.

Trijuose degintiniuose kapuose (pilkapio 3 kapas 2, pilkapio 5 kapas 3 ir pilkapio 6(9) kapas) rasti pentiniai siauraašmeniai kirviai. Šie dirbiniai neabejotinai galėjo būti naudojami kaip darbo įrankiai. Tačiau Rytų Lietuvos pilkapių kapuose kirviai dažniausiai (75–80 proc. atvejų) aptinkami kartu su ginklais (ietigaliais, antskydžiais). Reikia manyti, dauguma kirvių, išskyrus kai kurias specifines formas, naudoti tiek darbui, tiek kovoje. Tačiau dedamas į kapą dirbinys buvo suvokiamas išskirtinai kaip ginklas. Visuose trijuose Baliulių kapuose kirviai taip pat buvo kartu su kitais ginklais. Pilkapių 5 (30, 31:3 pav.) ir 6(9) (35, 36:2 pav.) kirviai gana dažnai Rytų Lietuvos pilkapiuose sutinkamos formos – siauru liemeniu, koto link paplatintais ašmenimis ir pentimi, kiaušinio formos ir apskrita kiaušinio formos, atitinkamai 23 ir 16 cm ilgio. Pilkapyje 6(9) aptikto kirvio kiaušinio formos išlikęs 0,7x0,65 cm dydžio geležinis pleištas. Panašių kirvių Rytų Lietuvoje aptikta tiek griautiniuose, tiek degintiniuose kapuose. Tokie kirviai gana siauros chronologijos, datuojami nuo II–III a. Apie jų naudojimą vėliau nei VI a. patikimų duomenų nėra (Malonaitis, 2000š, p. 37).

Pilkapio 3 kape 2 rastas kirvis – 15,5 cm ilgio, siauru liemeniu, koto link paplatintais ašmenimis bei į abi puses paplatinta pentimi su atsparnėmis, kiaušinio formos kiaušinyje (18, 19:2 pav.). Tokie kirviai laikomi pritaikytai kovai (Казакявичюс, 1988, c. 78–79). Jie naudoti nuo V a. antrosios pusės–VI a. pradžios bent iki VIII–IX a. (Malonaitis, 2000š, p. 45). Vis dėlto dažniausiai jie randami V–VI a. paminkluose. Neretai tokie kirviai būna turtiniuose kapuose: Sudotos I (Semėnas, 1999š, p. 8, 22, pav. 16), Sudotos IV (Štavičius, 1998, p. 47–48), Taurapilio (Utenos r.) (Tautavičius, 1981, p. 35–36) pilkapyuose.

Ietigalių rasta tuose pačiuose trijuose kapuose. Pilkapio 6(9) kape buvęs ietigalis (35, 36:1 pav.) 20 cm ilgio, ilga įmova ir trumpa 2,7 cm pločio rombo formos plunksna be briaunos. Šio tipo ietigalių aptinkama senojo geležies amžiaus paminkluose (Michelbertas, 1986, p. 171). Jie buvo paplitę visoje Lietuvos teritorijoje, išskyrus Užnemunę, bei kaimyniniuose baltų kraštuose. Ypač tokie ietigaliai būdingi V a. antrosios pusės–VI a. Rytų Lietuvos pilkapiams, nors naudoti ir ilgiau (Казакявичюс, 1988, c. 29–32, рис. 9:11, карта IV). Panašių ietigalių rasta V a. antrosios pusės–VI a. pradžios griautiniuose Taurapilio kapuose (Tautavičius, 1981, p. 27, 39–41, pav. 22, 41–44), taip pat V–VII a. degintiniuose kapuose Dvyliškio–Paraisčių (Vilniaus r.) (Таута-вичюс, 1959, c. 138, рис. 5), Karmazinų (Сехак-Нолюбовичова, 1955, p. 316–317, pav. 6) ir kituose pilkapyuose (Aleksandriškės–Pukštėnai, Čiornaja Luža, Grigiškės–Neravai, Pakrauglė, Pamusiai, Sudota, Vigodka–Dūkštas).

Du vienodi ietigaliai aptikti pilkapio 5 kape 3 (30, 31:1, 2 pav.). Formą jie panašūs į pilkapio 6(9) įkapę. Tai – taip pat ietigaliai ilga įmova ir nedidele, tik lauro lapo formos plunksna su nežymia briauna.

Du vienodi ietigaliai aptikti pilkapio 5 kape 3 (30, 31:1, 2 pav.). Formą jie panašūs į pilkapio 6(9) įkapę. Tai – taip pat ietigaliai ilga įmova ir nedidele, tik lauro lapo formos plunksna su nežymia briauna.

Jie 25,5 cm ilgio, su 2,9 cm pločio plunksna. Vieno ietigalio įmovos apačioje yra nedidelė skylutė. Šie dirbiniai gana reti Rytų Lietuvos pilkapiuose. Peršaukščio–Kasčiukų II pilkapio 4 griautiniame kape 3 du tokie ietigaliai buvo su I tūkstantmečio pirmajai pusei bei viduriui būdingu pentiniu siauraašmeniu kirviu, antskydžiu ir kitais dirbiniais (Kliaugaitė, 2002š, p. 10, 26–28, pav. 10–12). Ietigalių ilga įmova ir trumpa lauro lapo formos plunksna rasta ir degintiniuose kapuose: Čiornaja Luža (Medilo r., Baltarusija) (Покровский, 1899, c. 42, табл. IV), Kurganų (Trakų r.) (Tautavičius, 1951š, p. 4) pilkapyuose. Greičiausiai tokio ietigalio įmova buvo simboliniame kape Gudelių–Lenkiškių (Vilniaus r.) pilkapyje 11 (Kurila, 2005š, p. 10, 50, pav. 1). Pastarųjų kapų medžiaga nesuteikia aiškesnės informacijos ietigaliams datuoti. Reikia manyti, jie naudoti bent iki V–VI a.

Pilkapio 3 kape 2 buvo 26 cm ilgio ietigalis su plačia (5 cm pločio) lauro lapo formos plunksna su ryškia briauna (18, 19:1 pav.). Plunksna sudaro kiek daugiau nei pusę dirbinio ilgio. Įmovoje išlikusi apie 0,4 cm storio vinutė kotui pritvirtinti. Tai – ankstyva ietigalių forma, būdinga daugiau senajam geležies amžiui (II–IV a.). Daugiausia jų aptinkama Vakarų Lietuvos bei Vidurio Žemaitijos laidojimo paminkluose (Казакявичюс, 1988, c. 42–45, рис. 16:3, карта VIII). Pavienių tokių ietigalių rasta Rytų Lietuvoje: griautiniuose kapuose Maisiejūnų pilkapiuose 2 ir 3 (Butėnas, 1998, p. 167, 170, pav. 8, 9), degintiniuose kapuose Gudelių–Lenkiškių (Strazdas, 1990š, p. 3, pav. 5), Kurganų (Tautavičius, 1951š, p. 3–4) pilkapyuose. Pastarieji radiniai leistų jų chronologiją nukelti bent į V–VI a. Vėlyvesnių ir dažniau Rytų Lietuvos pilkapiuose randamų ietigalių plunksna dažniausiai būna be briaunos (Tautavičius, 1996, p. 132; Казакявичюс, 1988, c. 45–48, рис. 17, карта IX).

Be kitų ginklų, pilkapio 3 kape 2 rastas antskydis ir skydo rankena (18, 19:4, 5 pav.). Antskydis 15 cm skersmens, su keturiomis mažomis skylutėmis tvirtinti prie skydo. Viršūnė kūgio formos, 8,5 cm skersmens ir 7,4 cm aukščio. Pakraščiais jis ornamentuotas įmuštais smulkiais iškiliais apskritimais.

Rankena – išžesto stačiakampio platišniais galais formos, 15x3,1 cm dydžio, nežymiai išlenkta. Jos galuose yra dvi mažos skylutės. Antskydis – gana dažnas radinys Lietuvoje. Dauguma jų rasta būtent Rytų Lietuvos pilkapiuose, dažniau – degintiniuose kapuose. Skydų rankenos aptinkamos retai. Antskydžiai kūgio formos viršūne – dažniausia antskydžių forma. Jie būdingi IV–VII a., tačiau tikslesnė chronologija sunkiai nustatoma (Казакявичюс, 1988, c. 125–128, рис. 50). Kai kurie autoriai antskydžių, ornamentuotų iškiliais apskritimais, chronologiją nukelia į V a. antrąją pusę (Kontny, 2004, p. 254). Kape antskydis paprastai būna su kitomis plačios chronologijos įkapėmis (ietigaliais, kirviais, peiliais, diržo sagtimis ir t.t.). Aiškiau V a. antrąją pusę–VI a. pradžia datuojami tokios formos antskydžiai rasti Taurapilio pilkapio 5 griautiniame kape (Tautavičius, 1981, p. 27, pav. 23), Sudotos I pilkapio 3 degintiniame kape 4 (Semėnas, 1999š, p. 8, 22, pav. 16). Grigiškių–Neravų pilkapio 28 kape 4 analogiškas antskydis buvo su pentiniu siauraašmeniu kirviu ir V a. pabaišos–VII a. kalavijo formos ietigaliu (Kuncienė, 1976š, p. 15). Smurgainių (Baltarusija) pilkapyje 8 toks dirbinys rastas su V–VII a. ietigaliais ir kirviais (Рыков, 1913, c. 9–11). Atrodo, visi Rytų Lietuvos pilkapiuose rasti šios formos antskydžiai datotini ne anksčiau nei V a.

Kiek didesnę nei darbo įrankiai bei ginklai įkapių dalį iširtuose pilkapiuose sudarė papuošalai bei aprangos detalės. Pilkapio 1 griautiniame kape bei pilkapyje 12(15) atsitiktinai rasti žalvariniai žiediniai antsmilkiniai (6:3, 62:1 pav.). Pastarasis radinys veikiausiai išartas taip pat iš griautinio kapo. Dirbiniai – 7,3x4,7 ir 3,6x3,5 cm dydžio, pagaminti iš 0,2–0,3 cm storio apskrito ar nežymiai rombinio skerspjuvio vielos, užkeistais smailėjančiais galais. Žiediniai antsmilkiniai daugiausia aptinkami griautiniuose Rytų Lietuvos pilkapių kapuose. Degintiniuose kapuose jų aptikta Vigodkos–Dūkšto II (Ignalinos r.) pilkapyje 3 (Baubonis, 2000š, p. 3, 26, pav. 19), Eitulionių pilkapyje II su ankstyvais (IV a.–V a. pradžios) dirbiniais: šaukštine antkakle, emaliuota pasagine sege, lankine sege lenkta kojele, rankogalinėmis apyrankėmis (Bliujus, 1983, p. 35).

Tai byloja ankstyvą šių dirbinių chronologiją. Antsmilkinių aptikta III–V a. plokštiniuose (?) kapinyuose Diktaruose (Urbanavičienė, 1995, p. 171–172, pav. 8), Eikotiškyje (Zarasų r.) (Simniškytė, 1998, p. 16–17, pav. 4), Kairėnuose (Vilniaus r.) (Sadauskaitė, 1959, p. 61–62, pav. 2), Rokėnuose (Ignalinos r.) (Balčiūnas, 2000, p. 244), Seiliūnuose (Lazdijų r.) (Sadauskaitė, 1959, p. 61–62, pav. 2), Žadavainiuose (Utenos r.) (Michelbertas, 1966š, p. 1, 3, 7). Pilkapiuose antsmilkiniai taip pat randami kartu su ankstyvais dirbiniais. Jie pasirodė IV a. (Michelbertas, 1986, p. 86; Kačkutė, 1995, p. 22) ar netgi III a. (Vaitkevičius, 2004, p. 58) ir naudoti iki VI a. (Tautavičius, 1996, p. 162). Pagrindiniu jų paplitimo laikotarpiu greičiausiai reikėtų laikyti IV a. antrąją pusę–V a. pirmąją pusę.

Keturiuose kapuose (pilkapių 4, 8(11), 12(15) griautiniai kapai ir pilkapiro 6(9) degintinis kapas) aptikta stiklo, emalio ir gintaro karolių (23:1, 36:5, 47:6, 66:1, 68 pav.). Vien pilkapiro 12(15) kape buvo 54 stiklo bei emalio ir 178 gintaro karoliai. Tai – didžiausias tokių dirbinių kompleksas Lietuvoje. Jie įvairių formų: suploto pusrutulio, cilindro, šešiabriaunio cilindro, dvigubo nupjauto kūgio, netaisyklingo stačiakampio, kubooktaedro. Stiklo ir emalio karoliai vienspalviai, geltonos, gelsvai rausvos, oranžinės, žalios, mėlynos, rausvos spalvos. Stiklo bei gintaro karoliai būdingi beveik visam senajam geležies amžiui (Michelbertas, 1986, p. 102, 106) ir vėlesniam laikotarpiui. Karolių apvaros yra gana retas radinys Rytų Lietuvos pilkapiuose. Jos dažniausiai randamos I tūkst. pirmosios pusės ar vidurio, rečiau – vėlyvesniuose moterų kapuose. Karoliai paprastai nešioti po kelis, kartu su metalinėmis įvijomis ar pakabučiais. Didesnės apvaros aptinkamos itin retai. Pašekščių (Molėtų r.) pilkapyje 12 griautiniame kape rasti 53 gintaro bei 16 stiklo ir emalio karolių (Grižas, Steponaitis, 2005). Pagal kartu rastus alavinius cilindrelius kapas datuotinas IV a. viduriu. Rėkučių–Pavajuonio (Švenčionių r.) pilkapiro 11 griautiniame kape 2 buvo 90 stiklo ir 1 gintaro karolis (Semėnas, 1997ša, p. 10–11, 17–18, 34, pav. 3). Žvirblių (Vilniaus r.) X–XI a. pilkapiro 47 degintiniame kape II, be gausių ginklų ir papuošalų, buvo 60 stiklo karolių

(Iwanowska, Kazakevičius, 2001, p. 246–250). Pilkapyje 12(15) rasti karoliai greičiausiai sudarė keletą apvaras. Ypač retas radinys yra gintaro karoliai. Be jau minėtų kapų, pavienių gintaro karolių rasta to paties Rėkučių–Pavajuonio pilkapiro griautiniame kape 1 (Semėnas, 1997ša, p. 8, 33, pav. 2), Pakalnių pilkapiro 7 griautiniame kape 2 (Vaitkevičius, 2004, p. 55–56), Diktarų plokštiniame (?) kapinyne kape 58 (Urbanavičienė, 1995, p. 172). Atrodo, visi šie kapai yra ne vėlesni nei V a. pirmosios pusės. Apskritai daugiausia gintaro dirbinių randama IV a. pabaigos–VI a. paminkluose. Būtent šiam laikotarpiui būdingos ilgos įvairių karolių apvaros (Bliujienė, 2001, p. 173–175). Baliulių pilkapiuose aptikti gintaro karoliai gana grubaus darbo, netaisyklingų formų, pagaminti paprastesne technika nei, pavyzdžiui, Basonijos (Lenkija) lobia dirbiniai (Wielowiejski, 1990). Dėl šios priežasties jie sunkiai įtraukiami į esamas tipologines schemas. Panašių formų karoliai būdingi dideliame regionui. Jie buvo paplitę Vidurio Europoje, Vielbarko, Pševorsko kultūrų teritorijoje. Tokie dirbiniai būdingi II a. viduriui–V a. viduriui (Templemann-Mączyńska, 1985, p. 65–70, Taff. 15, 59, 60, 64, 65). Gintaro karoliai Rytų Lietuvoje, be abejo, yra įvežtiniai dirbiniai. Jie čia patekė greičiausiai ne iš Lietuvos pajūrio, o gali būti Sembos, Gdansko įlankos, Mozūrijos ežeryno, Kujavijos regiono ar Pietvakarių Lenkijos dirbtuvių gaminiai (Bliujienė, 2001, p. 177).

Kartu su karoliais apvarose nešiotos ir metalinės įvijos. Pilkapių 8(11) ir 12(15) griautiniuose kapuose jos buvo tarp karolių (47:6, 66:4 pav.). Dar dvi įvijos rastos pilkapiro 2 degintiniame kape (11:3, 6 pav.). Pilkapyje 12(15) buvusios įvijos pagamintos iš balto metalo, likusios – iš žalvario. Tai – sunkiai datuojami dirbiniai, naudoti ilgą laiką.

Galbūt prie kaklo papuošalų reikėtų priskirti iš 0,25 cm skersmens keturkampio skerspjūvio vielos sulenktą žalvarinį kabutį (?) (6:6 pav.), buvusį pilkapiro 1 griautiniame kape. Vienas jo galas smailėjantis, panašus į antsmilkinių, kitas – nulaužtas.

Pilkapiro 5 degintiniame kape 3 rastas geležinis smeigtukas. Dirbinys – 13,6 cm ilgio. Jo smaigalys apskrito skerspjūvio, 0,4–0,5 cm skersmens, kitas ga-

las suplotas (30, 31:12 pav.). Smeigtukai nėra dažni radiniai Rytų Lietuvos pilkapiuose, todėl jų chronologija sunkiai nustatoma. Dvyliškio–Paraisčių pilkapio 1 griautiniame kape 3 toks pats smeigtukas rastas su ietigaliu profiliuota plunksna, pentiniu siauraašmeniu kirviu, lankine sege, įvijiniais žiedais ir kitais dirbiniais (Šimėnas, 1998a, p. 163–164, pav. 15). Kapas datuotinas V a. Analogiškas dirbinys buvo Santakos pilkapio 4 degintiniame kape 1. Jo chronologiją tikrai sąlyginai galima nustatyti pagal vėliau įkastą V–VI a. kapą (Vaitkevičius, 2005b, p. 84–85, pav. 30, 31).

Unikalus papuošalas, greičiausiai taip pat smeigtukas, aptiktas pilkapio 12(15) griautiniame kape (66:10, 69 pav.). Jis su 14 cm ilgio, 0,6–1,5 cm storio geležine adata, kuri ties smaigaliu apskrito, ties viduriu – kvadratinio, ties galvute – penkiakampio skerspjuvio. Dirbinio galvutė ir viršutinė dalis puošta trimis 1,75–3,2 cm storio švino ir alavo lydinio skridiniais. Analogų šiam dirbiniui Lietuvos archeologinėje medžiagoje nėra. Dirbinys greičiausiai importinis, tačiau jo kilmė ir chronologija lieka neaiški.

Didesnę krūtinės papuošalų dalį sudaro lankinės segės. Baliulių pilkapiuose rasta dviejų tipų segių. Pilkapio 5 kape 3 buvo dvi geležinės vadinamojo Vilkonių tipo segės (30, 31:5, 6 pav.). Jos beveik identiškos formos, aukštu taisyklingu pusapskritimi išlenktu plokščio skerspjuvio liemenėliu su užkaba adatai ir trumpa kojele. Segių ilgis – 7,2 (kojelės – 2,9), įvijos – 3,7 ir 3,4 cm. Tai palyginti reti dirbiniai. Rytų Lietuvoje tokių segių rasta Diktarų plokštiniame (?) kapinyne, kape 1, kartu su IV a. būdingos formos pjautuvu (Urbanavičienė, 1995, p. 170, 173, pav. 3), Degsnės–Labotiškių II pilkapyne griautiniuose kapuose pilkapiuose 6 ir 7 su V a. pirmajai pusei viduriui būdingomis įkapėmis (Tautavičius, 1970š, p. 33, 36), degintiniuose kapuose Čionaja Luža pilkapyje 3 (Покровскии, 1899, c. 38), Maisiejūnų pilkapyje 14 (Butėnas, 1998, p. 169, 171, pav. 14), Peršaukščio–Kasčiukų II pilkapyje 9 (Kliaugaitė, 2004š, p. 4, 15, pav. 6), Riklikų (Anykščių r.) pilkapyje 1 (Tautavičius, 1970, p. 56, pav. 3). Šis papuošalas daugiausia nešiotas vyrų. Vilkonių ir panašios Pilvinų tipo segės buvo paplitusios ir toliau į

rytus, dabartinėje Baltarusijoje, Ukrainoje, taip pat tarp vakarų baltų, Suvalkų krašte, Mozūrijos ežeryne, Dunojaus vidurupio regione, Vakarų Bugo, Dniepro, Dniestro, Pruto baseinuose. Jos naudotos ne ankstesniu nei IV–V a. laikotarpiu, daugiausia pastarojo šimtmečio viduryje, kai kurios – galbūt ir VI a. pradžioje (Schulze-Dörrlamm, 1986, p. 600–605; Teodor, 1988, p. 207, 220–221; Tejral, 1992, p. 239; Bitner-Wróblewska, 1995, p. 176–177; Bliujienė, 2002, p. 148–149, Fig. 3; Гавритухин, 1989, с. 78–80; Баран, Приходнюк, 1990, с. 248–249, рис. 51). Tokių dirbinių žinoma iš Vielbarko kultūros laidojimo paminklų (Jaskanis, 1996, p. 50, 161). Jų prototipų aptinkama Kaukazo, Volgos žemupio III–IV a. paminkluose. Šių segių paplitimas Europoje siejamas su klajoklių gentimis (Corman, 1996, p. 170–171).

Kitokių segių buvo griautiniuose moterų kapuose pilkapiuose 1, 8(11), 12(15) (6:9, 47:5, 66:7, 67 pav.). Pirmoji segė – žalvarinė, kitos dvi – sidabrinės. Jos 8–8,5 cm ilgio, apie 3 cm ilgio kojele. Segių liemenėlis trapezinio, suploto stačiakampio arba plokščio skerspjuvio, išlenktas. Kojelės galas užlenktas ir užsuktas aplink liemenėlių suformuojant užkabą (ši vieta puošta įkartėlėmis, imituojančiomis būdingą tokioms segėms vielutės įviją). Segės ornamentuotos įmuštomis taškelių eilėmis, įkartėlėmis, stačiakampiais. Įvija – 5,6–7,5 cm ilgio. Pilkapio 1 segės įvija ir lankelis nulūžę (6:2 pav.). Forma jos artimos kitoms Lietuvos laidojimo paminkluose randamoms segėms lenkta kojele, būdingoms II a. pabaigai–V a. pirmajai pusei (Budvydas, 2002, p. 260, pav. 17). Tačiau kai kurie elementai (užkaba, liemenėlio pjūvis) išskiria šiuos dirbinius iš bendro konteksto. Rytų Lietuvos pilkapiuose ir apskritai Lietuvoje žinomos tik dvi forma artimos segės iš Laukininkų–Poliankų (Astravo r., Baltarusija) pilkapio 1 degintinio kapo (Tautavičienė, 1981, p. 8, pav. 29; Vaitkunskienė, 1981, pav. XXXIV; Покровскии, 1893b c. 130) ir Rėkučių–Pavajuonio pilkapio 11 griautinio kapo 2 (Semėnas, 1997ša, p. 10–11, 34, pav. 3). Abiejų jų liemenėliai pagaminti iš plonos plokštelės. Galbūt panaši segė (neišlikusi užkaba) rasta ir Diktarų plokštiniame (?) kapinyne kape 41 (Urba-

navičienė, 1995, p. 173, pav. 11). Beveik nekyla abejonių, kad tai – importiniai dirbiniai. Panašių segių randama į šiaurę ir vakarus nuo Juodosios jūros, Dunojaus žemupio, Dniestro, Pruto, Dniepro žemupio ir vidurupio baseine. Čia jos datuojamos IV a.–V a. pradžia, pavieniai dirbiniai – V a. antrąja puse (Амброз, 1966, с. 66, табл. 11:20, 24:3), t.y. vėlyvuojų Černiachovo (Sintana de Mures) kultūros etapu ir jos nykimo laikotarpiu (Harhoiu, 1999, p. 61–64; Геій, 1993, с. 151). Baliuliuose aptiktos segės taip pat turėtų priklausyti IV a. antrajai pusei–V a. pirmajai pusei*.

Pilkapio 1 griautiniame kape rasta vienintelė apyrankė. Dirbinys žalvarinis, 7x6,4 cm skersmens, pagamintas greičiausiai iš antkaklės, nulaužus jos galą (6:5 pav.). Antkaklės būta su kabliuku ir suplota kilpele galuose. Lankelis – apskrito skerspjūvio, 0,3 cm skersmens. Tokios antkaklės gana retos Lietuvos kapinyuose. Jos aptinkamos daugiausia I tūkstantmečio vidurio kapuose. Rytų Lietuvoje sidabrinių ir sidabruotų šio tipo antkaklių rasta griautiniuose Rėkučių–Pavajuonio pilkapio 11 kapuose kartu su kitais V a. dirbiniais (Semėnas, 1997ša, p. 8, 10, 32–33, pav. 1, 2).

Daugiau ištirtuose pilkapiuose, vyrų ir moterų kapuose, rasta žiedų. Didžiausią dalį sudaro įvijiniai (6:4, 7, 19:10, 23:2, 31:7, 41:1, 47:1, 2, 57:1, 66:2, 3, 6 pav.). Jie – 1,9–2,8 cm skersmens, pagaminti iš apskrito, pusapskričio, trikampio, keturkampio ar plokščio skerspjūvio vielos. Geriau išlikę žiedai yra 1,5–4 apvijų. Šių dirbinių rasta pilkapių 1, 4, 7(10), 8(11), 12(15) griautiniuose kapuose, pilkapių 3, 5, 10(13) degintiniuose kapuose. Vienas iš pilkapio 8(11) kape aptiktų žiedų (47:1 pav.) – sidabro lydinio, likę – žalvariniai. Žiedų buvo ir vyrų, ir moterų kapuose. Tai – sunkiai datuojami dirbiniai, Lietuvoje naudoti nuo I a. (Michelbertas, 1986, p. 151) ir būdingi beveik visam geležies amžiui. Retesni yra sidabriniai žiedai. Jų rasta Taurapilio pilkapio 5 griautiniame kape (Tautavičius, 1981, p. 29, pav. 30), Rėkučių–Pavajuonio pilkapio 11 griautiniame kape 2 (Semėnas, 1997ša, p. 11, 33, pav. 2).

Išskirtinai retas radinys yra sidabrinis žiedas plačia, įmuštais smulkiais apskritimais ornamentuota rombo formos priekine dalimi ir užkeistais galais iš pilkapio 4 griautinio kapo (23:4 pav.). Du panašūs, tik ne taip puošniai ornamentuoti sidabriniai žiedai buvo Rėkučių–Pavajuonio pilkapio 11 griautiniame kape 2 (Semėnas, 1997ša, p. 11, 33, pav. 2). Pagal šias analogijas Baliulių pilkapyne rastas žiedas datotinas V a., galbūt pirmąja jo puse.

Penkiuose kapuose aptikta sagčių. Tai – taip pat ir vyrų, ir moterų naudoti dirbiniai. Pilkapyje 7 sagtis rasta griautiniame, pilkapiuose 3, 5 ir 10(13) – degintiniuose kapuose. Dirbiniai geležiniai, išskyrus vieną pilkapio 3 kapo 2 žalvarinę sagtį. Dauguma sagčių panašios, ovalo formos (28, 31:8, 9, 41:4, 57:3 pav.). Jos – 2,3–4,1 cm ilgio ir 1,7–2,2 cm pločio, pagamintos iš apskrito, ovalaus ar keturkampio daugiakampio skerspjūvio strypelių, be apkalų. Liežuvėliai keturkampio ar apskrito skerspjūvio, gale nežymiai užlenkti. Šios formos sagtys Rytų Lietuvos pilkapiuose randamos su V–VII a. dirbiniais (Butėnas, 1999, p. 48). Paprastai jos būna sunkiai datuojamose kompleksuose. Aiškesnės chronologijos paminkluose tokios sagtys aptiktos degintiniuose kapuose Poškonių (Šalčininkų r.) pilkapyje 2 (Tautavičius, 1958, p. 67–68) ir Skersabalės (Trakų r.) pilkapyje A (Abaravičius, 1991š, p. 10) kartu su Pilvinių tipo segėmis, Peršaukščio–Kasčiukų II pilkapyje 9 (Kliaugaitė, 2004š, p. 4, 15, pav. 6) bei Degsnės–Labotiškių II pilkapiuose 6 ir 7 (Tautavičius, 1970š, p. 34–36) – su Vilkonijų tipo segėmis ir kitais V a. pirmosios pusės–vidurio dirbiniais, Dvyliškio–Parrisčių pilkapio 1 griautiniame kape (Šimėnas, 1998a, p. 163–164, pav. 15). Pagal šias analogijas Baliulių pilkapyne sagtys greičiausiai datotinos V a. Tokios formos sagtys nuo III–IV a. buvo paplitusios didelėje Vidurio Europos teritorijoje: Elbės, Oderio, Vyslos, Dunojaus aukštupio ir vidurupio baseinuose, Prūsijoje (Madyda-Legutko, 1986, p. 63–65, 72, Karte 47–49, Taf. 19, Tab. 1–9).

Kitokios sagtys rastos pilkapio 3 kape 2. Viena jų – geležinė įgniaužta priekine dalimi, ornamentuo-

* Žodinė U. Budvydo informacija.

ta skersiniais ranteliais (19:7 pav.). Ji 4,4x2,8 cm dydžio, korpusas keturkampio skerspjūvio. Liežuvėlis viršuje puoštas iškilia briauna, užsibaigiančia rombeliu. Tai – palyginti dažnai Rytų Lietuvos pilkapiuose pasitaikantis sagčių tipas. Jos būdingos V a. pabaigai–VII a. (Butėnas, 1999, p. 48). Tikslėsnė šių sagčių chronologija taip pat sunkiai nustatoma. Jos dažniausiai aptinkamos degintiniuose kapuose su negausiomis arba plačios chronologijos įkapėmis. Ko gero, ankstyviausia šios formos sagtis rasta Papiškių (Švenčionių r.) pilkapiro 7 griautiniame kape 3 su IV–V a. būdingu ietigaliu (Semėnas, 1997šb, p. 7, pav. 3).

Antroji kapo sagtis žalvarinė, panašios formos kaip ir pirmoji. Ji nežymiai igniaužta priekine dalimi, taip pat ornamentuota skersiniais ranteliais (19:8 pav.). Dirbinio korpusas keturkampio skerspjūvio, 2,2x1,8 cm dydžio. Liežuvėlis puoštas keturkampiu paplatėjimu. Sagtis – su dvigubu apkalu, priekinėje pusėje puošta trimis apskritimais su skylutėmis. Jose išlikusios kniedelės sagčiai prie diržo pritvirtinti. Tokios sagtys retos Rytų Lietuvos pilkapiuose. Nurodoma jų chronologija – V–VII a. (Butėnas, 1999, p. 48). Remiantis negausia medžiaga, tiksliau šių dirbinių iš Rytų Lietuvos pilkapių datuoti neįmanoma. Panašios, tik be apkalo sagtys rastos Skersabalių II (Vilniaus r.) pilkapyje 5 degintiniame kape 3 su V–VII a. profiliuotu ietigaliu, siauraašmeniu kirviu su atsparnėmis, kovos peiliu, įvijiniais žiedais (Šimėnas, 1998b, p. 166–167, pav. 16), Grigiškių–Neravų pilkapyje 38 degintiniame kape 2 su V a. antrosios pusės–VI a. ietigaliu (Kuncienė, 1977š, p. 6–7). Sprendžiant pagal Vidurio Europos analogijas, tikėtina, kad pilkapiro 3 kapo 2 sagtys priklauso siauresniam ir kiek ankstesniam laikotarpiui – V a.–VI a. pradžiai (Бажан, Каргапольцев, 1989, с. 29–31, рис. 1–2).

Be aptartų papuošalų ir aprangos detalių, kapuose rasta kitų smulkių metalinių dirbinių arba jų fragmentų. Pilkapiro 3 kape 2 ir pilkapiro 5 kape 3 buvo geležinės apie 4,5 cm skersmens grandys (19:6, 31:10 pav.), pilkapių 2, 9(12) ir 12(15) kapuose – smulkios žalvarinės grandelės (11:2, 4, 5, 52:1, 66:5 pav.). Kai kuriuose kapuose rasta neaiškių geležinių dirbinių ar susilydžiusių papuošalų fragmen-

tų (6:8, 19:9, 12, 41:2, 3; 47:4, 57:2 pav.). Pilkapiro 3 kape 2 aptiktas iš kaulo ir žalvario pagamintas dirbinys (19:11 pav.). Kaulinė jo dalis ornamentuota įbrėžtu tinklelio ornamentu.

Atskirai paminėtinas pilkapyje 3 atsitiktinai rastas iš plonos žalvarinės vielos supintas apskritas 5x4,6 cm dydžio tinklelis (13:1 pav.). Greičiausiai tai koks nors aprangos papuošimas, tačiau apie konkretesnę jo funkciją spręsti sudėtinga. Radinys buvo pačiame sampilo pakraštyje. Skirtingai nei kiti pilkapiro radiniai, jis neapdeges ir greičiausiai nesusijęs nė su vienu iš trijų kapų, o galbūt ir apskritai su laidojimo paminklu. Jo chronologija lieka neaiški.

Atsitiktiniams radiniams priklauso apdeges geležinis pentinas (62:2 pav.), rastas šalia pilkapiro 12(15) suardytame sluoksnyje. Čia jis greičiausiai patekęs iš kito pilkapiro. Taigi ateityje pilkapyne galima tikėtis rasti turtingų vyrų, galbūt – ir žirgų kapų. Dirbinys – 7,9 cm ilgio, su 1,8 cm ilgio spygliu. Lankelio galuose – 2,3x0,55 cm dydžio plokštelės (viena jų nulūžusi). Dirbinys sunkiai datuojamas pagal esamas tipologines schemas (Godłowski, 1970, p. 8–9, Fig. 2; Wachowski, 1991; Перхавко, 1978). Panašios formos pentinai Lietuvoje naudoti IV–VI a. (Tautavičius, 1996, p. 155). Rytų Lietuvos pilkapiuose pentinas yra gana retas radinys. Jų randama griautiniuose, degintiniuose ir simboliniuose I tūkstantmečio vidurio kapuose: Eitulionių pilkapiuose I ir XIII (Bliujus, 1983, p. 37), Grigiškių–Neravų pilkapyje 30 (Kuncienė, 1976š, p. 18), Pilviškių (Vilniaus r.) pilkapyje 1 (Vaitkevičius, 2002a, p. 82), Ponizjės (Medilo r., Baltarusija) pilkapyje 8 (Покровский, 1899, с. 33, табл. III), Skersabalės pilkapyje 1 (Abaravičius, 1991š, p. 7), Taurapilio pilkapyje 5 (Tautavičius, 1981, p. 25–26, pav. 18). Atrodo, visi šie dirbiniai yra IV a. antrosios pusės–VI a. pradžios.

Trijuose kapuose (pilkapiuose 6(9), 9(12) ir 12(15)) rasti smulkūs titnago gabalėliai (36:4, 52:2, 66:8 pav.). Titnagai, greičiausiai skirti ugniai įskelti, į kapus dėti ilgą laiką. Daugiau jų randama viduriniojo geležies amžiaus laidojimo paminkluose.

Pilkapiro 7(10) pakraštyje, šalia duobės, rasta keliasdešimt smulkių lipdytos keramikos šukių

(39 pav.). Molio masė šviesiai ruda, su smulkiomis mineralinėmis priemaišomis. Tai būta vieno indo plonomis (apie 0,4 cm) sienelėmis lygiu paviršiumi, nežymiai profiliuotu pakraštėliu. Smulkių puodų šukių pilkapiuose randama gana dažnai. Rečiau pasitaiko sveikų puodų. Pavyzdžiui, Kretuonių (Švenčionių r.) pilkapyje 21 (Butėnienė, 1977š, p. 42–43) ir Rokantiškių (Vilniaus r.) pilkapyje 1 (Musianowicz, 1968, p. 340–342, ryc. 3) rasta po šešis, Kurklių Šilo (Anykščių r.) pilkapyje 5 – septyni (Butėnas, 2002, p. 63) puodai. Dažniausiai jie būna pastatyti ant pilkapio pagrindo, atokiau nuo kapo. Tai būdinga vėlyvojo geležies amžiaus pilkapiams. Keramika laidojimo paminkle gali būti laidotuvių apeigų pėdsakas. Tam tikrą ritualinę reikšmę galėjo turėti ir pats puodų daužymas. Kita vertus, nemaža dalis pilkapių keramikos yra neabejotinai pakliuvusi iš ankstesnių kultūrinių sluoksnių. Ar pilkapyje 7(10) rastas puodas susijęs su laidojimo apeigomis, lieka neaišku. Kitų ankstesnės gyvenvietės pėdsakų paminklo teritorijoje neužfiksuota. Pati puodo radimo vieta (išoriniame duobės pakraštėje) leistų manyti, kad jis čia pakliuvęs vėliau nei supiltas pilkapis. Dar viena smulki keramikos šukė (29:2 pav.) rasta pilkapio 5 kape 2.

PILKAPYNO CHRONOLOGIJA, INTERPRETACIJOS, BALIULIŲ BENDRUOMENĖ

Pilkapių konstrukcija ir kapų įranga apie paminklo chronologiją aiškios informacijos nesuteikia. Tradiciškai manoma, kad mirusiųjų deginimo paprotys Rytų Lietuvoje ėmė plisti IV–V a. sandūroje ir galutinai įsigalėjo VI a. (Tautavičius, 1996, p. 52; Volkaitė-Kulikauskienė, 2001, p. 148). Pastaruoju metu išsakyta nuomonė, kad šis procesas buvo trumpesnis ir vyko apie V a. vidurį (Vaitkevičius, 2005a, p. 79–80). Kita vertus, skirtinguose regionuose deginimo paprotys plito ne vienu metu, todėl laidojimo pobūdis informacijos tiksliam paminklo datavimui nesuteikia. Sudėtinga būtų analizuoti pilkapyno chronologiją ir remiantis sampilų elementais (akmenų vainikais, duobėmis ar grioviais). Tačiau į akis krinta kai kurių pilkapių konstrukcijos panašu-

mai. Pavyzdžiui, pilkapius 1 ir 5 sieja beveik identiškas vidinių duobių išsidėstymas, pilkapius 1 ir 12(15) – panaši griovių forma ir orientacija pagal pasaulio šalis, pilkapius 3 ir 5 – panašus duobių ir kapų išsidėstymas bei jų skaičius. Sunkiai tikėtina, kad šie bendri bruožai yra atsitiktiniai. Veikiausiai jie atspindi pilkapių vienalaikiškumą. Didžiausias galimas chronologinis atotrūkis tarp jų supylimo – vieno žmogaus išlaikomos atminties laikotarpis.

Verta atkreipti dėmesį, kad nemažai bendrų konstrukcijos bruožų turi pilkapiai su griautiniais ir degintiniais kapais. Panaši ir abiejų tipų kapų įranga. Dauguma degintinių kapų įrengti panašiai kaip griautiniai, stačiakampio formos duobutėse po pagrindu, orientuotose ŠV–PR kryptimi. Paprastai ilgesnį laiką naudotuose pilkapyuose randama nemažai į ankstesnius pilkapius įkastų degintinių kapų. Tuo tarpu Baliuliuose ištirti tik du tokie kapai. Netiesiogiai pilkapių su griautiniais ir degintiniais kapais vienalaikiškumą patvirtintų ir jų mišrus išsidėstymas pilkapyne. Susidaro įspūdis, kad tyrinėti pilkapiai yra gana siauros chronologijos, būtent – laikotarpio, kuomet inhumaciją keitė kremacijos paprotys. Tai – ir svarbių pokyčių visuomenės socialinėje sanklodoje laikotarpis.

Nepaisant palyginti nemažo ištirtų kapų skaičiaus, pilkapyne nerasta daugelio senojo geležies amžiaus pabaigos dirbinių tipų: cilindrių, kibiro formos kabučių, šiam laikotarpiui būdingų antkaklių, smeigtukų ir apyrankių, emaliuotų dirbinių ir t.t. Kapuose nebuvo ir kai kurių tipišku viduriniojo geležies amžiaus dirbinių, pavyzdžiui, verpstukų. Paminklo datavimą kiek apsunkina tai, kad dalis radinių yra gana reti arba netgi unikalūs. Išanalizavus dirbinių chronologiją, galima apibrėžti pilkapyno naudojimo laikotarpį. Visi aiškiau datuoti pilkapiai turėtų būti supilti IV a. pabaigoje–V a. Griautiniai kapai datotini pačia IV a. pabaiga–V a. pradžia ar pirmąja puse. Dalis degintinių kapų, ypač tie, kuriuose rasta ginklų, turėtų būti amžiaus vidurio ar antrosios pusės. Tačiau, kaip minėta, sprendžiant pagal pilkapių konstrukciją, vargu ar pilkapius skiria ilgesnis laiko tarpas – ne daugiau nei keli dešimtmečiai.

Griautinė ir degintinė laidosena galėjo turėti ir socialinę prasmę. Atrodo, nedegintos palaidotos tik-

tai moterų, tuo tarpu degintiniai kapai yra tiek vyrų, tiek moterų. Galbūt, įsivyraujant kremavimo papročiu, trumpą laiką tai buvo vyrų prerogatyva. Deginimo papročio plitimas siejamas su karių kapų pasirodymu V a. viduryje (Vaitkevičius, 2005a, p. 79–80). Būtent degintinių kapų medžiagoje pastebimas jauno vyro kario statuso visuomenėje pabrėžimas (Kurila, 2002, p. 132). Galbūt neatsitiktinai ryškiausi ugnies (apeigų?) pėdsakai buvo turtingame vyro kape pilkapyje 3. Deja, remiantis kitų Rytų Lietuvos pilkapynų duomenimis, sudėtinga spręsti apie palaidoto asmens lyties ir laidojimo pobūdžio koreliaciją bei minėto reiškinių paplitimo mastą. Dažniausiai viename pilkapyne ar netgi viename sampile esančius griautinius ir degintinius kapus skiria palyginti ilgas arba sunkiai nustatomas laiko tarpas. Sudėtinga išskirti laikotarpio, kuomet kito laidojimo pobūdis, kapus. Be to, neretai trūksta duomenų apie palaidoto asmens lytį. Tačiau kai kuriuose laidojimo paminkluose pastebimas galbūt netgi priešingas reiškinys. Santakos pilkapyje 2 aptikti keturi greičiausiai vienalaikiai ar artimos chronologijos palaidojimai: griautiniai vyro (?) (pagal įkapes – moters) ir vaiko (pagal įkapes – berniuko) bei du degintiniai moterų kapai (Vaitkevičius, 2002, p. 103–105, pav. 17; Barkus, Jankauskas, Urbanavičius, 2002, p. 278–279). Deginimo papročio ryšys su aukštesniu socialiniu statusu pastebimas kitų baltų genčių laidojimo paminkluose (Šnė, 2002, p. 174; Žulkus, 2004, p. 172; Жулкыс, 2004, c. 158–161).

Galbūt su laidojamo asmens statusu visuomenėje susijusi pilkapių konstrukcija. Daugiau įkapių buvo kapuose sudėtingesnės konstrukcijos (su vidinėmis duobėmis, akmenų vainikais) sampiluose. Šiuose pilkapiuose buvo degintinių vyrų kapų su ginklais ir kitomis gausiomis įkapėmis, turtingų moterų kapų. Taigi tikėtina, kad juose palaidoti kiek aukštesnį statusą turėję asmenys. Pilkapiuose be akmenų vainikų ir vidinių duobių, kuriems supilti reikėjo mažiau laiko ir darbo sąnaudų, buvo moterų arba vaikų kapai. Sudėtingesnė sampilo konstrukcija atspindi ne tik ilgesnį darbą, bet ir ilgesnes laidojimo apeigas. Šiuo požiūriu aiškesnių skirtumų tarp skirtingo amžiaus asmenų kapų nepastebima.

Ištirtuose dvylikoje sampilų rasta 16 kapų, kuriuose identifikuoti mažiausiai dvidešimties asmenų palaikai. Šie duomenys, deja, nesuteikia galimybės nagrinėti paleodemografinių rodiklių. Turint omenyje bendrą išlikusių pilkapių skaičių bei aplinkybes, kad dalis pilkapių gali būti sunaikinti, o degintiniuose kapuose ne visų asmenų palaikai identifikuoti, tikėtina, kad pilkapyne galėjo būti palaidoti 30–35 asmenys. Kaip minėta, paminklas yra gana siauros chronologijos, paliktas veikiausiai 2–3 kartų. Taigi vienu metu bendruomenėje galėjo gyventi apie 12–15 asmenų. Tiesa, reikėtų atkreipti dėmesį į neįprastai mažą vaikų kapų skaičių. Vos du (pilkapių 2 ir 10(13) kapai) palaidoti asmenys (10 proc.) buvo apie 5 m. amžiaus. Dar viename kape (pilkapio 5 kapas 3) buvo 6–10 m. amžiaus vaiko palaikai. Tai – aki-vaizdžiai per mažas skaičius. Realus kūdikių ir vaikų iki 5 m. amžiaus mirtingumas turėjo siekti bent 30 proc. (Jankauskas, 2001, p. 40). Panašus reiškinys pastebėtas ir kituose Rytų Lietuvos pilkapynuose (Kurila, 2002, p. 128), kitų Lietuvos sričių kapinynuose (Jankauskas, 2001, p. 42) ir kituose kraštuose: Pševorsko kultūros (Czarnecka, 1990, p. 125), kitų Lenkijos regionų (Malinowski, 1983, p. 525), anglosaksų (Stoodley, 2000, p. 458), Skandinavijos (Sigvallius, 1994, p. 126) laidojimo paminkluose. Tikėtina, kad dalis vaikų kapų neužfiksuojami tyrinėjimų metu, tačiau šį reiškinį vargu ar įmanoma aiškinti vien kaulų sunykimu. Greičiausiai nemaža dalis vaikų, ypač naujagimių, laidoti ne kapinynuose, o galbūt ir apskritai nelaidoti. Todėl realus vienu metu bendruomenėje gyvenusių asmenų skaičius gali būti kiek didesnis.

Dar vienas įdomus reiškinys – neįprastas vyrų ir moterų kapų santykis. Iš 12 aiškiai pagal įkapes ir kaulus identifikuotų asmenų palaikų 9 buvo moterų ir tik 3 – vyrų. Pilkapio 5 kapo 2 osteologinės analizės duomenys neatitiko pagal įkapes nustatytos lyties, o pilkapio 6(9) kape buvo ir vyrams, ir moterims būdingų įkapių. Todėl tiksliai identifikuotais laikytini 10 ar 11 moterų ir 4 vyrų palaikai. Tikėtina, kad dalis vyrų kapų liko neištirti. Ateityje įdomių duomenų galėtų suteikti didžiausio pilkapyno sampilo 8 tyrinėjimai.

4 lentelė. Osteologinės analizės duomenys.

Table 4. Data of osteological analysis.

Pilkapio Nr.	Kapo Nr.	Kapo pobūdis*	Lytis**	Amžius (m.)	Ūgis (m)
1	1	G	M	>40	?
2	1	D	M?; ?	25–35; ~5	?
3	1	D	M	>40	?
	2	D	V	22–25	1,71–1,75
	3	D	M	25–40	?
4	1	G	M?	>20	?
5	1	D	V	>40	?
	2	D	V	25–30	?
	3	D	?; ?; ?; ?	25–40; 6–10; ?; ?	?
6(9)	1	D	M	25–40	1,55–1,59
7(10)	1	G	?	~15	?
8(11)	1	G	M?	>20	?
9(12)	1	D	M?	>20	?
	2	D	M	>30	?
10(13)	1	D	?	~5	?
12(15)	1	G	?	?	?

* D – degintinis, G – griautinis.

** V – vyras, M – moteris.

Iš vyrų kapų turtingumu ir ginklų gausa išsiskiria pilkapio 3 kapas 2 ir pilkapio 5 kapas 3. Pirmajame kape palaidotas jaunas (22–25 m.) vyras. Antrajame kape identifikuoti mažiausiai keturių asmenų palaikai, iš jų vienas nenustatytos lyties 25–40 m. asmuo ir vienas 6–10 m. vaikas. Šiuo atveju neaišku, kam būtent skirtos gausios įkapės. Pilkapio 5 kape 1 pagyvenusiam (per 40 m.) vyrui buvo įdėta vien diržo sagtis. Be abejo, remiantis kelių kapų medžiaga išvadas daryti sudėtinga, tačiau ir daugelyje kitų Rytų Lietuvos pilkapynų pastebima tendencija, kad jaunesni vyrai laidoti su gausesnėmis įkapėmis ir daugiau ginklų (Kurila, 2002, p. 131–132).

Moterų kapus šia prasme analizuoti sunkiau. Palaidotų nesudegintų moterų amžius nustatytas tiksliai labai apytiksliai. Ryškiai kuklesnės įkapės buvo tiksliai pilkapio 7(10) griautiniame kape, kuriame buvo palaidotas apie 15 m. nenustatytos lyties asmuo. Degintiniuose moterų kapuose, kurie greičiausiai kiek vėlyvesni už griautinius, įkapių gerokai mažiau. Aiš-

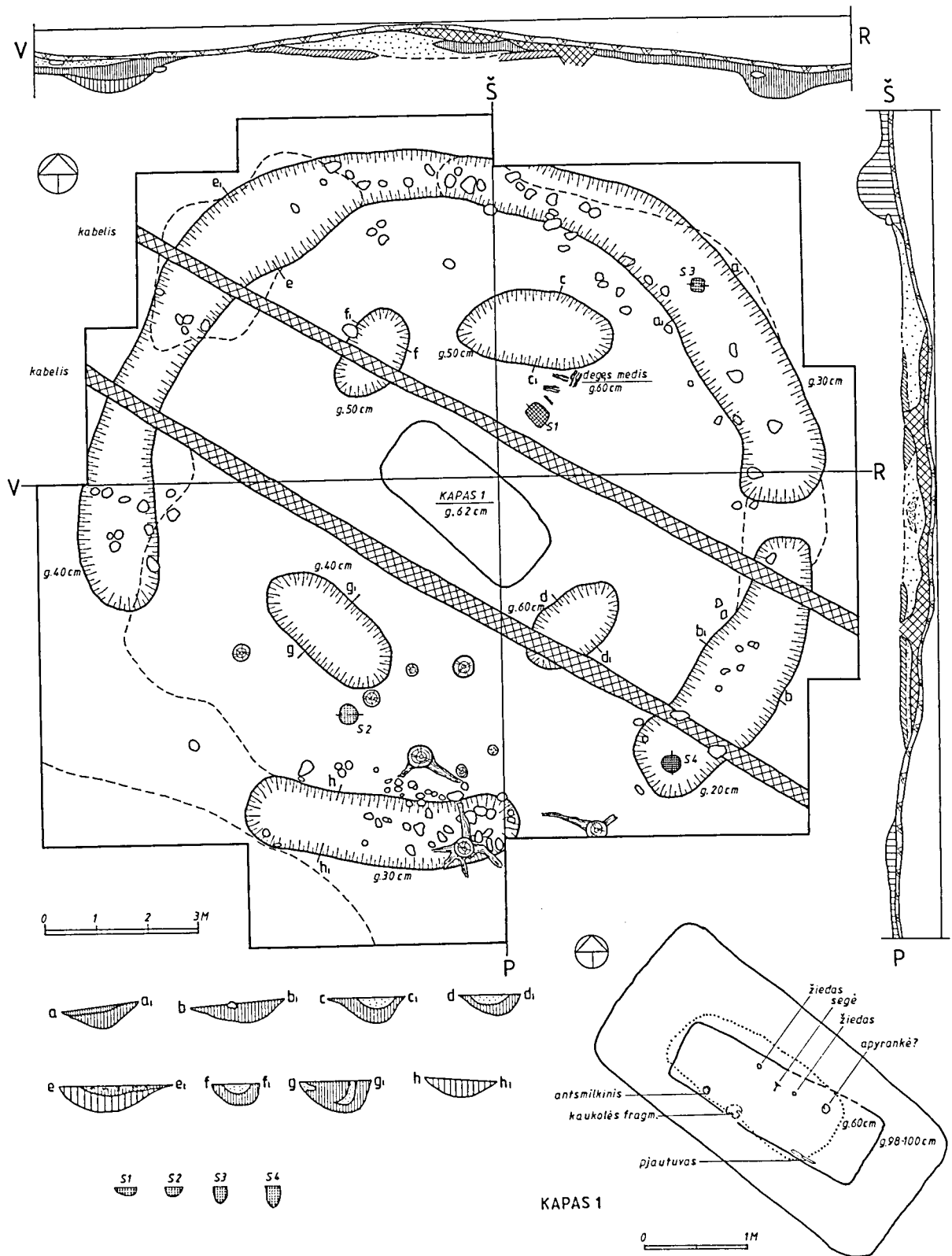
kesnės palaidotosios amžiaus ir įkapių skaičiaus koreliacijos nepastebima. Įrankių (pjautuvų, ylių) vidutinis skaičius juose maždaug toks pat kaip ir griautiniuose kapuose, tačiau papuošalų mažiau. Degintiniuose kapuose neaptikta nė vieno sidabrinio dirbinio. Dalis papuošalų (pavyzdžiui, gintaro ir stiklo karoliai, kai kurie žalvariniai dirbiniai) galėjo sudegti ar susilydyti laidotuvių lauže arba būti iš jo neišrinkti. Tačiau toks įkapių skaičiaus mažėjimas veikia atspindi tam tikrus socialinės sanklodos ar pomirtinio pasaulio supratimo pokyčius. Viso viduriniojo geležies amžiaus degintiniuose moterų kapuose įkapės dažniausiai palyginti skurdžios ir neįvairios: peilis, verpstukas, yla, vienas kitas papuošalas.

Naujo tipinio įkapių komplekso nusistovėjimas ir mirusiųjų deginimo papročio išsivyravimas žymi naujo Rytų Lietuvos pilkapių kultūros etapo pradžią. Tyrinėtus pilkapynus yra vienas iš nedaugelio paminklų, kuriuose galima taip aiškiai išžvelgti šią transformaciją. Importiniai dirbiniai sieja pilkapyną su Vidurio Europos, galbūt netgi Juodosios jūros pakrančių laidojimo paminklais. Kaupiantis duomenims, lieka vis mažiau abejonių, kad I tūkstantmečio vidurio tautų kraustymasis tam tikru mastu palietė ir Rytų Pabaltijį (Kazanski, 2000; Ляхтан, 1997). Babilūlių pilkapyno medžiaga suteikia naujų duomenų šių įvykių atgarsių Rytų Lietuvoje tyrinėjimams.

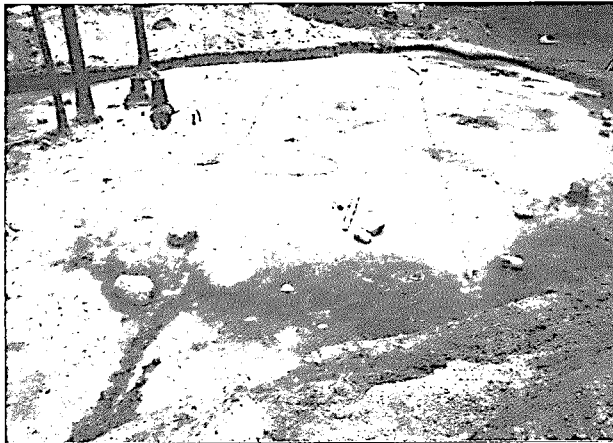
PILKAPIŲ IR KAPŲ APRAŠYMAS

Pilkapis 1 (3–6 pav.) buvo pilkapyno Š dalyje. Jo skersmuo iki 9–10 m, aukštis 0,8–0,9 m. Sampilas P pusėje apardytas. Per patį centrą ŠV–PR kryptimi jį kerta dvi telefono kabelio linijos, įkastos iki 0,5–0,6 m gylio. Iki tyrinėjimų griovių pėdsakų nematyti.

Po 0,08–0,15 m storio velėna sampilo smėlis su smulkiomis peleningomis dėmelėmis. Pilkapio pagrindas (pilkas, gausiai degėsingas, maišytas su baltu ir geltonu smėliu sluoksniu) pasiektas 0,35–0,5 m gylyje. Jo storis siekia 0,1–0,15 m, kai kur – 0,2 m. Nukasant sampilą bei pagrindo sluoksnį dirbinių ar kaulų neaptikta.

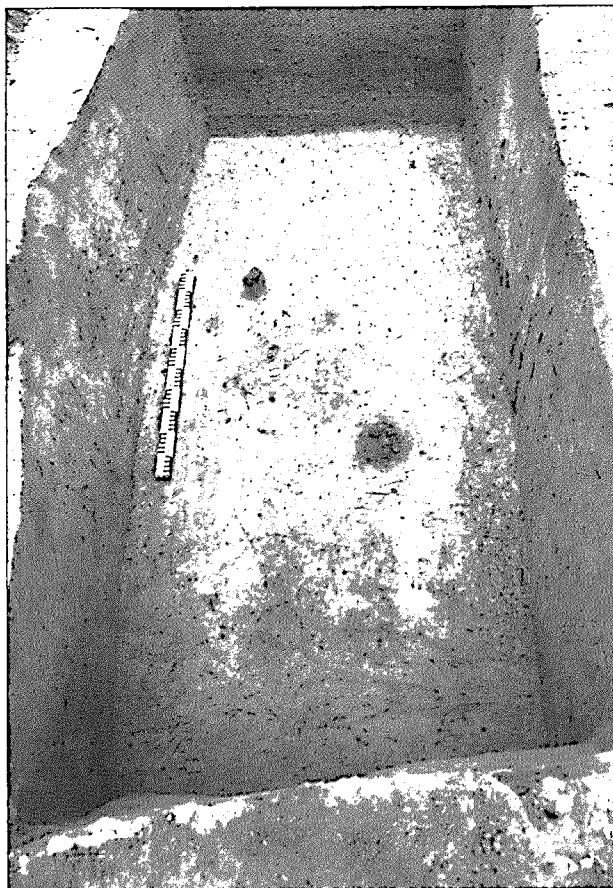

3 pav. Pilkapio 1 planas. R. Abramauskienės, V. Kliugaitės brėž.
Fig. 3. Plan of barrow 1.

4 pav. Pilkapis 1 pasiekus įžemį (fotografuota iš PR pusės).
V. Kliaugaitės nuotr.

Fig. 4. Barrow 1 at subsoil level (photographed from SE).

5 pav. Pilkapio 1 griautinio kapo duobė (fotografuota iš ŠV pusės).
V. Kliaugaitės nuotr.

Fig. 5. Pit of inhumation grave in barrow 1 (photographed from NW).

Pasiekus įžemį (3, 4 pav.), 0,3–0,4 m gylyje išryškėjo sampilo V pusę juosęs 0,85–1,5 m pločio ir 0,5–0,6 m gylio griovys, užpildytas šviesiai pilku, kai kur – tamsesniu peleningu smėliu. Pilkapio P ir PR pusėje – dvi pailgos 5,6 ir 5,2 m ilgio, 1,3–1,8 m pločio ir 0,35–0,4 m gylio duobės. Griovio ir duobių juosiamo ploto skersmuo 11,2–11,9 m.

Po pilkapio pagrindu, jo viduryje, įžemyje, 0,4–0,6 m gylyje nuo žemės paviršiaus, išryškėjo dar keturios ovalios 1,8–3 m ilgio, 1,2–1,4 m pločio ir 0,2–0,3 m gylio duobės. Tai – tarsi vidinis duobių žiedas, juosiantis 5,9x5,3 m dydžio plotą. Duobės užpildytos tamsiai pilku peleningu sluoksniu dugne ir pakraščiuose bei 0,18–0,24 m storio šviesiu smėliu viduryje. Pastarasis sluoksnis greičiausiai susiformavo pilant sampilą neužslinkusių duobių vietoje. Tai gi pilkapis veikiausiai supiltas ne iš karto. Pirmiausia iškastos keturios duobės. Atliekant tam tikras apeigas (arba per tam tikrą laiko tarpą?) jų dugne susiformavo peleningas sluoksnis. Vėliau virš jų piltas sampilas iškasant aplinkui griovį ir duobes.

Sampilo pakraščiais nemažai 32x28x12, 25x20x15, 18x15x10, 16x14x8 cm ir t.t. dydžio akmenų. Dalis jų užfiksuoti jau 0,05–0,1 m gylyje, tik nukasus velėną, vidinėje griovio pusėje. Dauguma akmenų guli griovio ir duobių užpilde, kai kurie – dugne, kiti – ties viduriu ar aukščiau. Greičiausiai pilkapio pakraščiai buvo iš išorės apkrauti akmenimis, kurie vėliau nuslinko į griovį ir duobes. Akmenys išsidėstę 0,8–1,8 m pločio ruože gana padrikai, nesudarydami ištisinės konstrukcijos. Tarpuose tarp griovio ir duobių akmenų neužfiksuota. Jų nebuvo ir vidinėse duobėse.

Įvairiose pilkapio vietose aptikti keturių 40x30, 40x32, 33x33, 24x22 cm skersmens stulpaviečių kontūrai, kuriuose buvo smulkių degusių bei stambesnių apdegusios medienos fragmentų. Stulpavietės įžemyje siekia 0,15–0,4 m gylį.

Griautinis kapas 1 (5 pav.) buvo pačiame pilkapio centre, įkastas giliau pirminio žemės paviršiaus. Jo kontūrą, kuris išryškėjo įžemyje, 0,6 m gylyje nuo žemės paviršiaus, tarsi rėmino keturios ovalios duobės. Kapo duobė – stačiakampio užapvalintais kampais formos, 3,5x1,6 m dydžio, 1,18–1,22 m gylio,

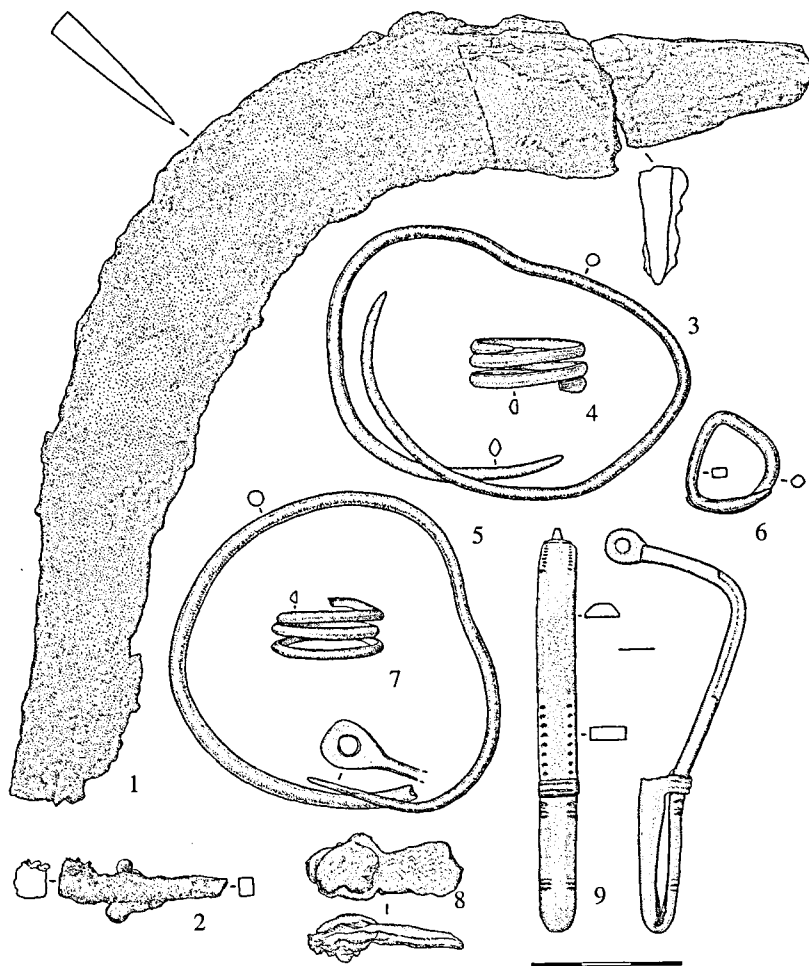
orientuota ŠV–PR kryptimi. Jos užpildas paviršiuje (iki 0,3–0,4 m gylio) tamsus, degėsingas, giliau – šviesus smėlis su smulkiais degėšiais. Apie 0,6 m gylyje buvo dar vienas 0,15 m storio tamsesnis degėsingas kontūras. Karsto (?) kontūras užfiksuotas 1 m gylyje. Jis – 2,15x0,7 m dydžio, keturkampio formos.

Griaučiai visiškai sunykę, išlikę tik tai kaukolės skliauto fragmentai. Osteologinės analizės duomenimis, kaulai – per 40 m. moters. Sprendžiant pagal kaukolės padėtį kape, mirusioji palaidota galva į VŠV (295°). Įvairiose kapo vietose aptikta žalvarinių papuošalų bei geležinių dirbinių. Mirusiosios galvūgalyje buvo žiedinis antsmilkinis. Palei duobės ŠR kraštą gulėjo lankinė segė, apyrankė (?), pagaminta greičiausiai iš antkaklės, du įvijiniai žiedai, iš vielos pagamintas kabutis (?) bei geležies rūdžių gabaliukas. Palei duobės PV kraštą, ties palaidotosios juosmeniu ar kojomis rastas pjautuvas su medinio kotelio liekanomis, šalia jo – geležinė (segės?) įvija (6 pav.). Pjautuvas greičiausiai buvęs atriestu smaigaliu (smaigalys nulūžęs).

Pilkapis 2 (7–11 pav.) buvo pilkapyno ŠV dalyje. Jo skersmuo iki 7–8 m, aukštis apie 0,5 m. Iki tyrinėjimų griovių pėdsakų nematyti (7 pav.).

Po velėna, 0,1–0,2 m gylyje, atidengtas geltonas maišytas sampilo smėlis. Jo storis – iki 0,45 m, giliau – iki 0,15–0,2 m storio tamsiai pilkas degėsingas pilkapio pagrindas. Jis ryškiausias sampilo PR pusėje, tuo tarpu ŠV pusėje šio sluoksnio beveik visai nėra. Nei sampilo smėlyje, nei pagrindo sluoksnyje dirbinių ar kaulų nerasta.

Įžemyje (8, 9 pav.), pilkapio V, P ir PR pusėje, išryškėjo keturios įvairaus dydžio duobės. Viena jų

6 pav. Pilkapio 1 griautinio kapo įkapės: 1 – pjautuvas, 2 – lankinės segės įvija, 3 – antsmilkinis, 4 – įvijinis žiedas, 5 – apyrankė, 6 – kabutis (?), 7 – įvijinis žiedas, 8 – geležinio dirbinio fragmentas, 9 – lankinė segė. I. Maciukaitės pieš.

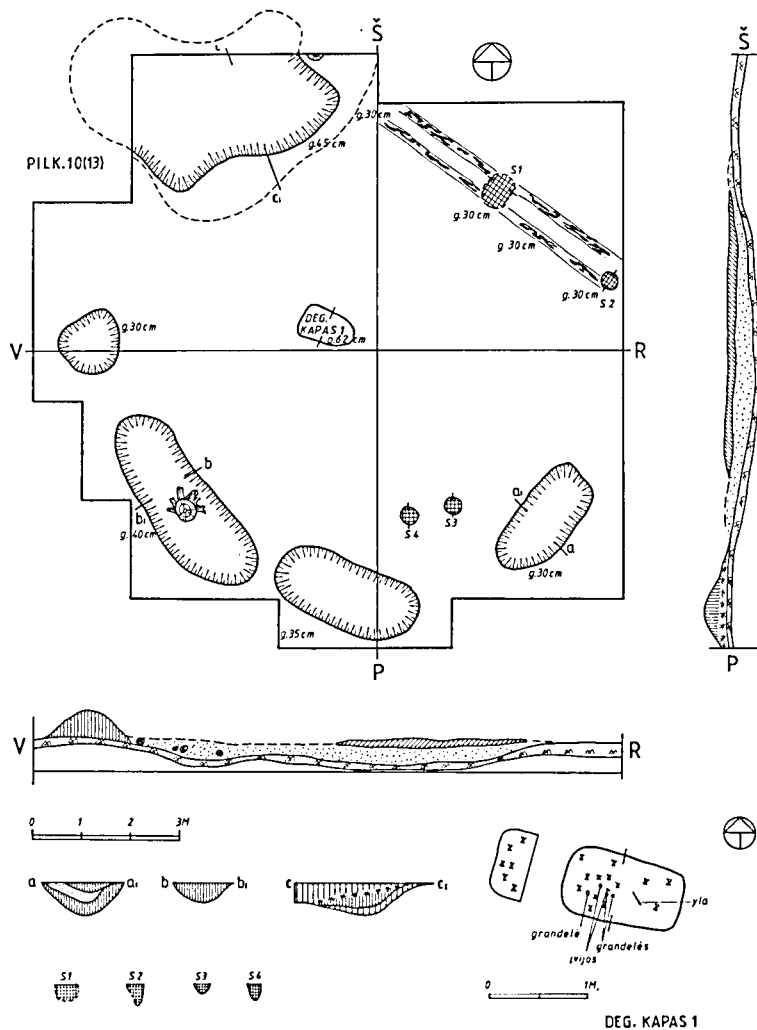
Fig. 6. Burial items of inhumation grave in barrow 1: 1 – sickle, 2 – spiral of cross-bow fibula, 3 – temple ornament, 4 – spiral ring, 5 – bracelet, 6 – pendant (?), 7 – spiral ring, 8 – fragment of iron artefact, 9 – crossbow fibula.

netaisyklingo apskritimo formos, 1,3x1,2 m dydžio, likusios pailgos arba ovalios, 2,3–4 m ilgio ir 1,2–1,4 m pločio. Duobės – 0,4–0,7 m gylio, jų užpildas šviesiai pilkas, peleningas, su šviesaus smėlio priemaiša. ŠV pusėje buvo dar viena netaisyklingos formos duobė (visas jos kontūras atidengtas tikrai ištyrus pilkapį 10(13), buvusį į ŠŠV nuo pilkapio 2). Pastaroji duobė didesnė nei įprasta, apie 5,5 m ilgio ir 2,4–3 m pločio. Ji tarsi skyrė du pilkapius. Duobė – iki 0,45 m gylio, užpildyta pilku peleningu smėliu, virš kurio yra nestoras pelenu sluoksnelis. Užpildo paviršiuje – 0,1–0,25 m storio

7 pav. Pilkapis 2 iki tyrinėjimų (fotografuota iš Š pusės).
V. Kliaugaitės nuotr.

Fig. 7. Barrow 2 before excavations (photographed from N).

8 pav. Pilkapio 2 planas. R. Abramauskienės, V. Kliaugaitės brėž.

Fig. 8. Plan of barrow 2.

tamsios maišytos žemės, greičiausiai nuslinkusios nuo sampilo, sluoksnis. Duobės dugnas nelygus, pjūvyje žymūs lyg dviejų susijungiančių duobių dugnai. Pakartotinių perkasimų žymių duobės pjūvyje nematyti, todėl tikėtina, kad ji iškasta pilant du sampilus (tokiu atveju pilkapius 2 ir 10(13) galbūt reikėtų laikyti vienalaikiais). Duobės kontūro Š ir PR pusėse ryškus būdingas išlinkimas abiejų pilkapių centro link. Duobių juosiamo ploto skersmuo – 8–9,4 m.

Ties pilkapiro pakraščiais R pusėje aptikti keturių 60x45, 35x33, 32x32, 30x30 cm skersmens degėsingų dėmių ar stulpaviečių kontūrai. Į žemę stulpavietės įgilintos 0,3–0,4 m. Jų užpildas tamsiai pilkas, degėsingas. ŠR pilkapiro pusėje, 0,3 m gilyje, buvo ŠV–PR kryptimi orientuotas degusio (suanglėjusio?) medžio kontūras. Lieka neaišku, ar jis susijęs su pilkapiro konstrukcija.

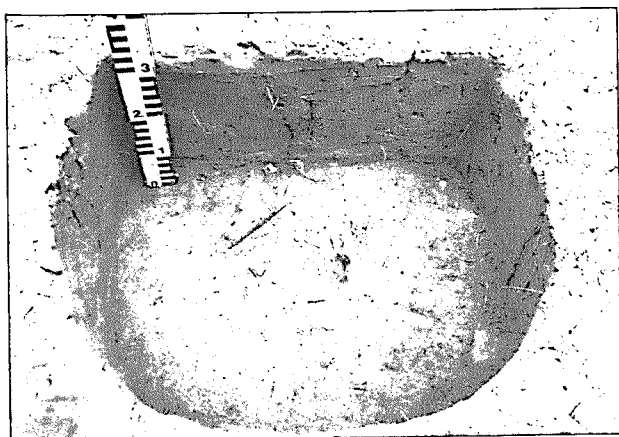
Degintinis kapas 1 (10 pav.) buvo pilkapiro centre, duobutėje po pagrindu. Jo kontūras išryškėjo žemyje, 0,62 m gilyje. Kapo duobė – netaisyklingo stačiakampio užapvalintais kampais formos, 1,2x0,6 m dydžio, orientuota VŠV–RPR kryptimi. Ji – 0,34 m gylis, užpildyta smėliu su smulkiais degėšiais. Degintiniai kauliukai paskleisti visame užpilde. Osteologinės analizės duomenimis, palaikai yra dviejų asmenų: suaugusio 25–35 m. amžiaus asmens (greičiausiai – moters) ir apie 5 m. amžiaus vaiko. Įvairiose kapo duobės vietose aptiktos dvi žalvarinės įvijos, trys smulkios žalvarinės grandelės bei geležinė yla (11 pav.). Visos įkapės neapdegusios (?).

Pilkapis 3 (12–19 pav.) buvo centrinėje pilkapyno dalyje. Jo sampilas nežymiai ištęstas, 11x12 m skersmens, iki 1,05 m aukščio. Pilkapio ŠV, V, P ir PR pusėse ryškus 1 m pločio griovys. Sampilo PR kraštas apardytas miško keliuko (12 pav.).

9 pav. Pilkapis 2 pasiekus žemį (fotografuota iš PV pusės).
V. Kliugaitės nuotr.

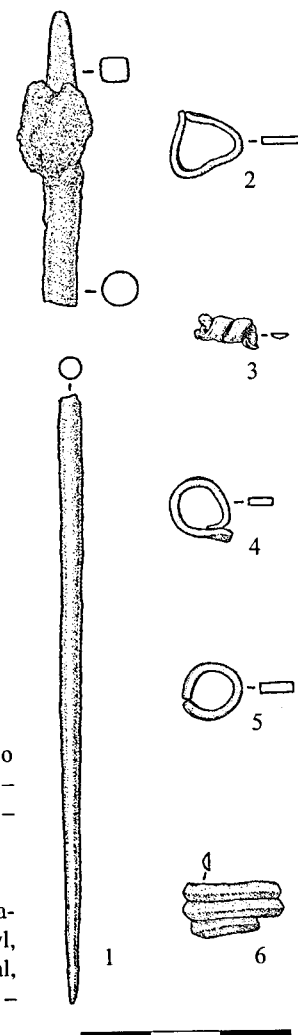
Fig. 9. Barrow 2 at subsoil level (photographed from SW).

10 pav. Pilkapio 2 degintinis kapas. *V. Kliugaitės nuotr.*
Fig. 10. Cremation grave of barrow 2.

Po 0,1–0,2 m storio velėnos sluoksniu – geltonas sampilo smėlis su degėsių priemaiša. Šis sluoksnis – iki 0,72 m storio, po juo, 0,7–0,9 m gylyje, pasiektas tamsiai pilkas, gausiai degėsingas pilkapijo pagrindas. Storiausias (iki 0,3–0,35 m storio) jis pilkapijo centre, tuo tarpu R pusėje – iki 0,1 m. Nukasant povėlininį sluoksnį, pilkapijo Š pakraštyje, apie 1,6 m į R nuo griovio galo, 0,25 m gylyje, aptiktas neapdeges apskritas žalvarinis tinklėlis (13:1 pav.).

Įžemyje (14, 15 pav.), 0,3–0,4 m gylyje, išryškėjo pilkapijį ŠV, V, P ir PR pusėje juosusios šešios įvairaus dydžio duobės, sudarančios tarsi griovį su 0,25–2 m dydžio tarpais. Viena jų apskrita (1,9x1,98 m skersmens), likusios pailgos arba ovalios (2,2–9 m

11 pav. Pilkapio 2 degintinio kapo įkapės: 1 – yla, 2 – grandelė, 3 – įvija, 4, 5 – grandelės, 6 – įvija.

I. Maciukaitės pieš.

Fig. 11. Burial items of cremation grave in barrow 2: 1 – awl, 2 – small chain ring, 3 – spiral, 4, 5 – small chain rings, 6 – spiral.

12 pav. Pilkapiai 3 ir 5 iki tyrinėjimų (fotografuota iš ŠV pusės).
V. Kliugaitės nuotr.

Fig. 12. Barrows 3 and 5 before excavations (photographed from NW).

13 pav. Pilkapis 3, atsitiktiniai radiniai: 1 – žalvarinis tinklelis, 2 – žalvarinio dirbinio fragmentai, 3 – kaulinio dirbinio fragmentas. I. Maciukaitės pieš.

Fig. 13. Barrow 3, stray finds: 1 – small bronze net, 2 – fragments of bronze artefact, 3 – fragment of bone artefact.

ilgio ir 1,1–1,8 m pločio). Didžiausia V duobė atidengta tiktai ištyrus greta buvusį pilkapį 4. Duobės – 0,43–0,73 m gylio, užpildytos pilku peleningu smėliu. Jos juosia beveik apskritą 11,9–13 m skersmens plotą.

Vidinėje duobių pusėje yra dar trys duobės (vidinis duobių žiedas). Dvi jų netaisyklingo apskritimo formos (1,3x1,3 ir 1,9x2x1 m dydžio), trečioji – ovali (4,6 m ilgio ir 2,6 m pločio). Duobės iki 0,4–0,56 m gylio, užpildytos tamsiai pilku peleningu smėliu pakraščiuose ir dugne bei iki 0,24 m storio šviesaus smėlio sluoksniu užpildo viduryje. Kaip ir pilkapyje 1, šis sluoksnis greičiausiai susiformavo virš vidinių duobių pilant sampilą. R duobės dugne buvo 0,3 m storio ryškesnis degėsių sluoksnis (16 pav.).

Sampilo pakraščiais, duobių juosiamo ploto viduje, nemažai 45x35x31, 40x32x26, 28x26x22, 15x10x6 cm ir t.t. dydžio akmenų. Dalis jų atidengti dar sampilo smėlyje, 0,15–0,2 m gylyje. Kai kurie akmenys (daugiausia P ir PR pusėje) guli duobių už-

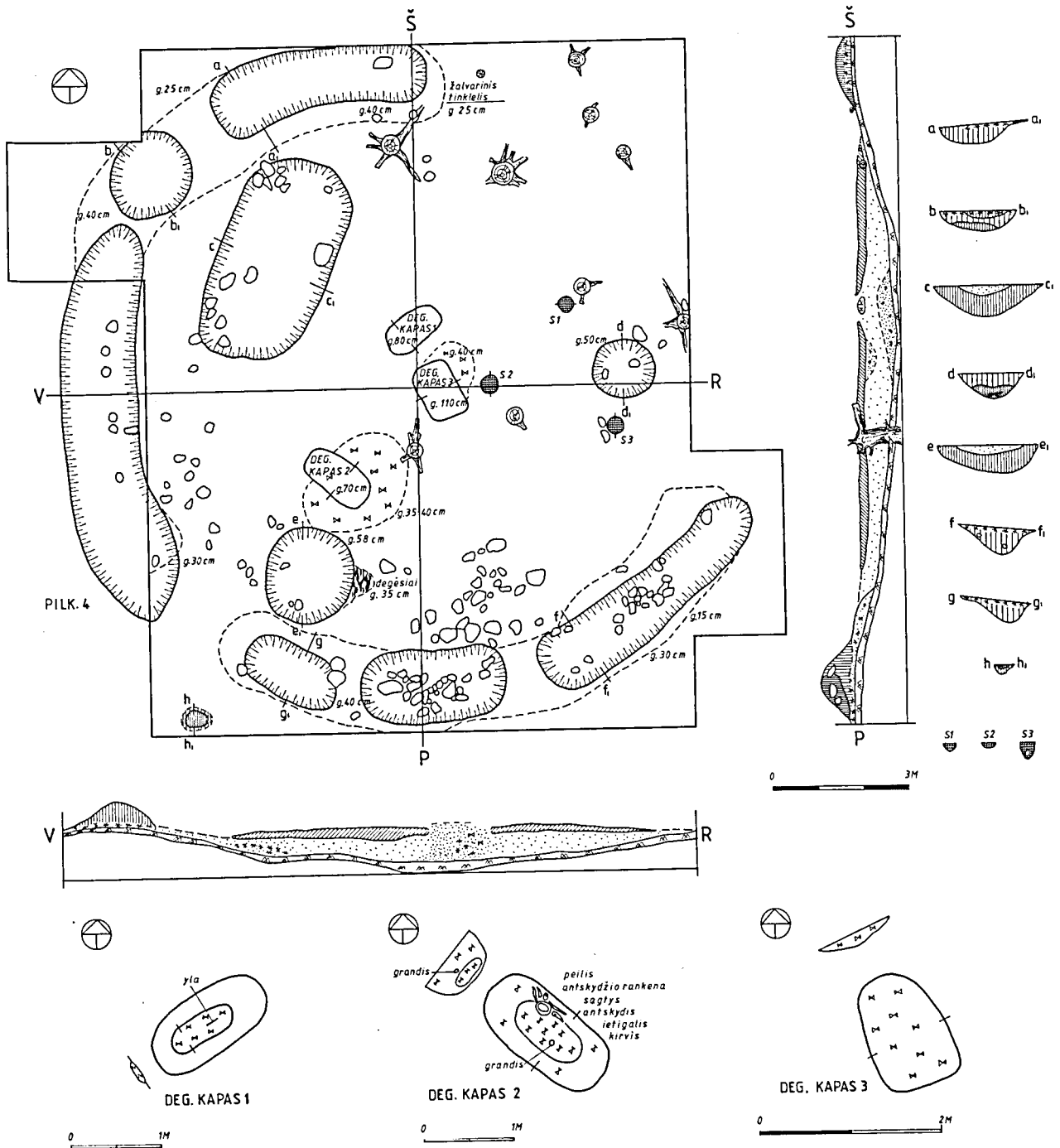
pilde, 0,2–0,6 m gylyje. Akmenys guli iki 3,5 m pločio ruožu netvarkingai, tik vietomis (P pusėje) kompaktiškiau. Jie sudaro netaisyklingą puslankį. Plane akmenų koncentracijos iš esmės sutampa su išorinių ir vidinių duobių kontūrais. Jų visai nebuvo pilkapiro ŠR pusėje. Kai kurie akmenys, kaip ir pilkapyje 1, neabejotinai nuslinkę į išorines duobes nuo sampilo pakraščiu, tačiau buvusieji sampilo smėlyje vidinėje duobių pusėje, supylus pilkapį, greičiausiai nebuvo išorėje. Taigi dalis vainiko akmenų greičiausiai sukrauti dar prieš pilant pilkapį, būsimos sampilo vietoje, likusieji – jau supilto sampilo pakraščiais.

Pilkapiro R pusėje buvo trys 34x32, 36x35 ir 30x30 cm skersmens stulpvietės, į žemį įgilintos 0,3–0,42 m.

Pilkapyje aptikti trys degintiniai kapai. Visi jie buvo trijų vidinių duobių juosiamo ploto ribose.

Degintinis kapas 1 buvo pilkapiro centre, ant pagrindo, 0,8 m gylyje nuo žemės paviršiaus. Švarūs degintiniai kauliukai buvo supilti į kompaktišką 0,76x0,3 m dydžio, 0,08–0,1 m storio krūvelę, orientuotą VPV–RŠR kryptimi. Aplink kauliukus buvo 1,38x0,7 m dydžio švarus plotas. Greičiausiai šioje vietoje prieš įrengiant kapą buvo nuvalytas degėsin gas pilkapiro pagrindo sluoksnis. Osteologinės analizės duomenimis, kape palaidota per 40 m. moteris. Tarp kauliukų aptikta apdegusi geležinė yla (17 pav.).

Degintinis kapas 2 (18 pav.) buvo arčiau pilkapiro pakraščio, tarp degintinių kapų 1 bei 3 ir PV duobės. Jis įrengtas 1,5x0,78 m dydžio stačiakampio užapvalintais kampais formos duobutėje po pagrindu, kurios kontūras žemyje išryškėjo 0,7 m gylyje nuo žemės paviršiaus. Kapo duobė orientuota ŠV–PR kryptimi. Ji 0,35 m gylio, užpildyta pilku smėliu su smulkiais degėsiiais ir pavieniais degintiniais kauliukais. Duobutės dugne – 0,15 m storio degintinių kauliukų koncentracija. Osteologinės analizės duomenimis, kape buvo palaidotas 22–25 m., 1,71–1,75 m ūgio vyras. Duobės ŠV pakraštyje virš kauliukų kompaktiškai sudėtos apdegusios įkapės: antskydis bei skydo rankena, pentinis siauraašmenis kirvis su atsparnėmis, ietigalis lauro lapo formos plunksna, peilis, geležinė sagtis, žalvarinė sagtelė su apkalu, neaiškaus dirbinio, pagaminto iš kaulo ir

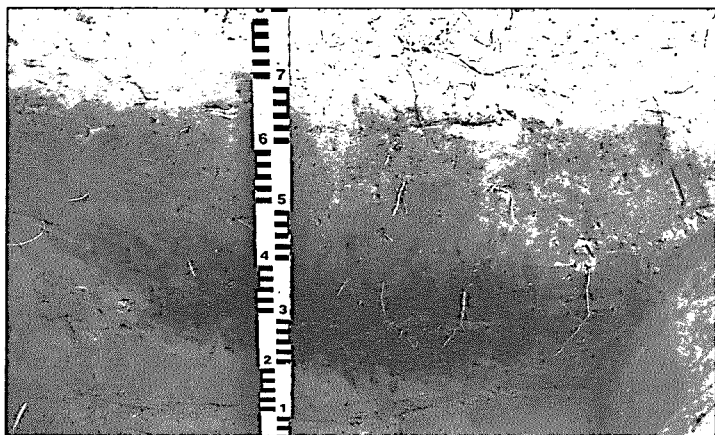

14 pav. Pilkapio 3 planas. R. Abramauskienės, V. Kliaugaitės brėž.
 Fig. 14. Plan of barrow 3.

15 pav. Pilkapis 3 tyrinėjimų pradžioje (fotografuota iš R pusės).
V. Kliaugaitės nuotr.

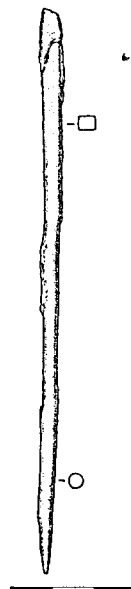
Fig. 15. Barrow 4 at the beginning of excavations (photographed from E).

16 pav. Pilkapio 3 duobės R pusėje pjūvis (d-d1). *V. Kliaugaitės nuotr.*
Fig. 16. Section (d-d1) of pit in barrow 3 on E side.

žalvario, fragmentas. Be to, kapo viduryje aptikta geležinė grandis, žalvarinis įvijinis žiedas bei susilydžiusių žalvarinių dirbinių (lankinės segės?) fragmentų (19 pav.).

Dar nukasant sampilą, 0,35–0,4 m gylyje virš kapo, buvo pastebėtas 1,9x2,6 m dydžio neįprastai geltono, tarsi perdegusio smėlio su raudonomis ir juodomis dėmėmis bei degėsiais plotas. Jame pasitaikė pavienių degintinių kauliukų. Šiame sluoksnyje taip pat rasti du smulkūs apsilūdę žalvarinio dirbinio fragmentai ir kau-

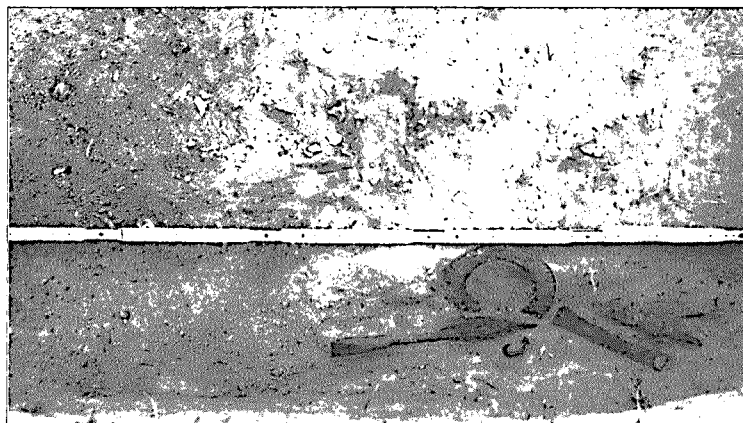

17 pav. Pilkapio 3 degintinio kapo 1 įkapė – yla.
I. Maciukaitės pieš.

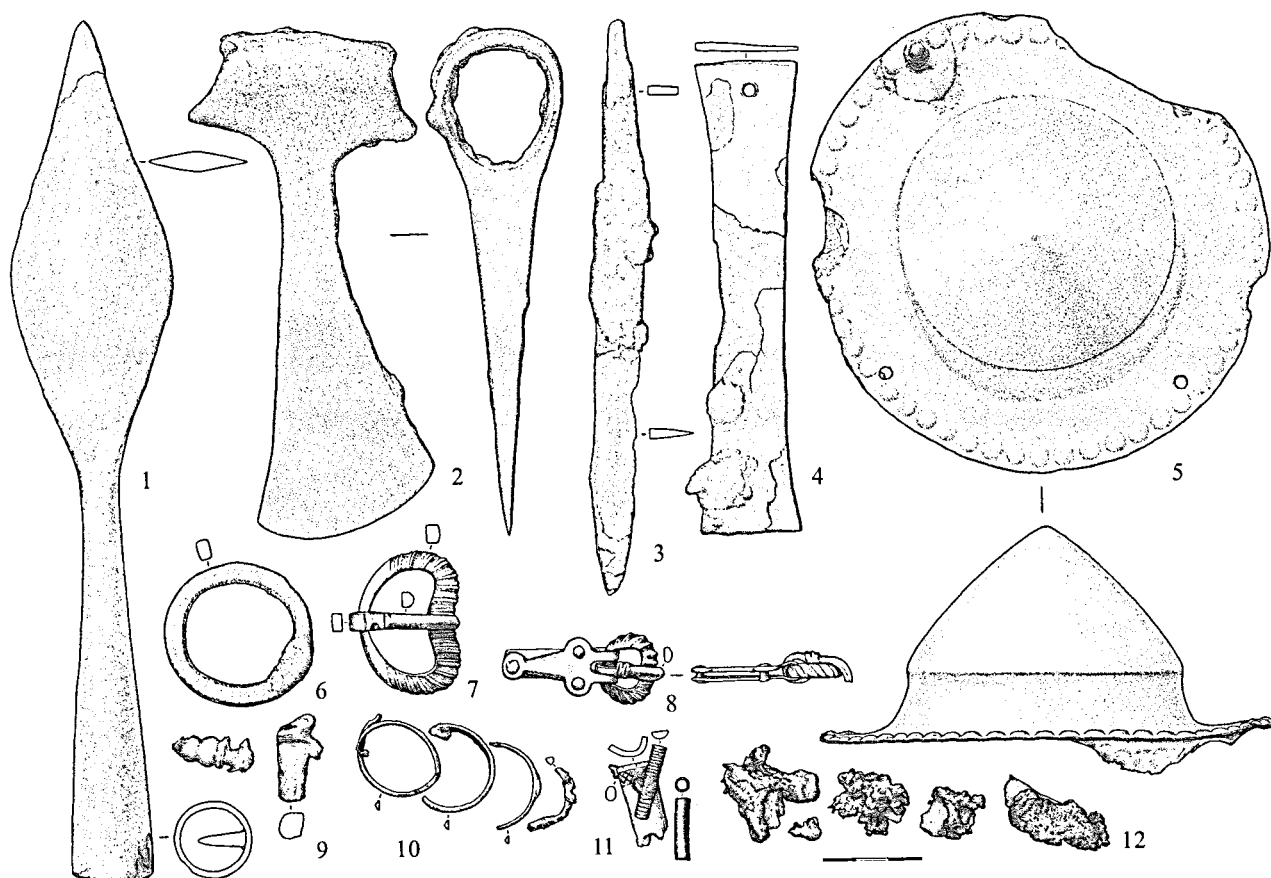
Fig. 17. Burial item of cremation grave 1 in barrow 3 – awl.

linio dirbinio, puošto tinklelio ornamentu, dalis (13:2, 3 pav.). Pastaroji greičiausiai yra to paties dirbinio, kaip ir rastoji kape. Kapo vietoje swardymo pėdsakų neužfiksuota. Greičiausiai įrengus kapą duobutėje dalis kauliukų bei įkapių buvo išbarstyta virš jo sampilo smėlyje pilant pilkapį. Tikėtina, kad šioje vietoje buvo atliekamos kokios nors apeigos (kūrenama ugnis?).

Degintinis kapas 3 buvo pilkapio centre, į PPR nuo kapo 1. Jis įkastas greičiausiai į anksčiau supiltą pilkapį, perkasus visą sampilą ir pilkapio pagrindą. Kapo duobės

18 pav. Pilkapio 3 degintinis kapas 2, įkapės *in situ*. *V. Kliaugaitės nuotr.*
Fig. 18. Cremation grave 2 in barrow 3, burial items *in situ*.

19 pav. Pilkapio 3 degintinio kapo 2 įkapės: 1 – ietigalis, 2 – kirvis, 3 – peilis, 4 – skydo rankena, 5 – antskydis, 6 – grandis, 7, 8 – sagtys, 9 – žalvarinių dirbinių fragmentai, 10 – įvijinio žiedo fragmentai, 11 – dirbinio iš kaulo ir žalvario fragmentas, 12 – žalvarinių dirbinių fragmentai. I. Maciukaitės pieš.

Fig. 19. Burial items of cremation grave 2 in barrow 3: 1 – spearhead, 2 – axe, 3 – knife, 4 – shield handle, 5 – shield boss, 6 – chain ring, 7, 8 – buckles, 9 – fragments of bronze artefacts, 10 – fragments of spiral ring, 11 – fragments of artefact from bone and bronze, 12 – fragments of bronze artefacts.

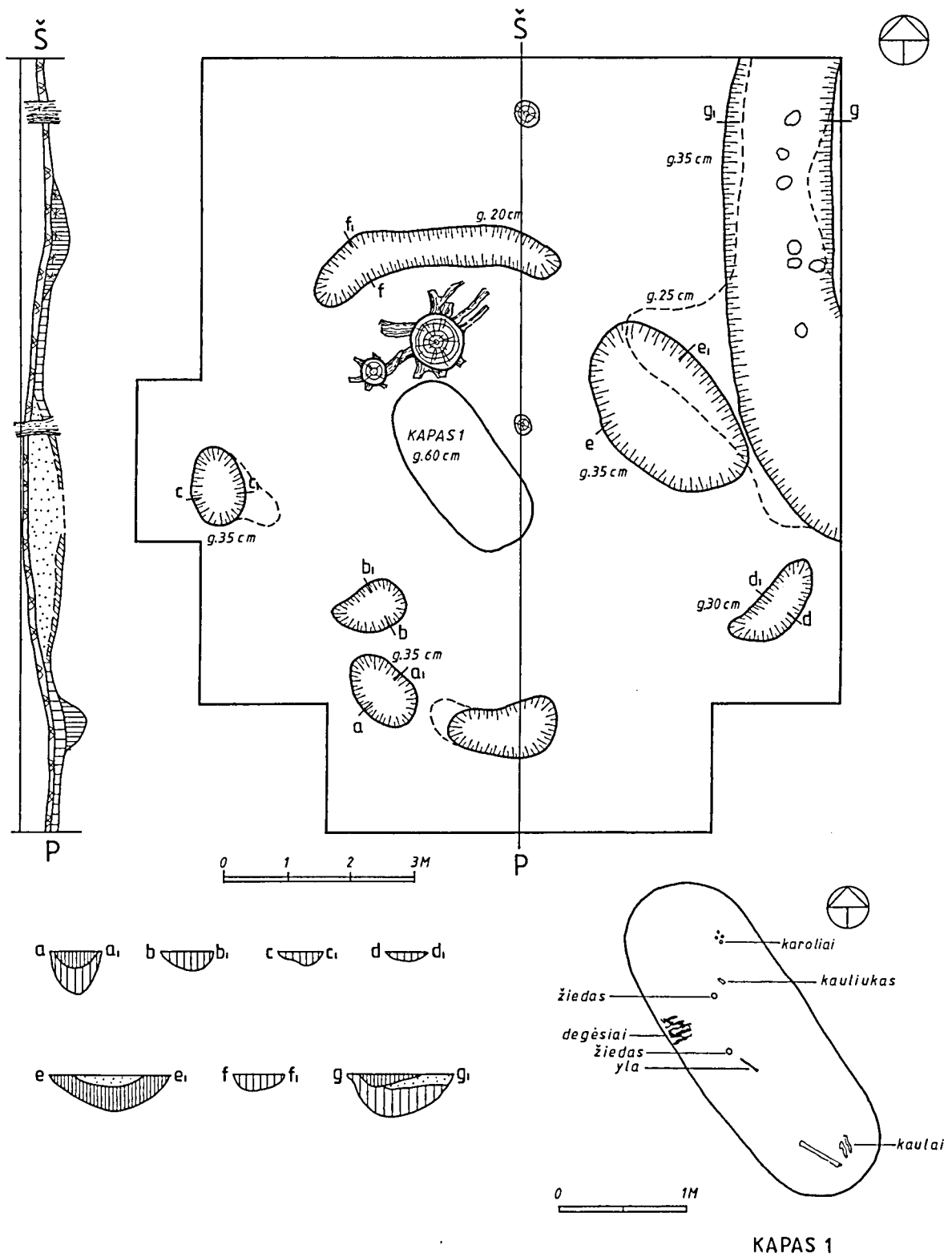
kontūrų nematyti. Pilkšvame smėlyje, 0,4–0,95 m gylyje, buvo paskleisti degintiniai kauliukai. Tiksliai žemėje išryškėjo 1,3x0,9 dydžio duobės dugno kontūras su smulkiais degėsiiais. Į žemę kapas įkastas 0,15 m. Osteologinės analizės duomenimis, kape palaidota 25–40 m. moteris. Jokių įkapių neaptikta.

Pilkapis 4 (20–23 pav.) buvo pilkapyno V dalyje. Jo sampilas suplokštėjęs, iki 6–7 m skersmens ir iki 0,45 m aukščio. Iki tyrinėjimų griovių pėdsakų nematyti.

Velėnos sluoksnis – 0,1–0,2 m storio, po juo – nestoras sampilo smėlio sluoksnis (storiausioje vietoje jis siekia 0,5 m). Pilkapio pagrindo vos pilkes-

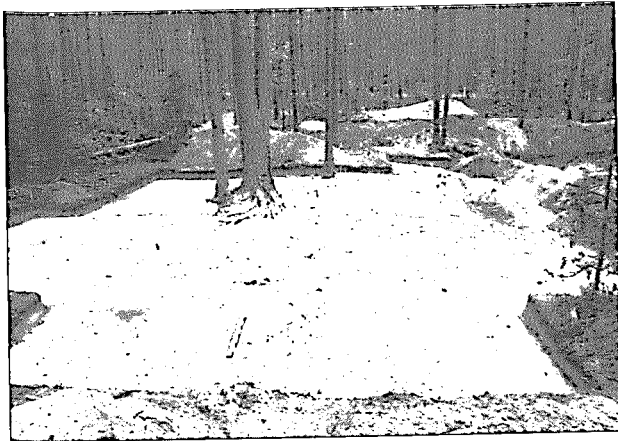
nio degėsingo smėlio sluoksnelio likučiai užfiksuoti tiksliai P pusėje. Nukasant sampilą iki žemio kaulų ar pavienių dirbinių neaptikta.

Pilkapio P pusėje pasiekus žemę (20, 21 pav.), 0,2 m gylyje, išryškėjo netvarkingu puslankiu išsidėsčiusios penkios nedidelės (1,2–1,6 m ilgio ir iki 0,8 m pločio) ovalios duobės. Jos – 0,16–0,68 m gylio. Š pusėje pilkapį juosė pailga 4 m ilgio, 0,6 m pločio ir 0,25 m gylio duobė. R pusėje, prie pat pilkapio 3 V duobės (griovio), buvo didelė (3x1,9 m dydžio, 0,6 m gylio) ovali duobė. Visos duobės užpildytos šviesiai pilku peleningu smėliu. Labiau degėsingas sluoksnis buvo PV duobės užpildo

20 pav. Pilkapio 4 planas. R. Abramauskienės, V. Kliaugaitės brėž.

Fig. 20. Plan of barrow 4.

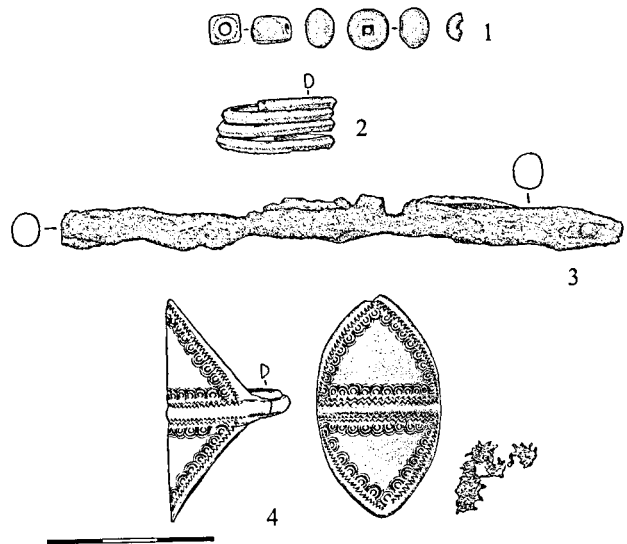
21 pav. Pilkapis 4 pasiekus įžemį (fotografuota iš P pusės).
V. Kliaugaitės nuotr.

Fig. 21. Barrow 4 at subsoil level (photographed from S).

22 pav. Pilkapio 4 griautinio kapo duobė (fotografuota iš PR pusės). V. Kliaugaitės nuotr.

Fig. 22. Pit of inhumation grave in barrow 4 (photographed from SE).

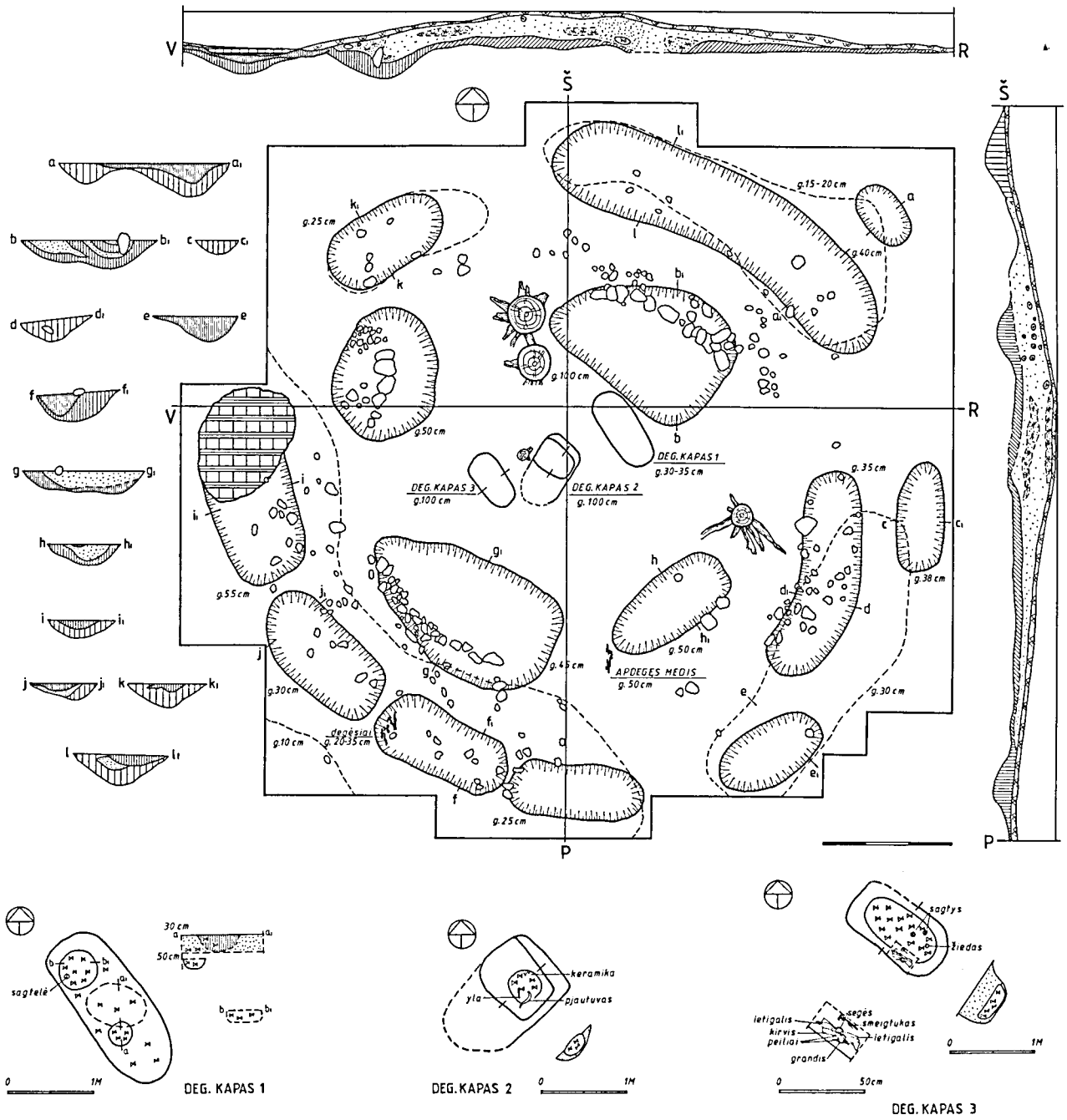

23 pav. Pilkapio 4 griautinio kapo įkapės: 1 – stiklo karoliai, 2 – įvijinis žiedas, 3 – yla, 4 – žiedas. I. Maciukaitės pieš.

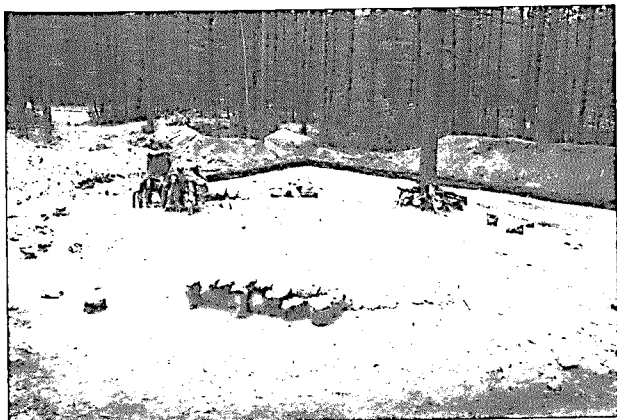
Fig. 23. Burial items of inhumation grave in barrow 4: 1 – glass beads, 2 – spiral ring, 3 – awl, 4 – ring.

paviršiuje bei R duobėje. Pastarosios duobės užpildo paviršiuje – šviesaus smėlio sluoksnis. Duobės juosia netaisyklingą 8x4 m dydžio plotą. Visai šalia V duobės buvo trys nedidelės greta buvusio pilkapio 9(12) R duobės. Jos (arba dvi iš jų) gali būti ir pilkapio 4 konstrukcijos dalis. Nei sampile, nei pagrindo sluoksnyje dirbinių ar kaulų nerasta.

Griautinis kapas 1 (22 pav.) buvo pilkapio centre, duobėje po pagrindu. Kapo duobės kontūras išryškėjo 0,6 m gylyje nuo žemės paviršiaus. Jis stačiakampio užapvalintais kampais formos, 2,9x1,35 m dydžio, orientuotas ŠV–PR kryptimi. Duobės užpildas – maišytas baltas ir pilkas degėsingas smėlis, vietomis su gana stambiais angliukais. Karsto pėdsakų neužfiksuota. Griaučiai gulėjo 0,7 m gylyje. Jie labai sunykę, aptiktos tik blauzdikaulių ir šlaunikaulių liekanos. Osteologinės analizės duomenimis, kaulai – suaugusio asmens (moters?). Sprendžiant pagal kaulų padėtį kape, mirusioji palaidota galva į ŠV (325°). Duobės V pakraštyje buvo 0,35x0,2 m dydžio degėsių plotelis. [vairiose kapo vietose aptiktos įkapės: duobės viduryje (ties palaidotosios juosmeniu?) – geležinė yla, greta jos – žalvarinis įvijinis žiedas, duobės ŠV pusėje –

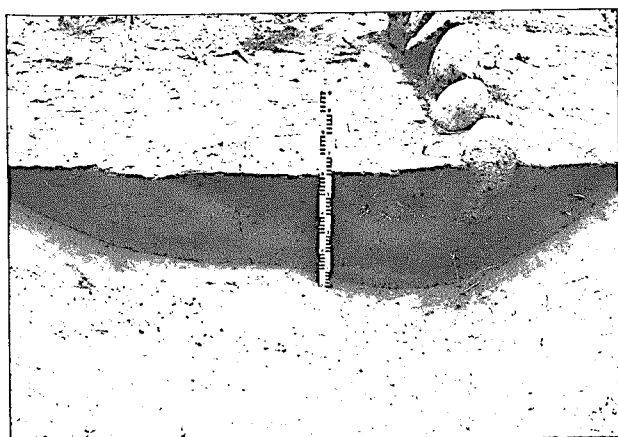

24 pav. Pilkapio 5 planas. R. Abramauskienės, V. Kliugaitės brėž.
 Fig. 24. Plan of barrow 5.

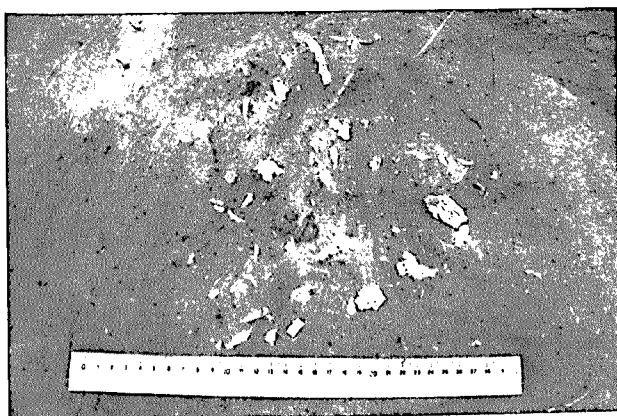
25 pav. Pilkapis 5 pasiekus įžemį (fotografuota iš PV pusės).
V. Kliugaitės nuotr.

Fig. 25. Barrow 5 at subsoil level (photographed from SW).

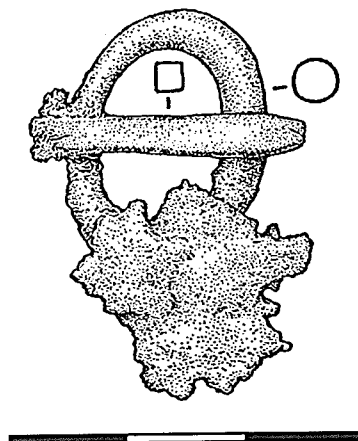

26 pav. Pilkapio 5 vidinės duobės ŠR pusėje pjūvis (b-b1).
V. Kliugaitės nuotr.

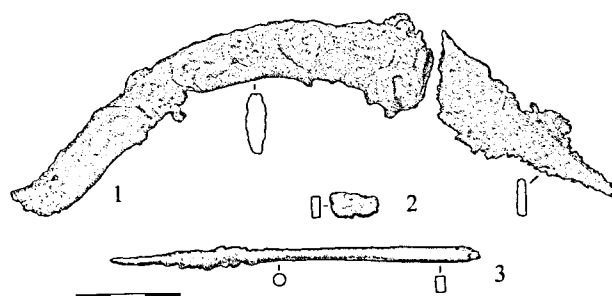
Fig. 26. Section (b-b1) of internal pit on NE side in barrow 5.

27 pav. Pilkapio 5 degintinis kapas 1. *V. Kliugaitės nuotr.*
Fig. 27. Cremation grave 1 of barrow 5.

28 pav. Pilkapio 5 degintinio kapo 1 įkapė – sagtis. *I. Maciukaitės pieš.*
Fig. 28. Burial item of cremation grave 1 of barrow 5 – buckle.

29 pav. Pilkapio 5 degintinio kapo 2 įkapės: 1 – pjautuvas, 2 –
keramikos šukė, 3 – yla. *I. Maciukaitės pieš.*

Fig. 29. Burial items of cremation grave 2 in barrow 5: 1 – sickle,
2 – ceramic sherd, 3 – awl.

30 pav. Pilkapio 5 degintinio kapo 3 detalė, įkapės *in situ*.
V. Kliugaitės nuotr.

Fig. 30. Detail of cremation grave 3 in barrow 5, burial items *in situ*.

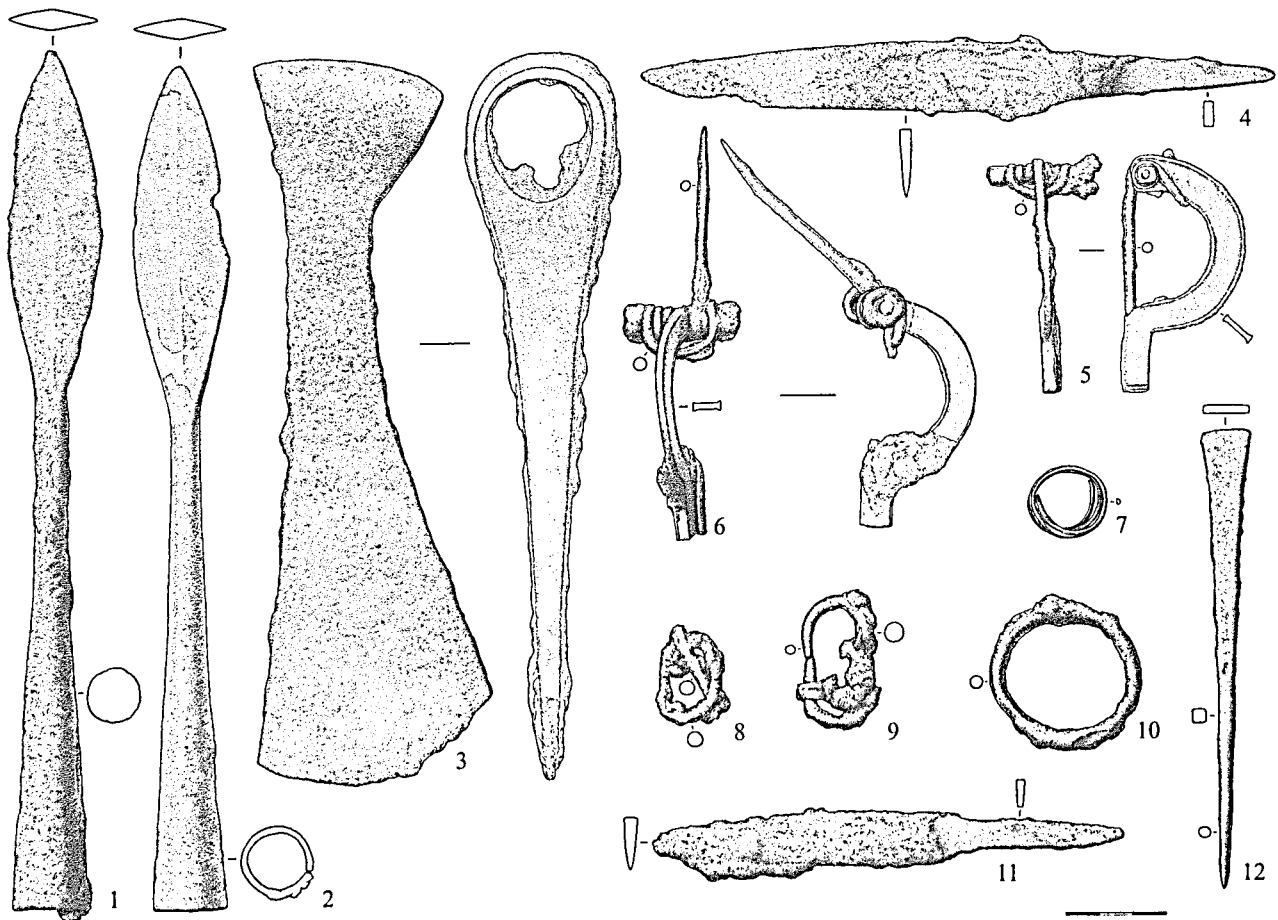
sidabrinis žiedas plačia ornamentuota priekine dalimi (ant jo buvo užsikonservavęs lininio (kanapinio?)* audinio fragmentas) bei keturi stiklo karoliai (trys žali ir vienas mėlynas) (23 pav.). Kapo duobės dugnas pasiektas 0,9–0,95 m gylyje.

Pilkapis 5 (12, 24–31 pav.) buvo centrinėje pilkapyno dalyje. Sampilas – 12x13 m skersmens, iki 0,9 m aukščio. Jo ŠV kraštas apardytas miško keliuko, V krašte pripilta asfalto. Sampilo ŠR, P ir PV pusėje ryškus griovys (12 pav.).

Po 0,8–0,2 m storio velėnos sluoksniu – geltonas sampilo smėlis. 0,7–0,8 m gylyje pasiektas pilkapio pagrindas, labai ryškus degėsingas 0,2–0,25 m

storio sluoksnis. Nei sampilo smėlyje, nei pagrindo sluoksnyje dirbinių ar kaulų nerasta.

Ižemyje (24, 25 pav.), 0,25–0,35 m gylyje, sampilo pakraščiais išryškėjo duobių kontūrai. PV pusėje sampilą juosė keturios ovalios 3–3,2 m ilgio ir 1,3–1,8 m pločio duobės, sudarančios tarsi griovį su 0,15–0,3 m pločio tarpeliais. Pilkapio ŠR pusėje – pailga 8,5 m ilgio ir 2 m pločio duobė (griovys) (26 pav.). Pilkapio ŠV ir PR pusėje – trys 2,7–5 m ilgio, 1,4–1,6 m pločio duobės. Duobės juosia beveik taisyklingai apskritą 12–12,9 m skersmens plotą. Be to, pilkapio R ir ŠR pusėje, minėtų duobių išorėje, buvo dvi nedidelės (2,9x1,1 ir 1,8x1 m dydžio) duobės.

31 pav. Pilkapio 5 degintinio kapo 3 įkapės: 1, 2 – ietigaliai, 3 – kirvis, 4 – peilis, 5, 6 – lankinės segės, 7 – įvijinis žiedas, 8, 9 – sagtys, 10 – grandis, 11 – peilis, 12 – smeigtukas. I. Maciukaitės pieš.

Fig. 31. Burial items of cremation grave 3 in barrow 5: 1, 2 – spearheads, 3 – axe, 4 – knife, 5, 6 – crossbow fibulae, 7 – spiral ring, 8, 9 – buckles, 10 – chain ring, 11 – knife, 12 – pin.

* Kapuose aptiktų audinio fragmentų ir kai kurių metalinių dirbinių analizę atliko P. Gudyno muziejinių vertybių restauravimo centro technologė J. Bagdzevičienė.

Visos duobės – 0,4–0,7 m gylio, užpildytos šviesesniu ar tamsesniu pilku peleningu smėliu.

Nukalus pagrindo sluoksnį, įžemyje atidengtos dar keturios netaisyklingos formos 3–4,5 m ilgio, 1,4–2,9 pločio duobės. Kaip ir pilkapiuose 1 ir 3, jos sudaro tarsi vidinį žiedą ir juosia 6,6x4,9 m dydžio plotą. Duobių išsidėstymas labai panašus į pilkapio 1: dvi didesnės duobės buvo ŠR ir PV, dvi mažesnės – ŠV ir PR pusėje. Duobės – 0,5–0,7 m gylio, dugne ir kraštuose užpildytos tamsiai pilku peleningu smėliu. Jų paviršiuje – 0,3–0,45 m storio šviesaus smėlio sluoksniai, vietomis sumaišyti su degėsinu smėliu. Šie sluoksniai veikiausiai susiformavo panašiomis aplinkybėmis kaip ir pilkapiuose 1 ir 3.

Sampilo pakraščiais nemažai 50x45x32, 30x38x22, 25x19x16, 15x15x10 cm ir t.t. dydžio gana netvarkingai iki 2,6–3,3 m pločio ruožu išsidėčiusių akmenų. Kai kur jie sukrauti net trimis eilėmis, suformuojant sienelę. Dalis akmenų gulėjo sampilo smėlyje, tačiau dauguma jų koncentravosi virš vidinio duobių žiedo. Apatiniai vainiko akmenys gulėjo duobių užpilde, maždaug jo viduryje, viršutiniai – aukščiau nei duobių viršus. Kiek mažiau akmenų buvo išoriniame duobių žiede, jų užpilde bei šalia duobių. Greičiausiai akmenų vainikas krautas vidinėse duobėse. Tai būta aukštos, kelių akmenų eilių konstrukcijos. Viršutiniai akmenys buvo aukščiau duobių paviršiaus, juos padengė supilto sampilo smėlis. Vėliau, pilkapiui plokštėjant, dalis akmenų nuslinko į pakraščius ir išorines duobes bei griovį.

Pilkapio vidinio duobių žiedo ribose aptikti trys degintiniai kapai.

Degintinis kapas 1 (27 pav.) buvo pilkapio centre, šalia ŠR vidinės duobės, sampile iškastoje 1,9x0,8 m dydžio stačiakampio užapvalintais kampais formos duobutėje, orientuotoje ŠV–PR kryptimi. Ji – 0,75–0,8 m gylio nuo žemės paviršiaus, įkasta iki pat pagrindo. Duobės užpildo viršuje – 0,7x0,5 m dydžio ir 0,2 m storio juoda degėsinga dėmė su pavieniais degintiniais kauliukais. Kiek giliau, 0,5–0,55 m gylyje, ties duobės galais atidengtos dvi kompaktiškos 0,45x0,45 ir 0,39x0,36 m dydžio degintinių kaulų krūvelės, viena nuo kitos nutolusios per 0,6 m. Osteologinės analizės duomenimis, visi

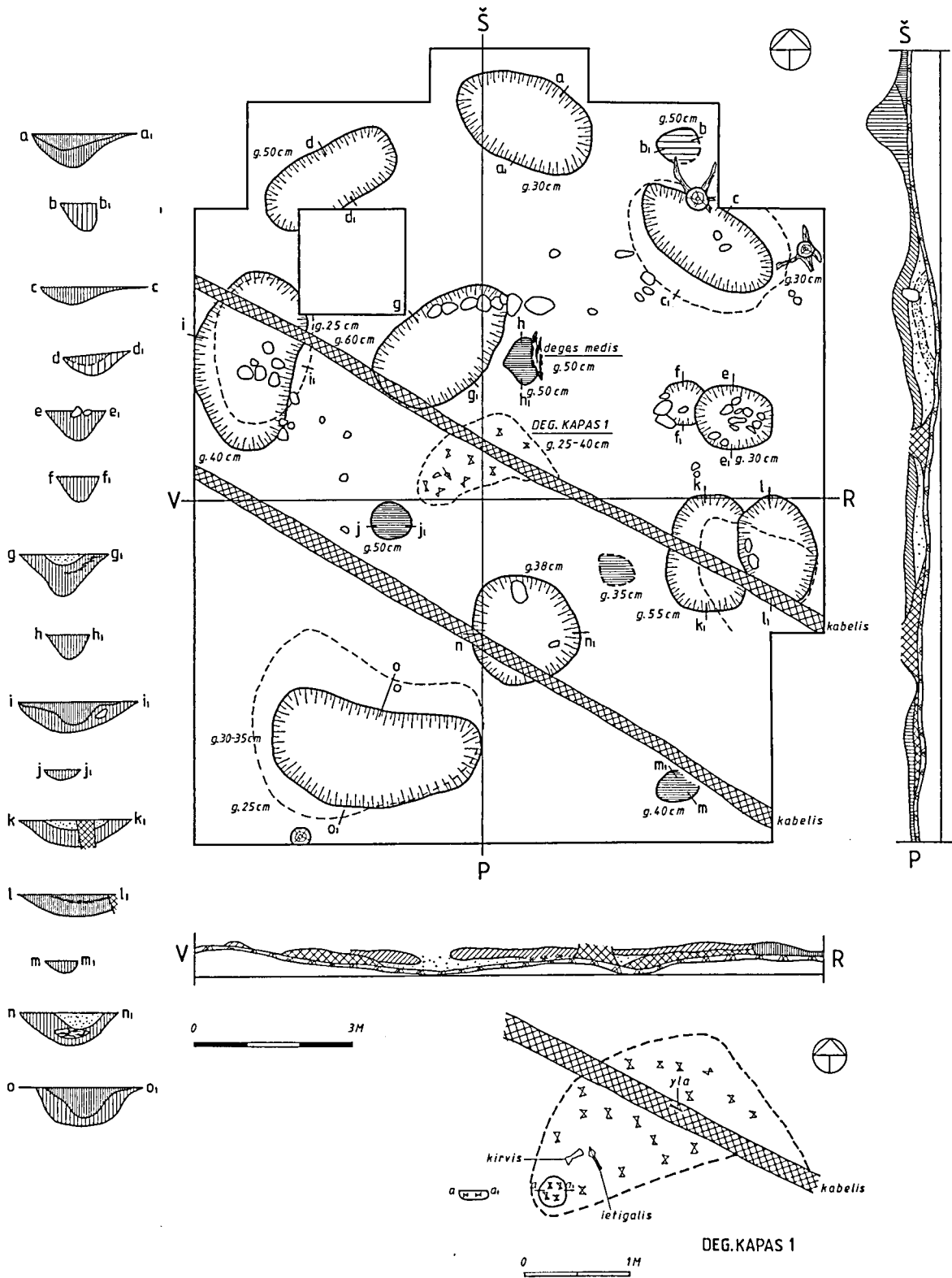
kaulai vieno asmens – per 40 m. vyro. Didesnėje, ŠV krūvelėje aptikta geležinė apdegusi ovalo formos sagtelė (28 pav.).

Degintinis kapas 2 buvo pačiame pilkapio centre, duobutėje po pagrindu. Virš kapo, 1 m gylyje nuo žemės paviršiaus, įžemyje žymus 1,55x0,9 m dydžio pilko smėlio sluoksnis. Kiek giliau, apie 1,07 m gylyje išryškėjo 0,84x0,6 m dydžio stačiakampio užapvalintais kampais formos duobės, orientuotos ŠV–PR kryptimi, kontūras. Duobutė – 0,15 m gylio. Jos viduryje buvo kompaktiška 0,35x0,35 m dydžio, 0,12 m storio degintinių kaulų su gausiais degėšiais krūvelė. Osteologinės analizės duomenimis, kaulai – 25–30 m. vyro. Tačiau kape rasta moterims būdingų įkapių. Tarp kaulų gulėjo yla, pjautuvas atriestu smaigaliu bei lipdytos keramikos su grūsto granito priemaišomis šukelė (29 pav.). Geležiniai dirbiniai apdege. Keramikos šukė į kapą galėjo pakliūti atsitiktinai.

Degintinis kapas 3 (30 pav.) taip pat buvo pilkapio centre, kiek į VPV nuo degintinio kapo 2, duobutėje po pagrindu. Duobė – stačiakampio užapvalintais kampais formos, 1,2x0,66 m dydžio, orientuota ŠV–PR kryptimi. Ji – 0,36 m gylio, užpildyta pilku peleningu smėliu. Degintiniai kaulai paskleisti 0,95x0,46 m dydžio plote duobės dugne, iki 0,14 m storio sluoksniu. Tarp jų gausu degėsių. Osteologinės analizės duomenimis, kape palaidoti mažiausiai keturi asmenys, iš jų vienas – 6–10 m. vaikas bei vienas 25–40 m. amžiaus nenustatytos lyties asmuo. Tai, kad palaikai yra kelių mirusiųjų, atsispindi ir gausiame įkapių komplekse. Duobės P pakraštyje į kompaktišką krūvelę sudėtos geležinės įkapės: pentinis siauraašmenis kirvis, du ietigaliai lauro lapo formos plunksna, du peiliai, dvi ovalo formos sagtys, dvi lankinės segės, smeigtukas, grandis bei žalvarinis įvijinis žiedas (31 pav.). Dalis dirbinių apdege.

Pilkapis 6(9) (32–36 pav.) buvo pilkapyno R dalyje. Sampilas suplokštėjęs, apardytas. Jo skersmuo siekia 8 m, aukštis – iki 0,5 m. Ant pilkapio pastatytas telefono linijos stulpas. Jo PV pusę ŠV–PR kryptimi kerta dvi telefono kabelio linijos. Iki tyrinėjimų griovių pėdsakų nematyti.

Po velėna, kurios storis 0,08–0,13 m, atidengtas geltonas sampilo smėlio sluoksnis su tamsesnio smėlio

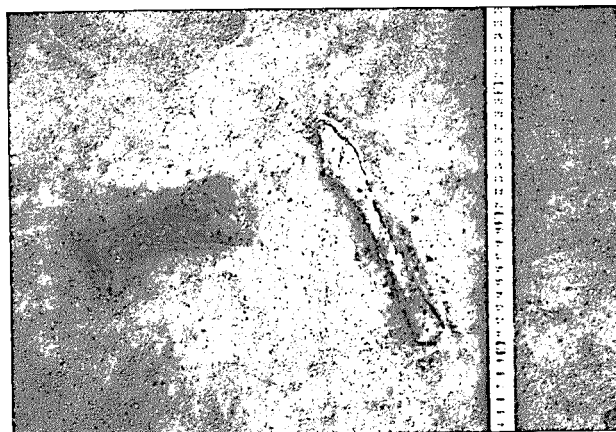
32 pav. Pilkapio 6(9) planas. R. Abramauskienės, V. Kliaugaitės brėž.

Fig. 32. Plan of barrow 6(9).

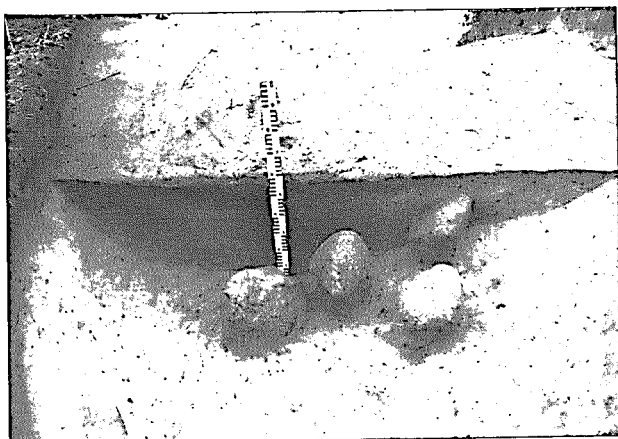
33 pav. Pilkapis 6(9) pasiekus žemį (fotografuota iš PV pusės).
V. Kliaugaitės nuotr.

Fig. 33. Barrow 6(9) at subsoil level (photographed from SW).

35 pav. Pilkapio 6(9) degintinio kapo detalė, įkapės *in situ*.
V. Kliaugaitės nuotr.

Fig. 35. Detail of cremation grave in barrow 6(9), burial items *in situ*.

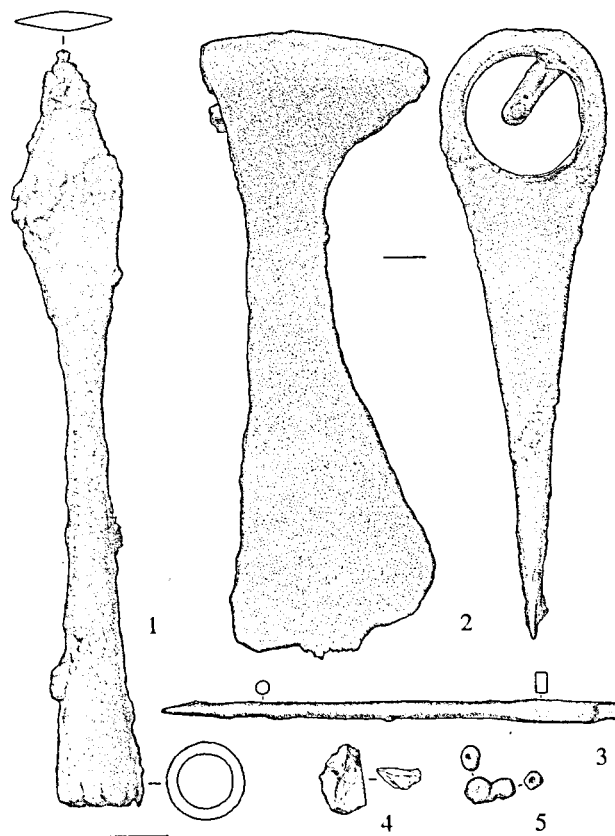

34 pav. Pilkapio 6(9) duobės VŠV pusėje pjūvis (i-i1).
V. Kliaugaitės nuotr.

Fig. 34. Section (i-i1) of pit on WNW side in barrow 6(9).

priemaiša. Jis išlikęs nestoras, apie 0,2 m (tik pilkapio Š pusėje – iki 0,46 m). Pilkapio pagrindas pasiektas jau 0,3–0,35 m gylyje. Tai – apie 0,2 m storio tamsiai pilkas degėsingas sluoksnis. Sampilo smėlyje bei pagrindo sluoksnyje kaulų ar pavienių dirbinių neaptikta.

Pilkapis buvo apjuostas duobėmis, kurių kontūrai išryškėjo žemyje (32, 33 pav.), 0,3–0,4 m gylyje. Š ir ŠV pusėje – keturios taisyklingu puslankiu išsidėsčiusios ovalios 2,85–3,6 m ilgio ir 1,2–2 m pločio duobės (34 pav.), tarpai tarp jų 0,9–1,3 m. Puslankio viduryje, netoli pilkapio centro, dar viena

36 pav. Pilkapio 6(9) degintinio kapo įkapės: 1 – ietigalis, 2 – kirvis, 3 – yla, 4 – titnagas, 5 – stiklo karoliai.

I. Maciukaitės pieš.

Fig. 36. Burial items of cremation grave in barrow 6(9): 1 – spearhead, 2 – axe, 3 – awl, 4 – flint, 5 – glass beads.

3x1,9 m dydžio duobė. P ir R pusėje duobės išsidėsčiusios netvarkingai, nesudarė nei aiškaus apskritimo, nei kelių aiškių žiedų (kaip pilkapiuose 1, 3 ir 5). P pusėje – viena apskrita 2,1 m skersmens duobė, už jos, sampilo PPV pusėje, ovali 4,1x2,1 m dydžio duobė. Pilkapio R pusėje – keturios poromis išsidėsčiusios nuo 0,85x0,8 iki 2,2x1,6 m dydžio duobės. Dvi toliau nuo pilkapio centro esančios duobės kerta kitų dviejų duobių pakraščius, taigi greičiausiai buvo iškastos pastarosioms bent iš dalies užslinkus. Tikėtina, kad pilkapis buvo supiltas per du kartus. Iš pradžių jį supo septynios duobės, sudarančios 6,9–7,5 m skersmens apskritimą, bei viena duobė ties sampilo centru. Vėliau sampilo R ir PPV pusėje iškastos dar trys duobės, taip jį padidinant. Tuomet jų juosiamas netaisyklingas plotas siekė 10 m ilgio ir 7,5–9 m pločio. Duobės – 0,3–0,73 m gylio, užpildytos tamsesniu ar šviesesniu peleningu smėliu (P duobėje buvo ir stambesnių degėsių). P ir PR duobių (pirmojo pilkapio pylimo etapo?) užpildo viršuje buvo 0,2–0,35 m storio šviesaus smėlio dėmės. Jos galėjo atsirasti pilant sampilą virš galutinai neužslinkusių duobių (panašios dėmės buvo susiformavusios tiek ties sampilo centru esančios duobės, tiek pilkapių 1, 3 ir 5 vidinio duobių žiedo užpildo paviršiuje).

Be duobių, įvairiose pilkapio vietose įžemyje išryškėjo dar keturios apskritos ar nežymiai ovalios 0,65–0,9 m skersmens dėmės. Jos – iki 0,2–0,45 m gylio užpildytos tamsiai pilku peleningu smėliu. Greta vienos dėmės buvo stambesnių apdegusios medienos fragmentų.

Pilkapyje buvo nedaug 48x32x28, 34x31x15, 21x19x8, 18x18x5 cm ir t.t. dydžio akmenų. Jie išsidėstę netvarkingai, daugiausia duobėse, įvairiose užpildo vietose bei greta jų. Tiktai centrinės duobės pakraštyje – tvarkingesnė iš akmenų sukrauta apie 2,5 m ilgio sienelė. Buvusi akmenų konstrukcijos forma lieka neaiški. Tačiau, sprendžiant iš nedidelio jų skaičiaus, akmenys nesudarė ištisinio vainiko. Jų beveik visai neužfiksuota pilkapio Š ir P pusėje.

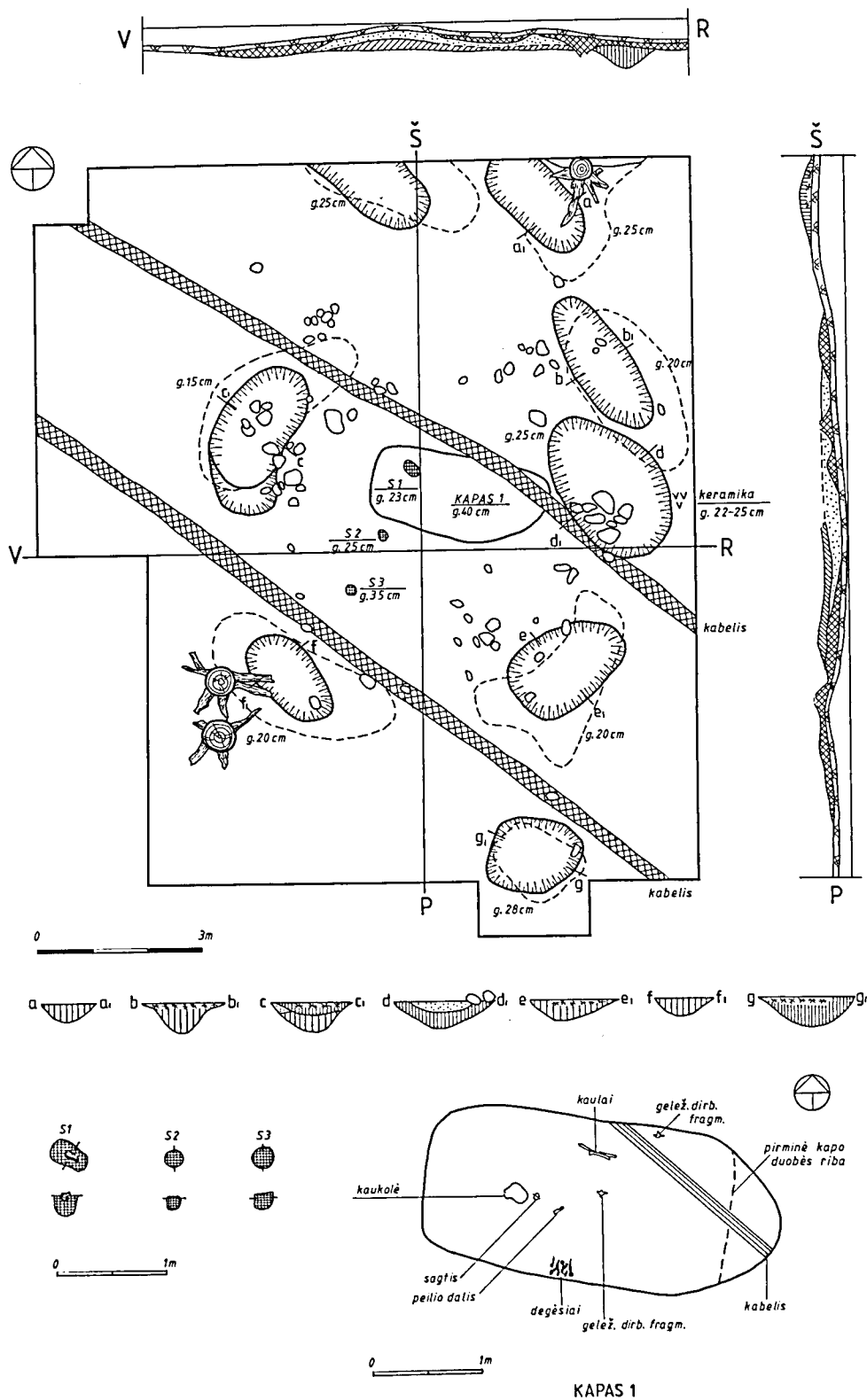
Degintinis kapas 1 (35 pav.) buvo kiek toliau nuo pilkapio centro (jei kapas įrengtas pirmajame pilkapio supylimo etape, jis greičiausiai buvo sampilo PV pakraštyje). Duobės kontūrų nematyti. Gali būti, kad

kauliukai supilti ant pagrindo, prieš tai jį nuvalius. Jie švarūs, be degėsių. Kapas suardytas telefono kabelio linijos. Degintinių kauliukų nemažame perarto sluoksnio plote buvo jau 0,1–0,3 m gylyje. Tarp jų 0,12–0,17 m gylyje rastas pentinis siauraašmenis kirvis, ietigalis rombo formos plunksna, yla, du sulipę stiklo karoliai bei titnagas (36 pav.). Visos įkapės apdegusios. Kaulų koncentracija užfiksuota 0,3–0,4 m gylyje. Ji – 0,27x0,24 m dydžio. Tarp kauliukų įkapi nerasta. Neaišku, ar visi pilkapyje aptikti kaulai bei radiniai yra iš vieno kapo. Įkapės būdingos tiek vyrų (kirvis, ietigalis), tiek moterų (yla, karoliai) kapams. Tikėtina, kad antrajame pilkapio pylimo etape jame galėjo būti įrengtas ir antras kapas. Tačiau, osteologinės analizės duomenimis, visi kaulai gali būti vieno asmens – 25–40 m., 1,55–1,59 m ūgio moters.

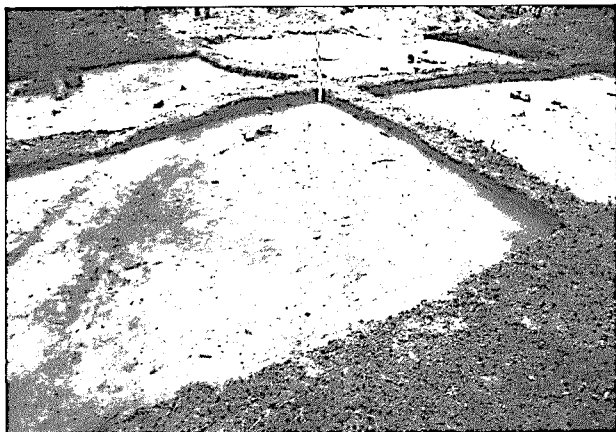
Pilkapis 7(10) (37–41 pav.) buvo pilkapyje R dalyje. Sampilas suplokštėjęs, nuartas. Jo skersmuo – 7–8 m, aukštis – vietomis iki 0,5 m. Pilkapį per centrą ŠV–PR kryptimi kerta dvi telefono kabelio linijos. Griovių pėdsakų iki tyrinėjimų nebuvo matyti.

Velėnos sluoksnio storis – 0,5–0,12 m, giliau – geltonas sampilo smėlis su degėsių priemaiša. Jo išlikęs vos 0,15–0,25 m storio sluoksnis. Pilkapio pagrindas peleningas, 0,1–0,15 m storio. Kiek ryškesnis jis pilkapio P pusėje, tuo tarpu Š pusėje pagrindo sluoksnio vietomis visai nėra. Įžemis pasiektas 0,25–0,45 m gylyje, kai kur sampilo pakraščiais – iškart po velėna. Nukasant sampilo smėlį bei pagrindo sluoksnį kaulų ar pavienių dirbinių nerasta.

Pilkapį supo septynios ovalios, 1,8–2,8 m ilgio ir 1–1,8 m pločio duobės, kurių kontūrai išryškėjo įžemyje (37, 38 pav.), apie 0,25 m gylyje. Duobės nesudaro aiškesnės sistemos. Penkios jų netvarkinga eile išsidėsčiusios sampilo R pusėje, dvi – V pusėje. ŠŠR duobė beveik jungėsi su pilkapio 11(14) PR duobe. Duobės juosia netaisyklingą pailgą 9,2–11 m ilgio ir iki 5,2 m pločio plotą. Duobių užpildas – šviesesnis ar tamsesnis peleningas smėlis, kai kurių paviršiuje buvo ryškesnis plonas degėsių sluoksnelis. Vienos duobės (R pusėje) užpildo viršuje – apie 0,2 m storio šviesaus smėlio sluoksnis. Ties R duobės išoriniu kraštu, 0,22–0,25 m gylyje, kompaktiškoje krūvelėje rasta

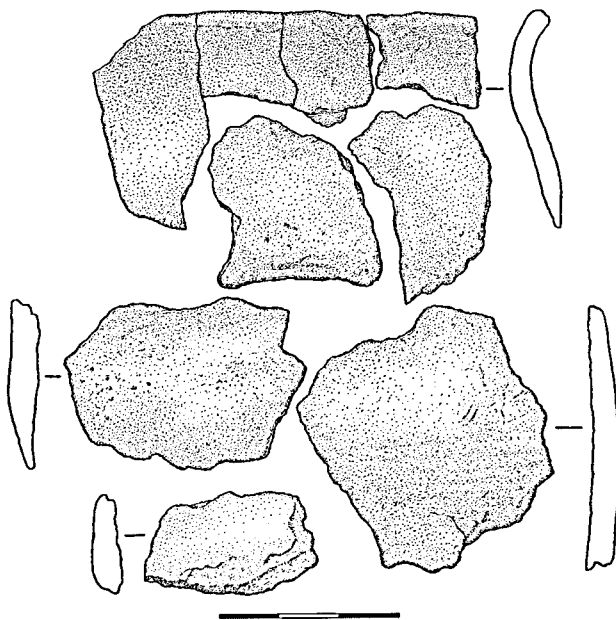

37 pav. Pilkapio 7(10) planas. R. Abramauskienės, V. Kliugaitės brėž.
Fig. 37. Plan of barrow 7(10).

38 pav. Pilkapis 7(10) tyrinėjimų pradžioje (fotografuota iš PV pusės). V. Kliugaitės nuotr.

Fig. 38. Barrow 7(10) at the beginning of excavations (photographed from SW).

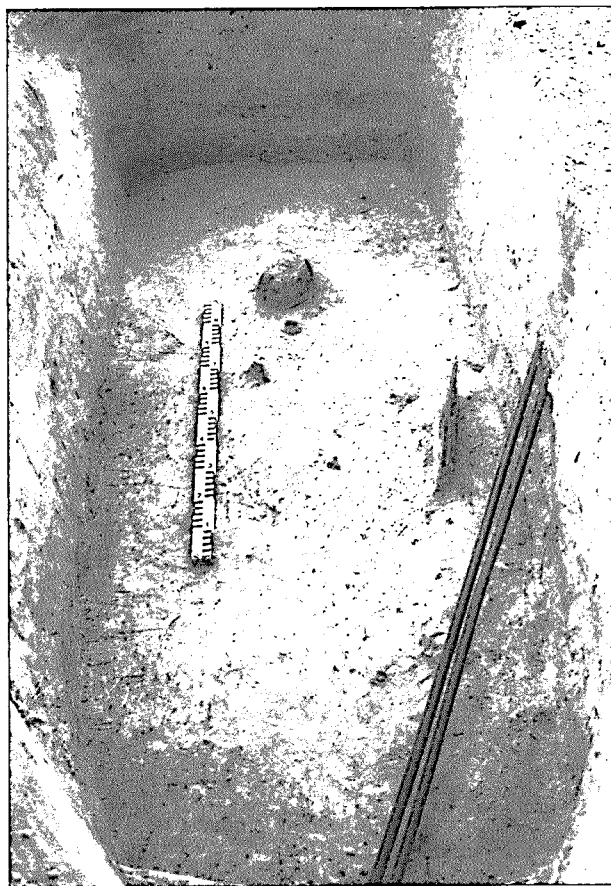

39 pav. Pilkapis 7(10), keramikos šukės. I. Maciukaitės pieš.

Fig. 39. Barrow 7(10), ceramic sherds.

keliadesimt smulkių lipdytos keramikos lygiu paviršiumi šukių (39 pav.).

Pilkapio pakraščiais virš duobių bei jų vidinėje pusėje buvo nedaug 41x33x22, 27x34x26, 20x16x16, 15x13x11 ir t.t. dydžio akmenų. Jie išsidėstę netvarkingai iki 1,3–2,3 m pločio ruožu ir nesudaro aiškesnės konstrukcijos. Tačiau, sprendžiant

40 pav. Pilkapio 7(10) griautinio kapo duobė (fotografuota iš R pusės). V. Kliugaitės nuotr.

Fig. 40. Pit of inhumation grave in barrow 7(10) (photographed from E).

iš nedidelio jų skaičiaus, sampilas nebuvo apjuostas ištisiniu vainiku. Kaip ir daugumoje kitų pilkapių, akmenų buvo mažiau arba visai nebuvo tarpuose tarp duobių.

Ties sampilo centru ir PV puse buvo trys stulpavietės, išsidėsčiusios ŠR–PV kryptimi orientuota eile. Jos 0,32x0,18, 0,2x0,2 ir 0,15x0,15 m dydžio, į žemę įgilintos 0,18–0,35 m. Stulpaviečių kontūrai užpildyti pilku degėsinu užpildu ir sunykusia apanglėjusia mediena (medienos virš stulpaviečių rasta dar pagrinde ir sampilo smėlyje). Viena stulpavietė buvo kapo duobės vietoje.

Griautinis kapas 1 (40 pav.) buvo pilkapio centre, duobėje po pagrindu. 2,75x1,5 m dydžio ovalios duobės kontūras išryškėjo 0,4 m gilyje nuo žemės paviršiaus. Duobė orientuota VŠV–RPR kryptimi.

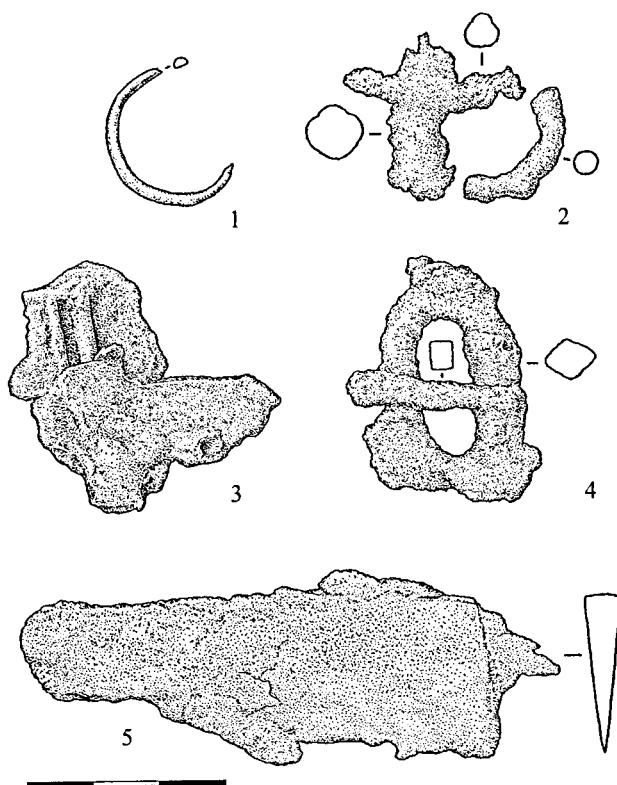
Ji 0,9–0,95 m gylio, užpildyta balkšvu, vietomis su peleningomis dėmelėmis smėliu. Kapo duobės PPV pakraštyje, 0,5 m gylyje, buvo 0,18x0,15 m dydžio degėsių plotelis. Karsto kontūrų neužfiksuota.

Griaučiai labai sunykę, rasti vos keli kaukolės ir ilgųjų kaulų fragmentai. Osteologinės analizės duomenimis, kaulai – apie 15 m. paauglio. Pagal kaukolės padėtį kape mirusysis palaidotas galva į VŠV (285°). Įvairiose kapo vietose aptikta metalinių dirbinių. Šalia kaukolės buvo geležinė ovalo formos sagtelė ir peilio dalis, duobės viduryje – žalvarinio žiedo fragmentas, ties duobės ŠŠR pakraščiu – neaiškaus geležinio dirbinio fragmentas. Dar vieno neaiškaus geležinio dirbinio fragmentas rastas duobės užpildo paviršiuje, įkasant kabelį suardytame sluoksnyje (41 pav.). Pastarasis dirbinys gali būti ir nesusijęs su kapu.

Pilkapis 8(11) (42–47, 67 pav.) buvo pilkapyno V dalyje. Sampilas – 9–10 m skersmens, labai sulėkštėjęs, tik apie 0,2 m aukščio. Iki tyrinėjimų griovių žymių nematyti (42 pav.).

Po 0,05–0,1 m storio velėnos sluoksniu buvo sampilo likučiai (geltonas smėlis su degėsių priemaiša). Sluoksnis išlikęs vos 0,1–0,15 m storio. Pilkapio pagrindas degėsingas, 0,1–0,2 m storio. Įžemis pasiektas 0,35–0,4 m gylyje. Nukasant sampilą iki įžemio, kaulų ar pavienių dirbinių nerasta.

Sampilo pakraščiais, 0,15–0,3 m gylyje, įžemyje (43, 44 pav.) išryškėjo duobių, išsidėsčiusių dviem žiedais, kontūrai. ŠR ir PPR pusėje pilkapį juosė trys 4,5–6,5 m ilgio ir 1–1,2 m pločio duobės (grioviai). PPR pusėje dvi duobės (vidinė ir išorinė) yra greta, viena nuo kitos nutolusios 0,2–0,45 m (45 pav.). Sampilo ŠV pusėje buvo trys duobės, dvi jų (2,8x0,8 m ir 1,2x1 m dydžio) tarsi juosia pilkapį, trečioji (apie 2,3x1,4 m dydžio) yra arčiau jo centro. Duobės – 0,3–0,6 m gylio, užpildytos tamsesniu ar šviesesniu pilku peleningu smėliu. PPR duobės, kaip ir kitų pilkapių vidinių duobių, užpildo viršuje buvo iki 0,25 m storio šviesaus smėlio sluoksnis. Sampilo PV pusėje, kiek atokiau (apie 2,5 m) nuo išorinio duobių žiedo buvo dar viena 3x1,2 m dydžio ir iki 0,88 m gylio duobė. Jos užpildas toks pat kaip ir kitų duobių, paviršiuje – didesnė degėsių koncentracija.

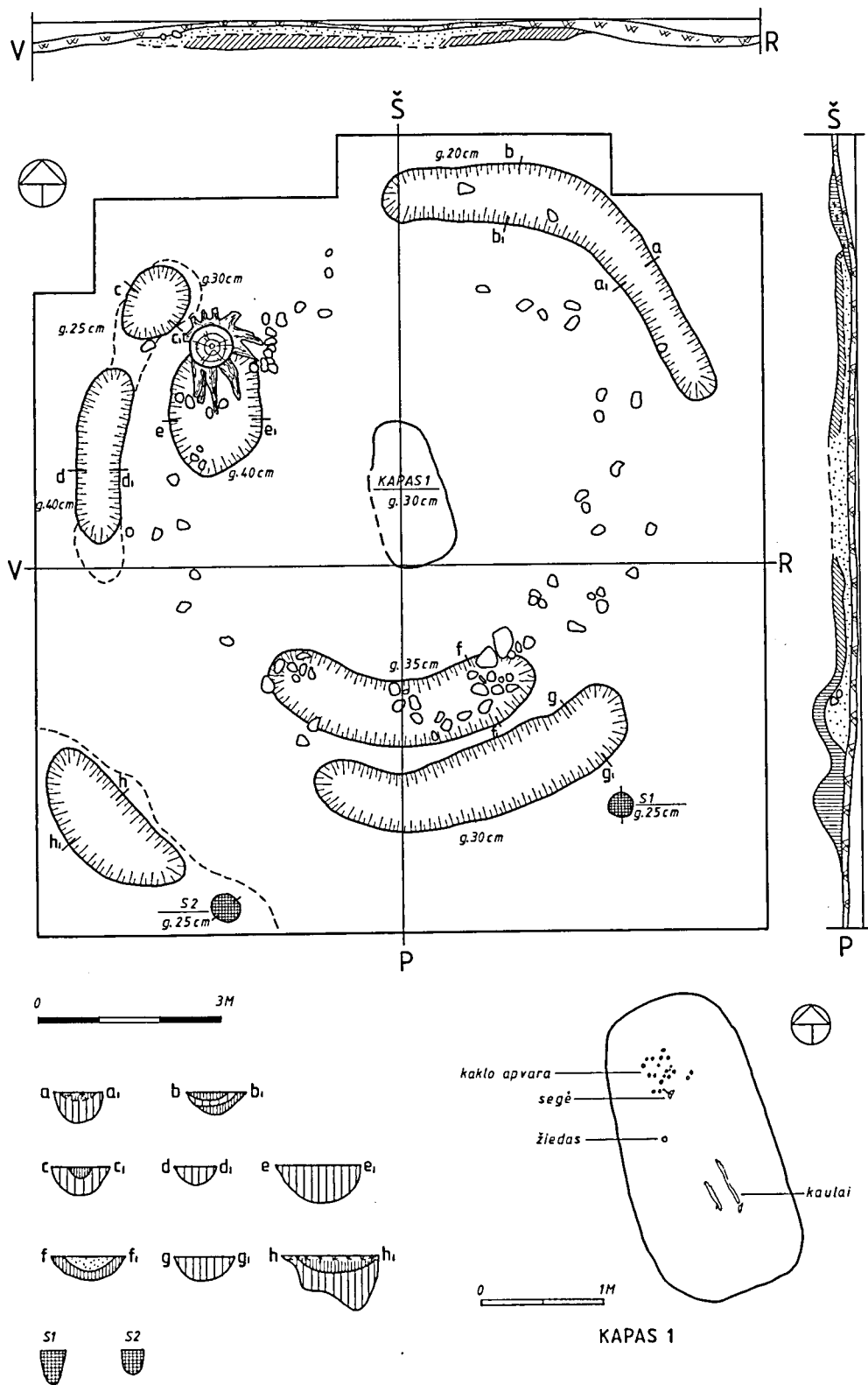
41 pav. Pilkapio 7(10) griautinio kapo įkapės: 1 – žiedo fragmentas, 2, 3 – geležinių dirbinių fragmentai, 4 – sagtis, 5 – peilio fragmentas. I. Maciukaitės pieš.

Fig. 41. Burial items of inhumation grave in barrow 7(10): 1 – fragment of ring, 2, 3 – fragments of iron artefacts, 4 – buckle, 5 – fragment of knife.

42 pav. Pilkapis 8(11) iki tyrinėjimų (fotografuota iš PV pusės). V. Kliaugaitės nuotr.

Fig. 42. Barrow 8(11) before excavations (photographed from SW).

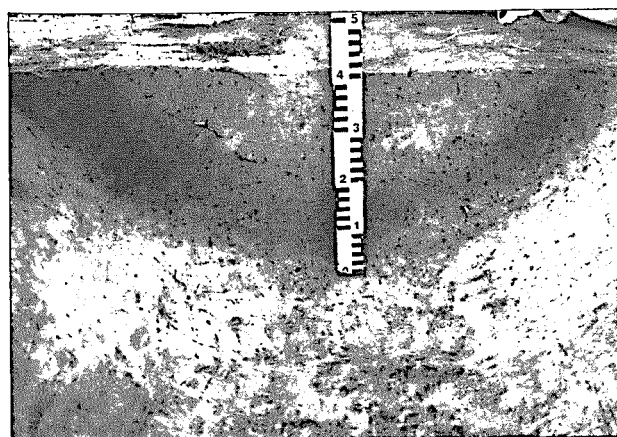

43 pav. Pilkapio 8(11) planas. R. Abramauskienės, V. Kliaugaitės brėž.
 Fig. 43. Plan of barrow 8(11).

44 pav. Pilkapis 8(11) pasiekus įžemį (fotografuota iš PR pusės). V. Kliugaitės nuotr.

Fig. 44. Barrow 8(11) at subsoil level (photographed from SW).

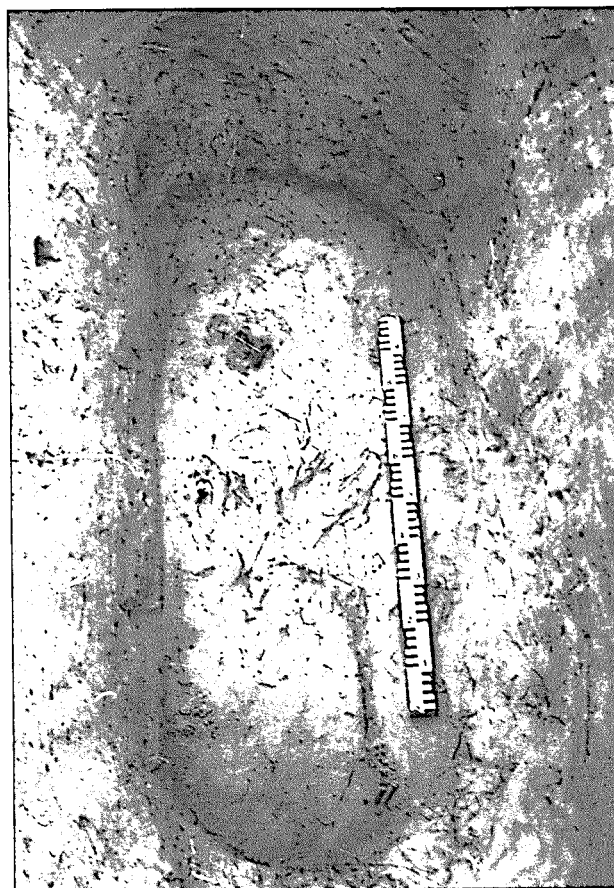

45 pav. Pilkapio 8(11) vidinės duobės P pusėje pjūvis (f-f1). V. Kliugaitės nuotr.

Fig. 45. Section (f-f1) of internal pit on S side in barrow 8(11).

Išorinio žiedo duobės (grioviai) juosia apskritą 9–9,3 m skersmens plotą.

Pilkapio pakraščiais, 0,1–0,35 m gylyje, atidengta nedaug akmenų. Stambiausi akmenys – 51x37x18, 36x35x14 cm dydžio, kiti – smulkesni. Dalis jų skaldyti. Akmenys išsidėstę visu pilkapio perimetru, padrikai iki 1,4–1,8 m pločio ruožu, juosiančiu 5,5–6,5 m skersmens plotą. Jie visur dėti išorinio duobių žiedo vidinėje pusėje. Kai kurie akmenys guli virš vidinių duobių arba jų užpildo viduryje, virš pilko peleningo smėlio sluoksnio. Greičiausiai vainikas sukrautas virš dviejų užkastų ar iš dalies

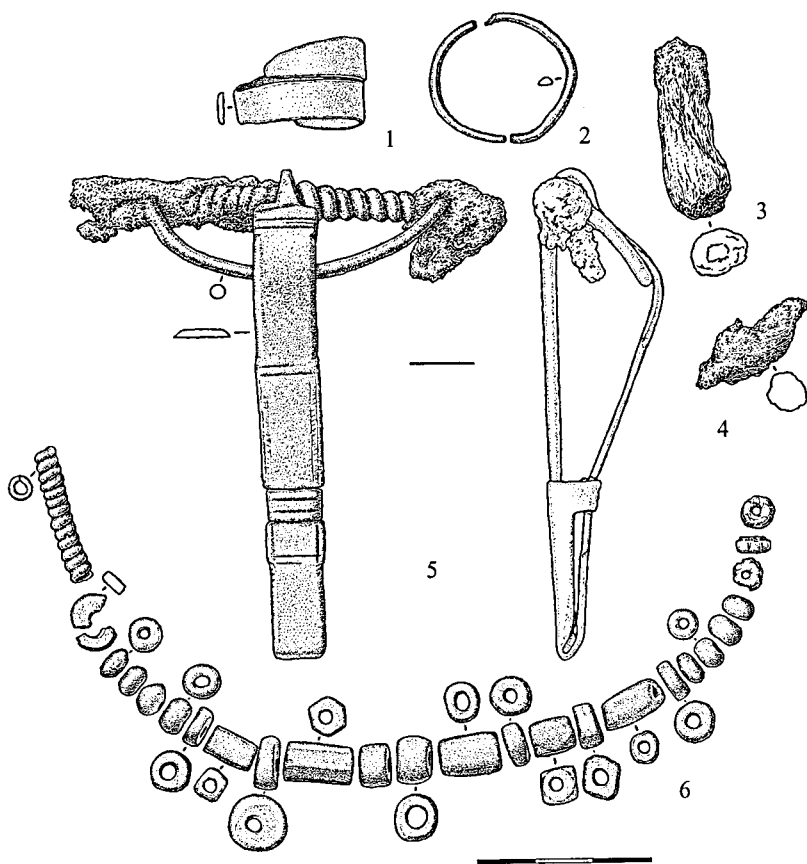
46 pav. Pilkapio 8(11) griautinio kapo duobė (fotografuota iš P pusės). V. Kliugaitės nuotr.

Fig. 46. Pit of inhumation grave in barrow 8(11) (photographed from S).

užslinkusių (?) duobių, galbūt pilant pilkapį. Pirminė konstrukcija veikiausiai buvo gana padrika, neištisinė. Tačiau, skirtingai nuo kitų pilkapių, palyginti nemažai akmenų buvo ir tarpuose tarp duobių. Pilant sampilą akmenys padengti smėliu, o jų išorėje iškastas išorinis duobių žiedas.

Pilkapio P pusėje, duobių išorėje buvo dviejų 0,45 ir 0,4 m skersmens stulpaviečių, į žemį įkastų 0,44 ir 0,4 m, pėdsakai.

Griautinis kapas 1 (46 pav.) buvo pačiame pilkapio centre, duobėje po pagrindu. Duobės kontūras išryškėjo 0,3 m gylyje nuo žemės paviršiaus. Jis ovalus, 2,5x1,1–1,3 m dydžio, orientuotas ŠŠV–PPR kryptimi. Duobė – 1,3 m gylio, užpildyta maišytu baltu ir pilku peleningu smėliu. 1,09 m gylyje užfiksuotos

47 pav. Pilkapio 8(11) griautinio kapo įkapės: 1, 2 – įvijiniai žiedai, 3 – medienos fragmentas, 4 – geležinio dirbinio fragmentas, 5 – lankinė segė, 6 – apvara iš stiklo, gintaro karolių ir žalvarinės įvijos. I. Maciukaitės pieš.

Fig. 47. Burial items of inhumation grave in barrow 8(11): 1, 2 – spiral rings, 3 – fragment of timber, 4 – fragment of iron artefact, 5 – crossbow fibula, 6 – line of glass and amber beads and brass spiral.

medžio (karsto?) liekanos. Griaučiai labai sunykę, 1,03–1,08 m gylyje nuo duobės viršaus rastas tiktai pirštakaulis ir blauzdikaulių liekanos. Osteologinės analizės duomenimis, kape palaidotas suaugęs asmuo, greičiausiai moteris. Sprendžiant iš kaulų padėties, mirusioji paguldyta galva į ŠŠV. Duobės ŠŠV pusėje rasti dvidešimt įvairių formų geltono, oranžinio, raudono, žalio, mėlyno stiklo, keturi gintaro karoliai bei žalvarinė įvija. Tarp karolių rastas žalvarinio įvijinio žiedo fragmentas, neaiškaus geležinio dirbinio dalis ir medienos fragmentas. Kiek į P kojele į viršų gulėjo sidabro lydinio su vario priemaišomis lankinė segė su prilipusiais vilnonio audinio fragmentais, ties duobės centru – tokio paties metalo įvijinis žiedas (jame išlikęs pirštakaulis) (47, 67 pav.).

Pilkapis 9(12) (48–52 pav.) buvo pilkapyne V dalyje. Sampilas su-plokštėjęs, 6 m skersmens ir 0,2–0,25 m aukščio. Iki tyrinėjimų griovių pėdsakų nematyti.

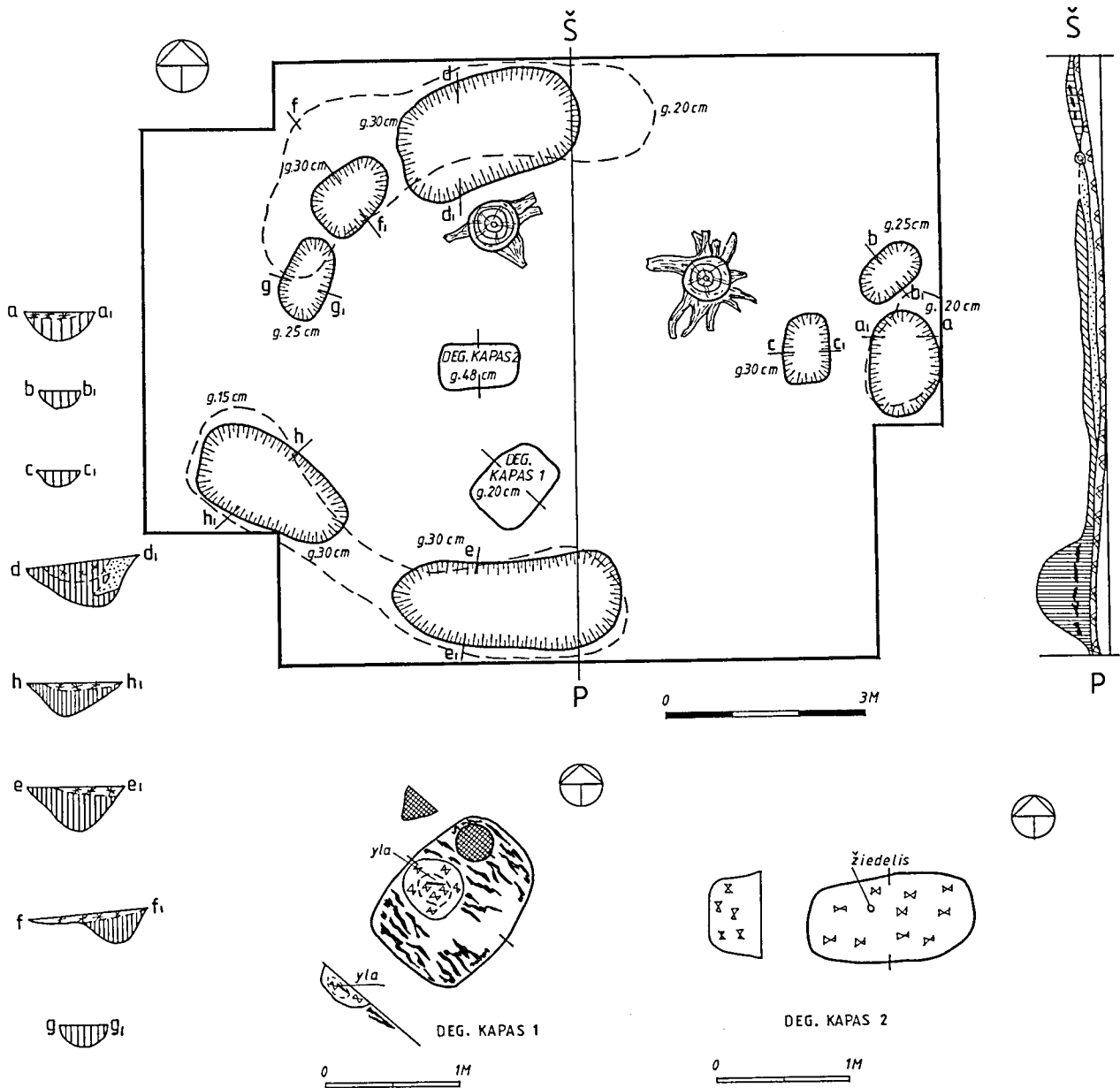
Velėnos sluoksnis – 0,08–0,15 m, po juo – iki 0,15 m storio sampilo (maišyto smėlio su pavieniais degė-siais) likučiai. Pilkas degėsingas pilk-apio pagrindas – 0,1–0,13 m storio. Nukasant sampilo smėlį ir pagrindo sluoksnį, nei kaulų, nei dirbinių ne-aptikta.

Sampilą supusių duobių kontū-rai išryškėjo įžemyje (48, 49 pav.), 0,2–0,3 m gylyje. Pilkapio Š, V ir P pusėje – penkios netvarkingai apie 5,7 m skersmens puslankiu išsidės-čiusios ovalios duobės, trys jų dides-nės (2,4–3,3 m ilgio ir 1,2–1,6 m pločio), kitos dvi – mažesnės (1,3x0,7 m ir 1,2x0,85 m). Pilkapio R pusėje – dar trys nedidelės (1–1,6 m ilgio ir 0,6–1 m pločio) ova-lios duobės. Viena jų – arčiau pilk-apio centro, kitos dvi – tarsi už jo ribų. Jos (arba dvi iš jų) gali būti susijusios ir su greta buvusiu pilka-piu 4 (arba galbūt pastarojo V duo-bė susijusi su pilkapio 9(12) konstrukcija).

Duobės juosia 7x5,7 m dydžio plotą. Jos – 0,24–0,45 m gylio, užpildytos tamsesniu ar šviesesniu peleningu smėliu. Kai kurių duobių užpildo viršuje rastas ryškesnis degėsių sluoksnelis.

Pilkapyje aptikti du degintiniai kapai.

Degintinis kapas I (50 pav.) buvo arčiau pilk-apio pakraščio, netoli P duobės. Jis įrengtas 0,46x0,4 m dydžio ir 0,15 m gylio netaisyklingo apskritimo formos duobutėje po pagrindu. Virš kapo, 1,2x0,9 m dydžio stačiakampio užapvalintais kam-pais formos plote, orientuotame ŠR–PV kryptimi, supilta degėsių. Sluoksnio storis – 0,03–0,05 m. Greta kapo, degėsių dėmės Š pusėje, užfiksuota apskrita (0,28 m skersmens) stulpavietė, į įžemį įkas-

48 pav. Pilkapio 9(12) planas. R. Abramauskienės, V. Kliaugaitės brėž.

Fig. 48. Plan of barrow 9(12).

ta 0,22 m. Osteologinės analizės duomenimis, kape greičiausiai palaidota suaugusi moteris. Kapo duobutės centre tarp kauliukų gulėjo apdegusi geležinė yla (51 pav.).

Degintinis kapas 2 buvo pilkapiro centre, duobutėje po pagrindu. Jos kontūras užfiksuotas 0,48 m gylyje nuo žemės paviršiaus. Duobutė – stačiakampio

užapvalintais kampais formos, 1,2x0,65 m dydžio, orientuota R–V kryptimi. Ji – 0,38 m gylio, užpildyta pilku ir balkšvu smėliu su pavieniais smulkiais degėsiiais. Degintiniai kauliukai sumaišyti su užpildo smėliu. Osteologinės analizės duomenimis, kape palaidota per 30 m. moteris. Tarp kauliukų aptiktos apdegusios įkapės: žalvarinė grandelė ir titnagas (52 pav.).

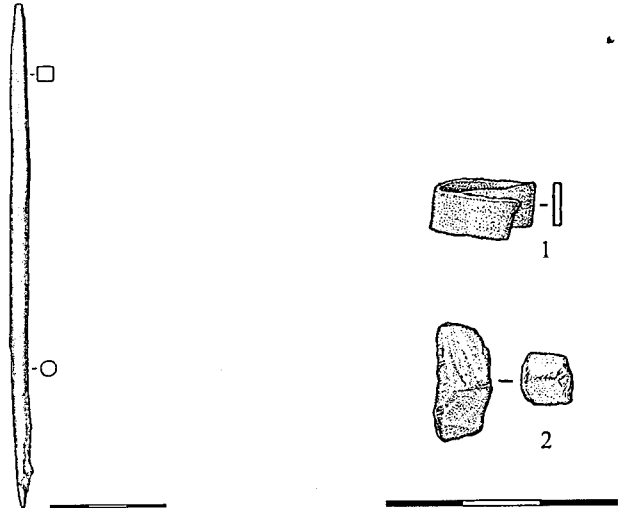
49 pav. Pilkapis 9(12) pasiekus įžemį (fotografuota iš PV pusės). V. Kliugaitės nuotr.

Fig. 49. Barrow 9(12) at subsoil level (photographed from SW).

50 pav. Pilkapio 9(12) degintinio kapo 1 duobės kontūras (fotografuota iš PV pusės). V. Kliugaitės nuotr.

Fig. 50. Contour of pit of cremation grave 1 in barrow 9(12) (photographed from SW).

51 pav. Pilkapio 9(12) degintinio kapo 1 įkapė – yla.

I. Maciukaitės pieš.

Fig. 51. Burial item of cremation grave 1 in barrow 9(12) – awl.

52 pav. Pilkapio 9(12) degintinio kapo 2 įkapės: 1 – grandelė, 2 – titnagas.

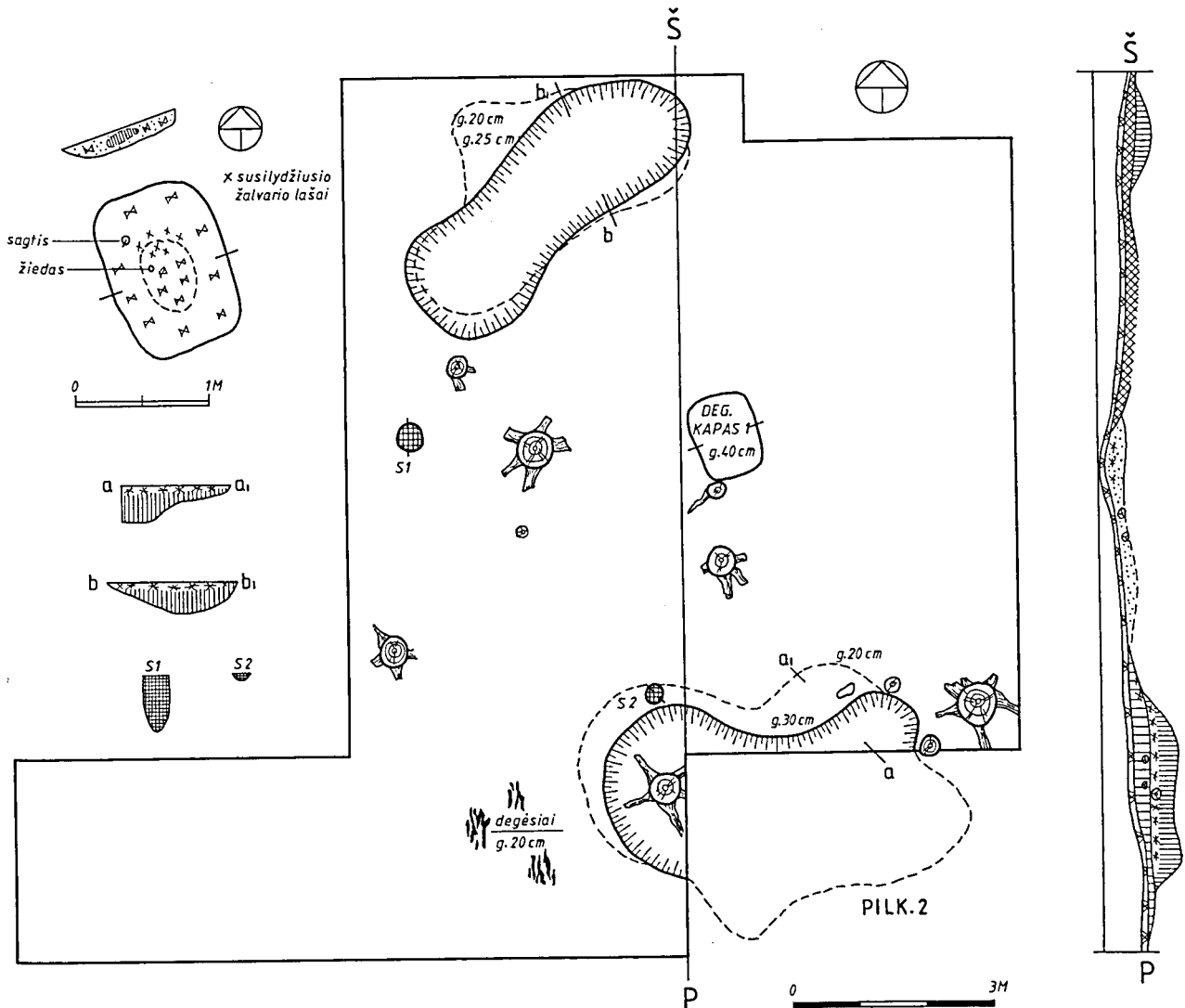
I. Maciukaitės pieš.

Fig. 52. Burial items of cremation grave 2 of barrow 9(12): 1 – small chain ring, 2 – flint.

Pilkapis 10(13) (53–57 pav.) buvo pilkapyne ŠV dalyje. Jo sampilas visiškai suplokštėjęs, vizualiai neišskiriamas (pilkapis aptiktas tyrinėjant greta buvusį pilkapį 2). Pilkapio pakraštį kerta telefono kabelio ir antžeminės linijos proskyna.

Po velėna, kurios storis iki 0,1 m, tikrai sampilo centre ir P pusėje išlikęs iki 0,3 m storio maišyto sampilo (?) smėlio sluoksnis, P pusėje po velėna – tamsi maišyta žemė. Pilkapio Š pusė iki 0,25–0,35 m gylio perarta. Aiškesnio pagrindo sluoksnio neišlikę. Pilkapio PPV pakraštyje, į V nuo PPR duobės, 0,2 m gylyje, užfiksuotos trys nedidelės degėsių dėmelės. Nukasant pilkapį iki įžemio kaulų ar pavienių dirbinių nerasta.

Įžemyje (53, 54 pav.), 0,25–0,3 m gylyje, pilkapiro pakraščiuose išryškėjo dviejų duobių kontūrai. PPR pusėje buvo didelė (apie 5,5 m ilgio ir 2,4–3 m pločio) netaisyklingos formos duobė (žr. pilkapiro 2 aprašymą). Ji tarsi bendra pilkapiams 2 ir 10(13). Sampilo ŠŠV pusėje – dar viena pailga (5x1,85 m dydžio ir iki 0,7 m gylio) duobė. Abiejų duobių užpildas – pilkas peleningas smėlis, kurio viršuje buvo plonas degėsių sluoksnelis. Atstumas tarp duobių – 5,2–7,1 m.

53 pav. Pilkapio 10(13) planas. R. Abramauskienės, V. Kliaugaitės brėž.
Fig. 53. Plan of barrow 10(13).

Pilkapio P ir ŠV pusėje užfiksuotos dvi 35x35 cm ir 30x25 cm skersmens stulpavietės. Viena jų į žemę įgilinta 0,85 m (55 pav.), kita – 0,13 m.

Degintinis kapas I (56 pav.) buvo pilkapiro centre, tarp dviejų duobių. Jis įrengtas duobutėje po pilkapiro pagrindu. Kapo duobės kontūras išryškėjo įžemyje, 0,4 m gylyje nuo žemės paviršiaus. Jis stačiakampio užapvalintais kampais formos, 1,25x0,9 m dydžio, orientuotas ŠŠV–PPR kryptimi. Duobė – 0,15 m gylio, užpildyta pilku peleningu smėliu su smulkiais degintiniais kauliukais. Jos centre išryškėjo ovali (0,55x0,4 m dydžio) juoda, labai degė-

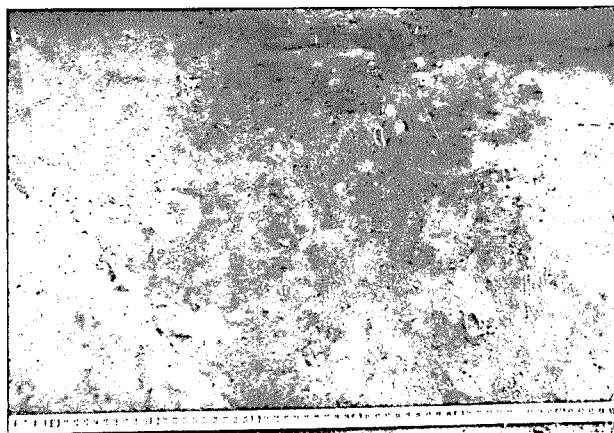
singa dėmė, kurioje buvo kiek daugiau degintinių kauliukų. Osteologinės analizės duomenimis, palai-
kų būta apie 5 m. vaiko. Įvairiose kapo vietose rasta apdegusių metalinių įkapių: juodos degėsingos dėmės VŠV krašte – žalvarinis įvijinis žiedas, ties duobės VŠV kampu – geležinė ovalo formos sagtelė, duobės Š dalyje – susilydžiusių žalvario gabalėlių (57 pav.).

Pilkapis II(14) (58–60 pav.) buvo pilkapyne R dalyje. Sampilas vizualiai praktiškai neišsiskyrė, jo vietoje buvo nežymus (iki 0,35 m aukščio) pakilimas. Pilkapis aptiktas tyrinėjant pilkapį 7(10). Nemaža

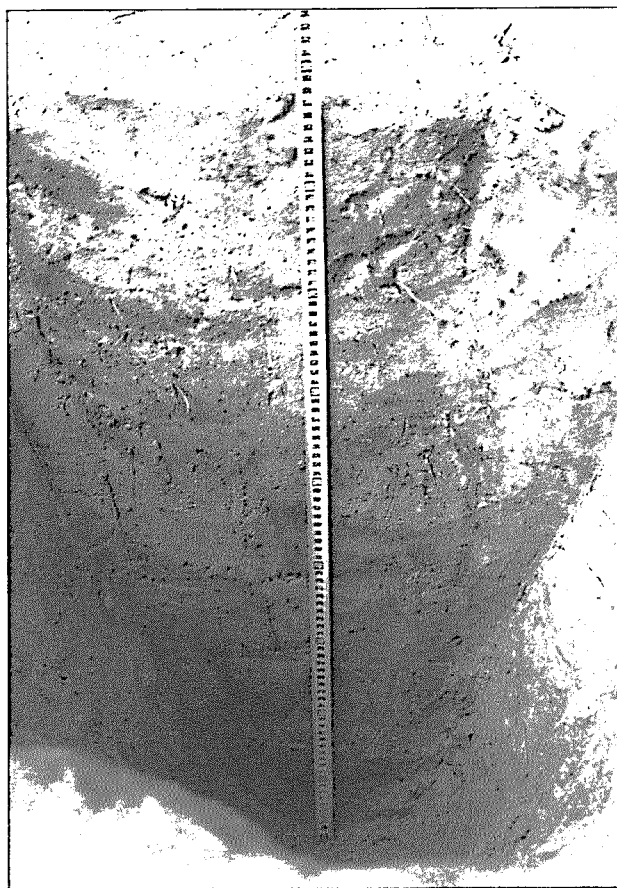
54 pav. Pilkapis 10(13) pasiekus įžemį (fotografuota iš P pusės). *V. Kliugaitės nuotr.*

Fig. 54. Barrow 10(13) at subsoil level (photographed from S).

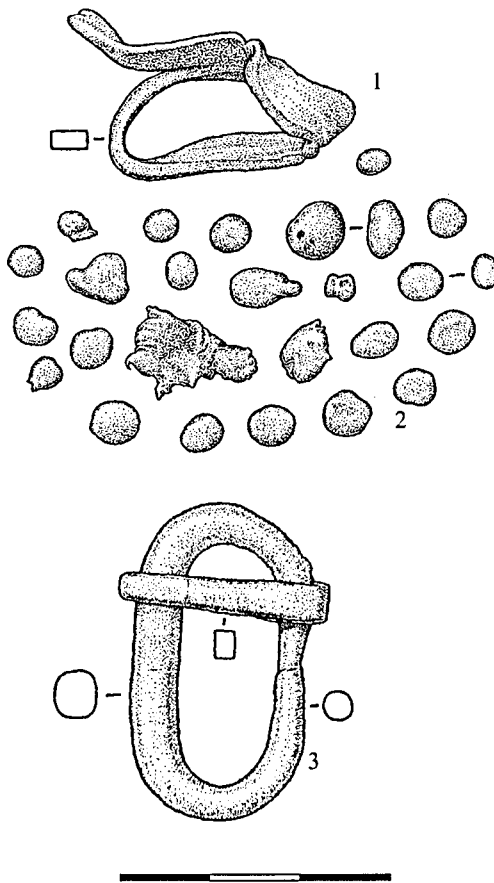
56 pav. Pilkapio 10(13) degintinio kapo detalė, įkapės *in situ*. *V. Kliugaitės nuotr.*

Fig. 56. Detail of cremation grave in barrow 10(13), burial items *in situ*.

55 pav. Pilkapis 10(13), stulpavietės V pusėje pjūvis (S1). *V. Kliugaitės nuotr.*

Fig. 55. Barrow 10(13), section (S1) of pole-site on W side.

57 pav. Pilkapio 10(13) degintinio kapo įkapės: 1 – įvijinis žiedas, 2 – žalvarinių dirbinių fragmentai, 3 – sagtis. *I. Maciukaitės pieš.*

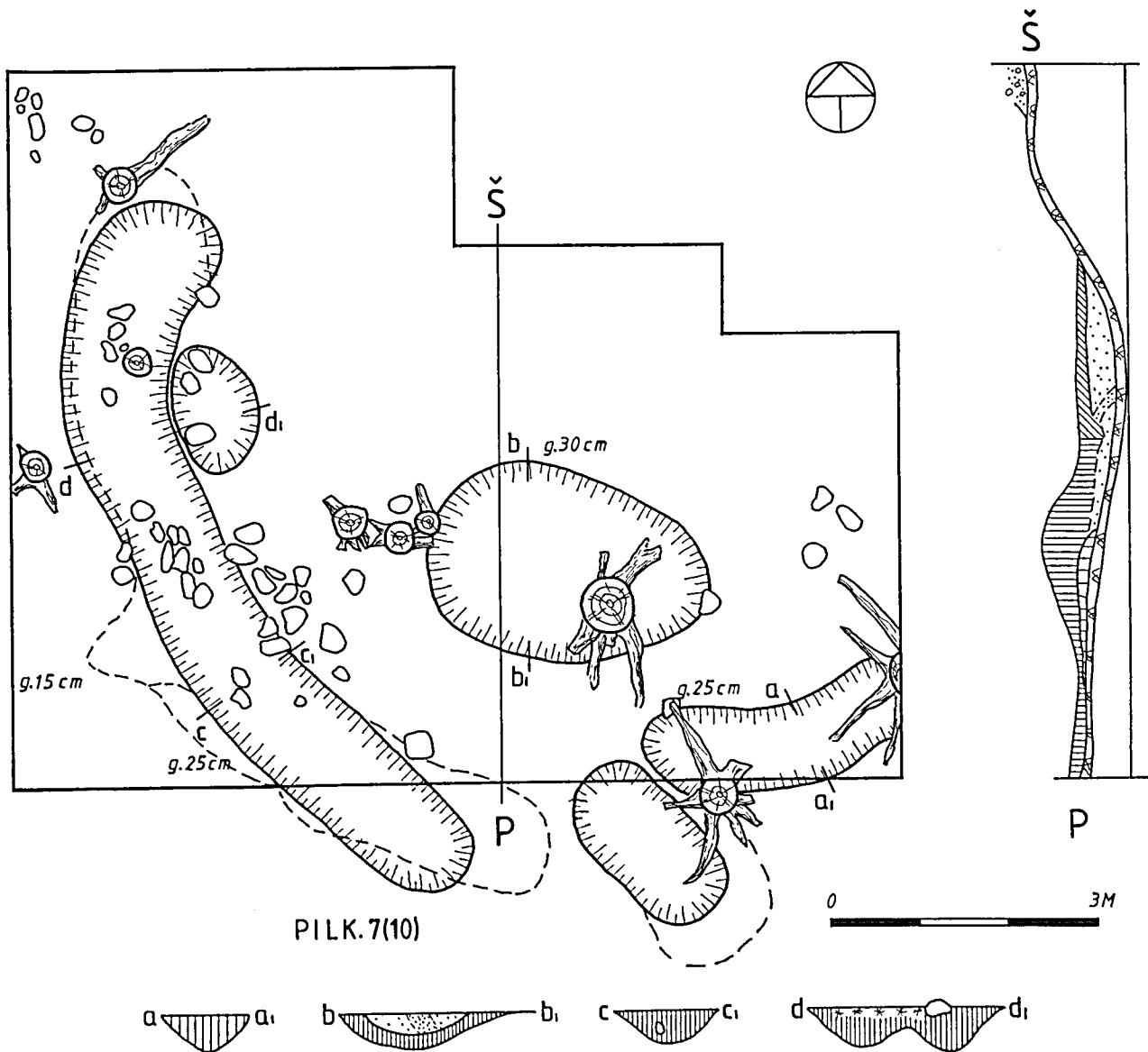
Fig. 57. Burial items of cremation grave in barrow 10(13): 1 – spiral ring, 2 – fragments of bronze artefacts, 3 – buckle.

sampilo dalis nuardyta tiesiant kelią. Iki tyrinėjimų griovių pėdsakų nematyti.

Po 0,1–0,15 m storio velėna pilkapiro Š pusėje ir centre išlikęs sampilo smėlio, maišyto su degėsiiais, sluoksnis. Storiausioje vietoje jis siekia 0,35 m. Tamsiai pilkas degėsingas pagrindo sluoksnis – 0,15–0,2 m storio.

Įžemyje (58, 59 pav.), 0,25 m gylyje, išryškėjo sampilą V–PV pusėje juosusi 8,5 m ilgio, 1,1–1,2 m pločio duobė (griovys) (60 pav.). V pusėje prie duobės,

vidinėje jos pusėje, prisišliejusi nedidelė (1,6x1 m dydžio) ovali duobutė. PR pusėje užfiksuota 2,8 m ilgio ir 1 m pločio duobės (griovio?) dalis. Jos VPV galas buvo visai šalia pilkapiro 7(10) ŠŠR duobės. Duobės 0,4–0,46 m gylio, užpildytos pilku peleningu smėliu. Pirminio duobių (griovių) juosto ploto perimetro išlikę vos apie pusę, todėl lieka neaiškūs jo skersmuo. Greičiausiai jis buvo apie 8,5–9 m. Vidinėje pilkapiro dalyje, arčiau jo P pakraščio, įžemyje išryškėjo dar vienos ovalios 3,1x2,2 m dydžio

58 pav. Pilkapiro 11(14) planas. R. Abramauskienės, V. Kliaugaitės brėž.

Fig. 58. Plan of barrow 11(14).

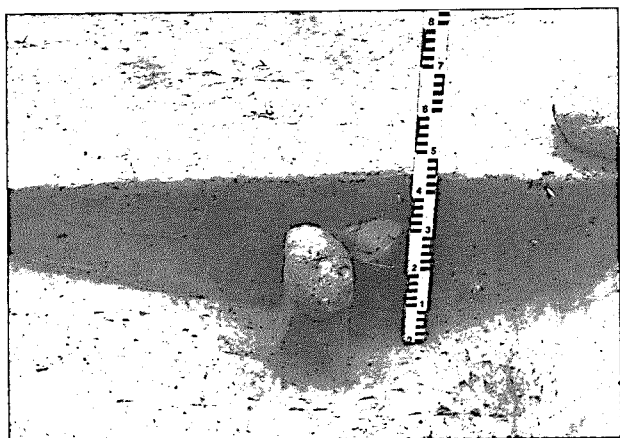
59 pav. Pilkapis 11(14) pasiekus įžemį (fotografuota iš PR pusės). V. Kliugaitės nuotr.

Fig. 59. Barrow 11(14) at subsoil level (photographed from SE).

61 pav. Pilkapis 12(15) iki tyrinėjimų (fotografuota iš PR pusės). V. Kliugaitės nuotr.

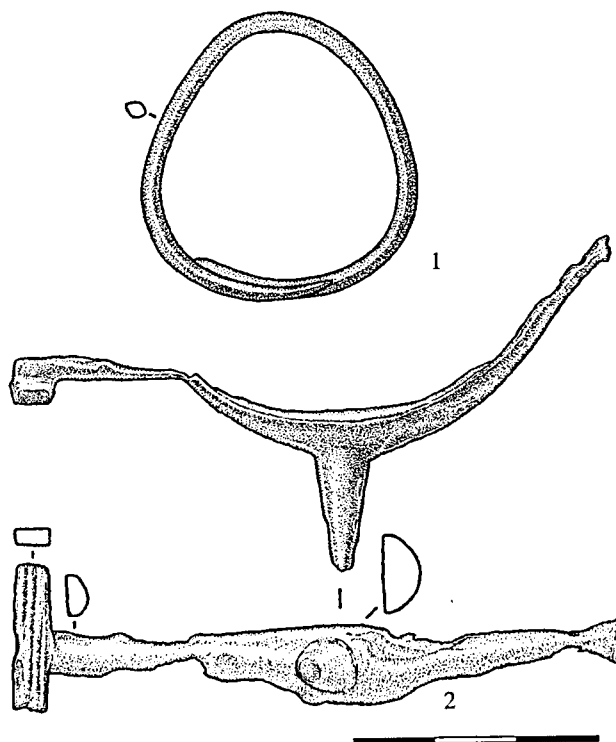
Fig. 61. Barrow 12(15) before excavations (photographed from SE).

60 pav. Pilkapio 11(14) duobės (griovio) PV pusėje pjūvis (c-c1). V. Kliugaitės nuotr.

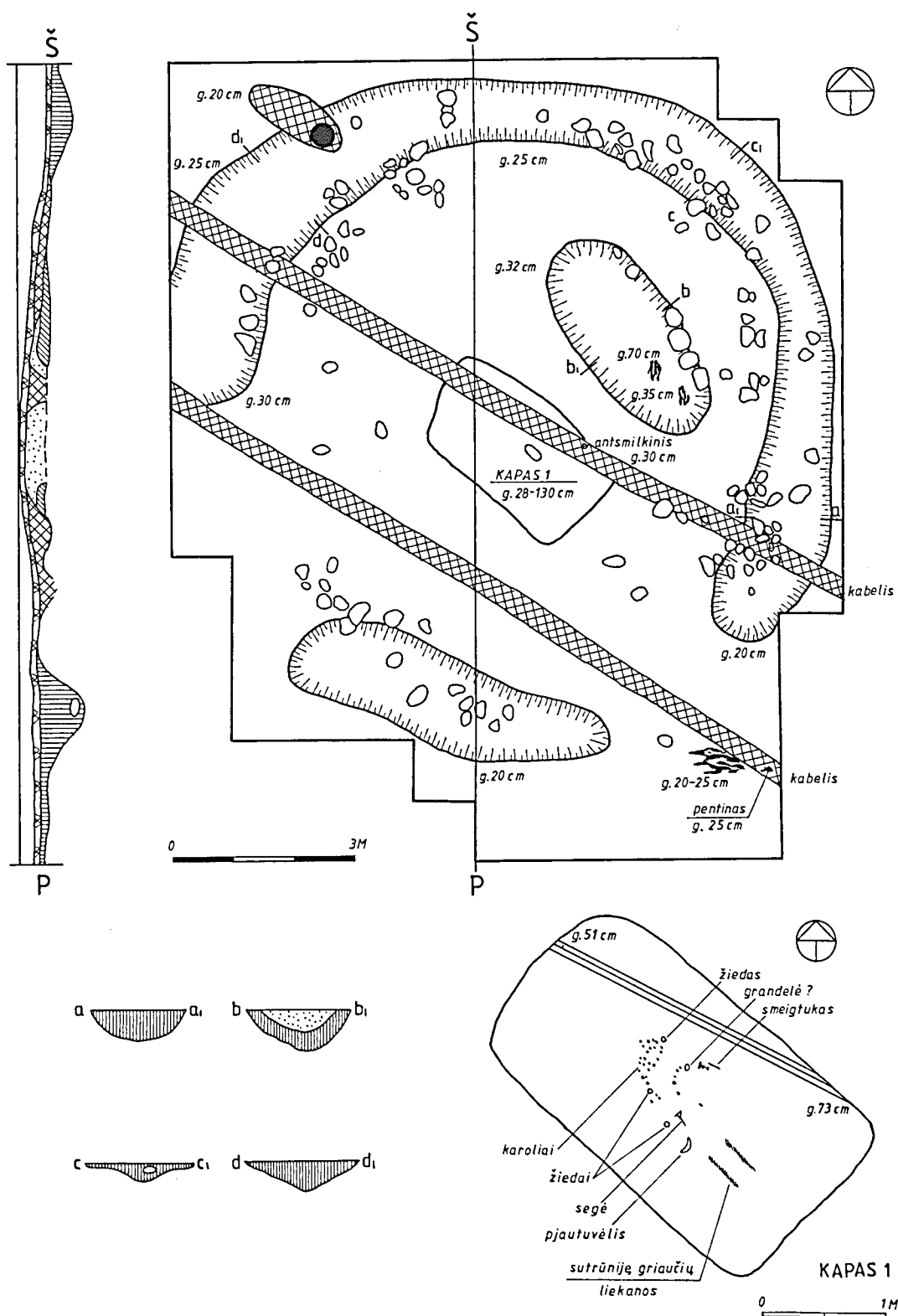
Fig. 60. Section (c-c1) of pit (ditch) on SW side in barrow 11(14).

duobės kontūras. Duobė – 0,4 m gylio. Kaip ir kitų pilkapių vidinių duobių, jos užpildo dugne ir pakraščiuose buvo 0,15 m storio tamsiai pilko peleningo smėlio, viršuje – šviesaus smėlio sluoksnis. Taigi duobė veikiausiai nesusijusi su sampilo pylimu, bet iškasta anksčiau. Viršutinis šviesus užpildo sluoksnis susiformavo virš duobės pilant pilkapį.

62 pav. Pilkapis 12(15), atsitiktiniai radiniai: 1 – antsmilkinis, 2 – pentinas. I. Maciukaitės pieš.

Fig. 62. Barrow 12(15), stray finds: 1 – temple ornament, 2 – spur.

63 pav. Pilkapio 12(15) planas. R. Abramauskienės, V. Kliugaitės brėž.
 Fig. 63. Plan of barrow 12(15).

64 pav. Pilkapis 12(15) pasiekus įžemį (fotografuota iš PR pusės). V. Kliaugaitės nuotr.

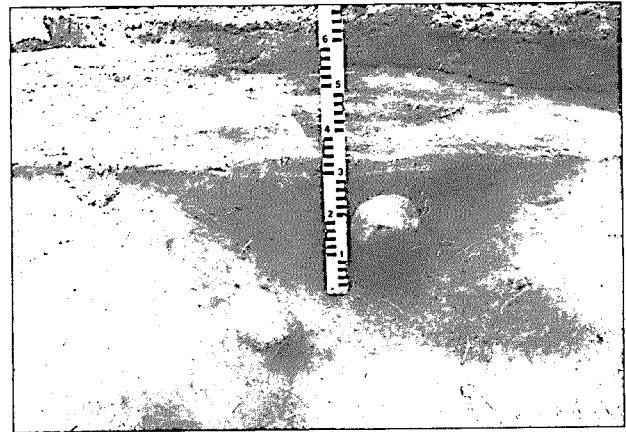
Fig. 64. Barrow 12(15) at subsoil level (photographed from SE).

Pilkapis buvo apjuostas akmenų vainiku. Akmenys užfiksuoti negiliai, 0,05–0,1 m gylyje. Jie 28x18x15, 20x14x10, 20x12x12, 15x13x7 ir t.t. cm dydžio, išsidėstę gana padrikai iki 1,4–2 m pločio ruožu, nesudarantys aiškesnės konstrukcijos. Daugiausia akmenų – sampilo V–PV pusėje, kitur jie tik pavieniai. Akmenys guli duobės vidinėje pusėje, virš duobės arba jos užpilde. Galbūt pilant pilkapį kai kurie akmenys guldyti jo pakraščiais ant pirminio paviršiaus ir padengti sampilo smėliu. Tačiau dauguma jų greičiausiai sukrauti aplink jau supiltą pilkapį ir vėliau nuriedėjo į duobę. Pilkapis akmenimis veikiausiai nebuvo apjuostas visu perimetru. Nors sampilo išlikę vos apie pusę, pastebima, kad akmenų nebuvo tarpuose tarp duobių.

Kapų, pavienių kaulų ar dirbinių pilkapyje neaptikta. Kapas (kapai?) galėjo būti įrengtas sampile arba negilioje duobėje ir sunaikintas tiesiant kelią.

Pilkapis 12(15) (61–66, 68, 69 pav.) buvo pilkapyje ŠV dalyje. Sampilo skersmuo iki 6 m, aukštis – iki 0,5 m. Pilkapį ŠV–PR kryptimi kerta dvi telefono kabelio ir antžeminė linija. Griovių ar duobių pėdsakų iki tyrinėjimų nematyti (61 pav.).

Velėnos sluoksnis – 0,08–0,1 m storio. Nemažoje sampilo dalyje po velėna – 0,1–0,3 m maišytas (suartas) sluoksnis. Pilkapio centre, telefono kabelio perkasime 0,3 m gylyje, rastas žalvarinis žiedinis

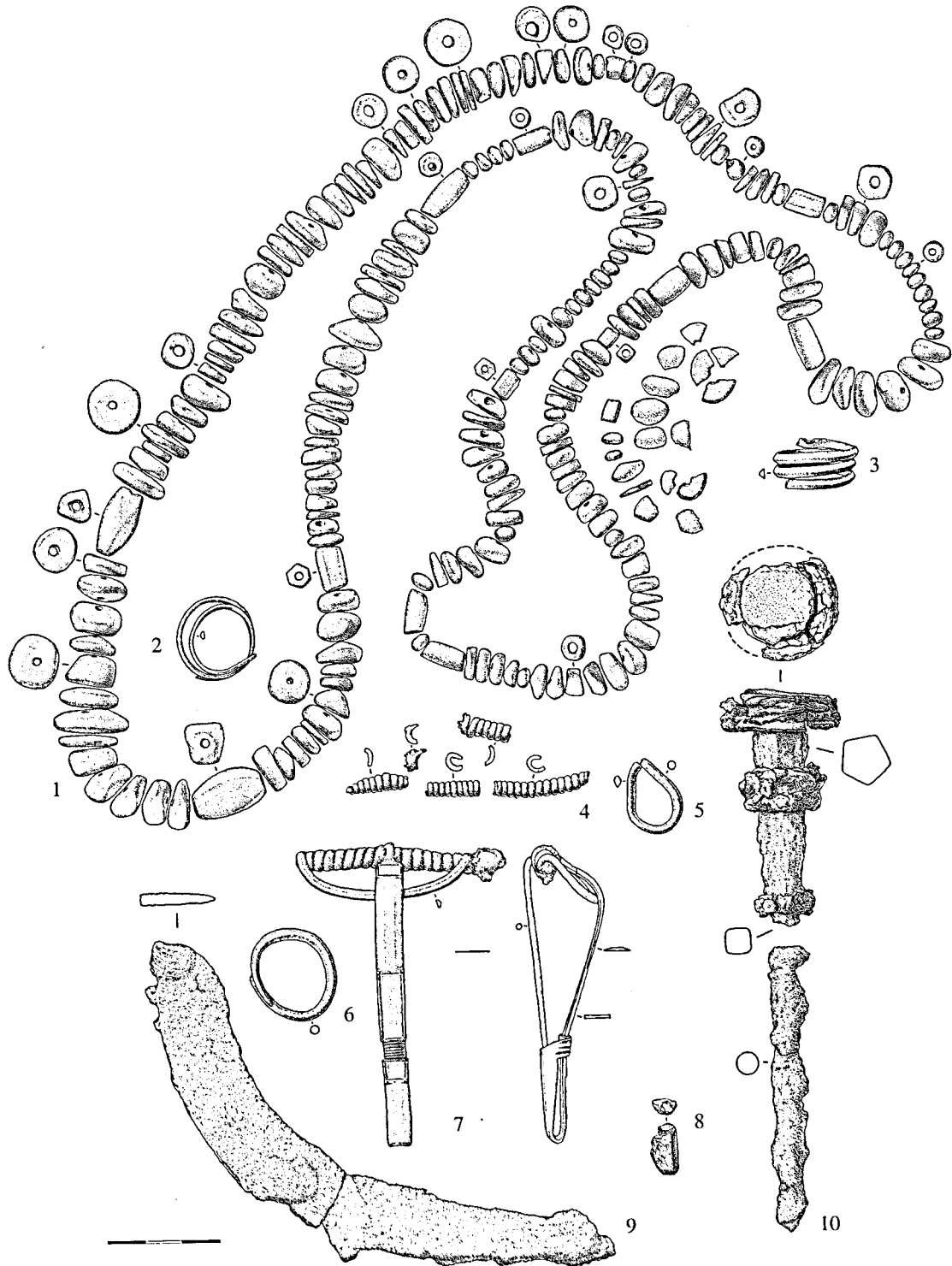

65 pav. Pilkapio 12(15) duobės P pusėje pjūvis. V. Kliaugaitės nuotr.
Fig. 65. Section of pit on S side in barrow 12(15).

antsmilkinis (62:1 pav.). Pilkapio PR pakraštyje, jau už jo ribų, taip pat perkasime, 0,25 m gylyje, aptiktas apdegęs geležinis pentinas (62:2 pav.). Netoli jo 0,2–0,25 m gylyje 0,7x0,3 m plote užfiksuota stambių degusių. Geltono sampilo smėlio su degusių likučiais išlikę sampilo centrinėje dalyje. Sluoksnio storis siekia 0,1–0,2 m, storiausioje vietoje – 0,4 m. Pilkapio pagrindas (maišytas balkšvas ir tamsiai pilkas degėsingas smėlis) taip pat išlikęs ne visur. Jis apie 0,15 m, kai kur net iki 0,3 m storio.

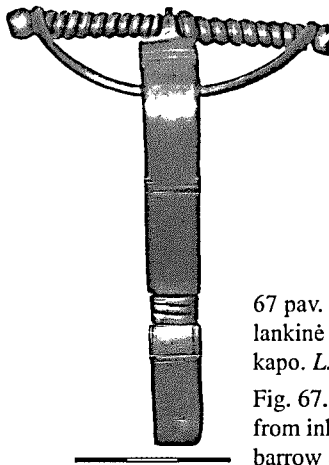
Įžemyje (63, 64 pav.) 0,2–0,25 m gylyje išryškėjo griovio ir duobės kontūrai. ŠV, Š ir R pusėje sampilą juosė 0,95–1,85 m pločio griovys. P pusėje buvo pailga (5x1,4 m dydžio) duobė (65 pav.). Griovys ir duobė – iki 0,5–0,75 m gylio, užpildyti tamsiai pilku peleningu smėliu. Jie juosia apskritą apie 8,5 m skersmens plotą. Sampilo ŠR pusėje, griovio juosiamo ploto viduje, buvo dar viena ovali 3,6x1,7 m dydžio, iki 0,7 m gylio duobė, užpildyta kitų pilkapių vidinėms duobėms būdingu užpildu: 0,2–0,35 m storio pilku peleningu sluoksniu dugne bei pakraščiuose ir šviesiu smėliu viršuje.

Pilkapio pakraščiais gulėjo nemažai 22x20x15, 20x17x12, 18x18x15, 15x15x11 ir t.t. cm dydžio akmenų. Jie atidengti jau 0,12–0,2 m gylyje. Akmenys nesudaro aiškios konstrukcijos, be to, dalis jų neabejotinai išjudinti iš pirminės vietos. Akmenys guli

66 pav. Pilkapio 12(15) griautinio kapo įkapės: 1 – apvara iš stiklo ir gintaro karolių, 2, 3 – įvijiniai žiedai, 4 – įvijos, 5 – grandelė, 6 – įvijinis žiedas, 7 – lankinė segė, 8 – titnagas, 9 – pjautuvas, 10 – smeigtukas (?). I. Maciukaitės pieš.

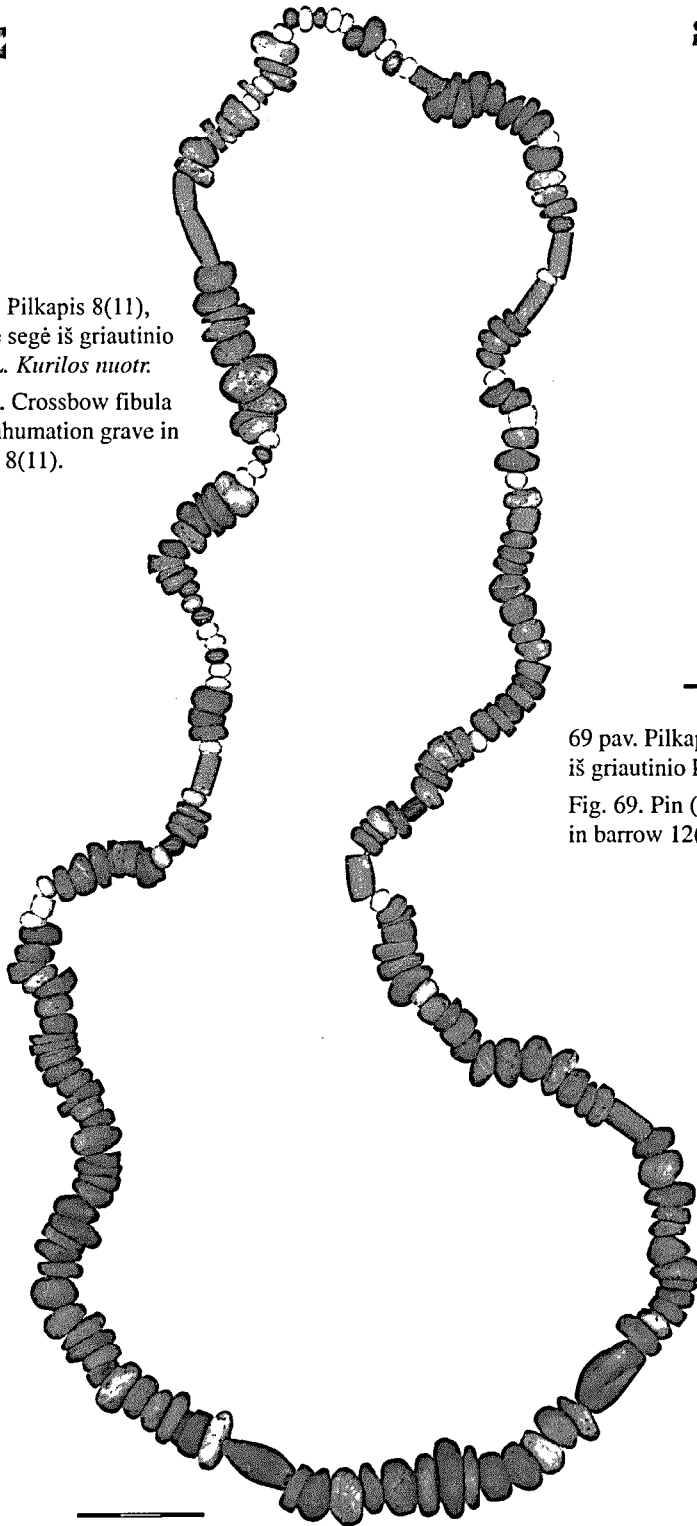
Fig. 66. Burial items of inhumation grave in barrow 12(15): 1 – line of glass and amber beads, 2, 3 – spiral rings, 4 – spirals, 5 – small chain ring, 6 – spiral ring, 7 – crossbow fibula, 8 – flint, 9 – sickle, 10 – pin (?).

67 pav. Pilkapis 8(11),
lankinė segė iš griautinio
kapo. *L. Kurilos nuotr.*
Fig. 67. Crossbow fibula
from inhumation grave in
barrow 8(11).

vidinėje griovio ir duobės pusėje arba jų viduje, įvairiame užpildo gylyje. Greičiausiai dauguma jų sukrauti jau supilto sampilo išorėje, o vėliau nuslinko į griovius ar duobes. Galbūt akmenys, gulėję vidinėje griovio pusėje bei vidinės duobės pakraštyje, sukrauti dar prieš supilant pilkapi. Akmenys sukrauti palyginti kompaktiškai 0,5–1,4 m pločio ruožu. Tačiau, kaip ir daugumoje pilkapių, jie nesupa sampilo visu perimetru, o yra išsidėstę atkarpomis, beveik sutampančiomis su grioviu ir duobe. Akmenų eilė buvo sukrauta ir vidinės duobės pakraštyje.

Griautinis kapas 1 buvo pačiame pilkapi centre, duobėje giliau pirminio žemės paviršiaus. Įžemyje, 0,32 m

68 pav. Pilkapis 12(15), karolių apvara iš griautinio kapo.
I. Aleksienės nuotr.

Fig. 68. Line of beads from inhumation grave in barrow 12(15).

69 pav. Pilkapis 12(15), smeigtukas (?)
iš griautinio kapo. *L. Kurilos nuotr.*
Fig. 69. Pin (?) from inhumation grave
in barrow 12(15).

gylyje, išryškėjo netaisyklingo stačiakampio užapvalintais kampais formos, 3,1x1,68 m dydžio kapo duobės, orientuotos ŠV–PR kryptimi, kontūras. Duobė – iki 1,12 m gylio, užpildyta balkšvu smėliu su pavieniais degėšiais. Jos viduryje užpildo paviršiuje gulėjo 20x15x13 cm dydžio akmuo. Kapo ŠR pusę iki 0,73 m gylio nuo žemės paviršiaus kerta kabelio perkasimas. Karsto liekanų neužfiksuota.

Griaučiai visiškai sunykę, 1 m gylyje duobės PR pusėje užfiksuoti tik blaudzikaulių kontūrai. Pagal jų padėtį galima spręsti, kad mirusioji palaidota galva į ŠV. Kape rastas turtingas moters įkapių kompleksas. Duobės viduryje apie 0,5 m skersmens plote surinkti 232 įvairių formų gintaro, mėlynos, žalios, geltonos, oranžinės spalvos stiklo bei emalio karoliai (iš jų 222 sveiki) bei trijų (?) balto metalo įvijų fragmentai, veikiausiai sudarę kelias kaklo apvaras. Greta gulėjo sidabrinė lankinė segė, nukreipta kojele žemyn, perlūžęs smeigtukas (?) stora geležine adata bei švino ir alavo lydinio galvute, trys žalvariniai įvijiniai žiedai (aplink vieną jų buvo organikos liekanų) bei žalvarinė grandelė (?). Kiek toliau į P palaidotosios šlaunų vietoje gulėjo geležinis pjautuvas, greičiausiai – atriustu smaigaliu (smaigalys nulūžęs). Be to, kape rastas titnagas (66, 68, 69 pav.). Tikėtina, kad ir perkastoje žemėje aptiktas antsmilkinis yra šio kapo įkapė.

Padėka

Autoriai dėkoja dr. A. Bliujienei už pagalbą ir vertingus patarimus rengiant šią publikaciją.

ŠALTINIŲ IR LITERATŪROS SĄRAŠAS

- Abaravičius G.**, 1991š – Archeologinių tyrinėjimų Skersabalių pilkapyne (Trakų raj.) ataskaita. 1991, LIIR, Nr. 1816.
- Abaravičius G.**, 1994 – Mošos (Naujasodų) pilkapyne tyrinėjimai 1993 metais // ATL 1992 ir 1993 metais. Vilnius, 1994, p. 99–102.
- Balčiūnas J.**, 2000 – Rokėnų kapinyno tyrinėjimai // ATL 1998 ir 1999 metais. Vilnius, 2000, p. 243–245.
- Balčiūnas J., Strazdas A.**, 1988š – Trumpalaidžių žvalgomųjų archeologinių išvykų 1988 metais į Molėtų, Švenčionių ir Zarasų rajonus ataskaita. 1988, LIIR, Nr. 1698.
- Baltų**, 1996 – Baltų religijos ir mitologijos šaltiniai (sud. N. Vėlius). Vilnius, 1996. T. I.
- Barber P.**, 1990 – Cremation // The Journal of Indo-European Studies. Washington, 1990, Vol. 18, No. 3, 4, p. 379–388.
- Barkus A., Jankauskas R., Urbanavičius A.**, 2002 – Preliminarūs 2001 m. archeologinių kasinėjimų antropologinės medžiagos tyrimų rezultatai // ATL 2001 metais. Vilnius, 2002, p. 277–281.
- Baubonis Z.**, 2000š – Vigodkos, Dūkšto, Saksoniškių pilkapyne II (A 1544), Ignalinos r., archeologijos tyrimų 2000 m. mokslinė ataskaita. 2000, LIIR, Nr. 3609.
- Beresnevičius G.**, 1995 – Baltų religinės reformos. Vilnius, 1995.
- Bitner-Wróblewska A.**, 1995 – Long Distance – Close Connections. Norway and the Balt Lands during Migration Period // Særtrykk. Universitetet Oldsaksamling Årbok 1993/1994. Oslo, 1995, p. 171–189.
- Bliujienė A.**, 1998 – Investigations at the Užpelkiai Cemetery // AB. Vilnius, 1998. T. 3, p. 277–290.
- Bliujienė A.**, 2001 – Lithuanian Amber Artifacts in the Middle of the First Millennium and their Provenance within the Limits of Eastern Baltic Region // Acta Academiae Artium Vilmensis. Proceedings of the International Interdisciplinary Conference: Baltic Amber in Natural Sciences, Archaeology and Applied Arts. Vilnius, 2001. T. 22, p. 171–186.
- Bliujienė A.**, 2002 – The Main Stylistic Features of the Baltic Crossbow Brooches in the Migration Period // AB. Vilnius, 2002. T. 5, p. 145–161.
- Bliujus A.**, 1983 – Eitulionių pilkapyne // Muzejai ir paminklai. Vilnius, 1983. T. 5, p. 31–40.
- Budvydas U.**, 2002 – Lietuvoje rastų lankinių segių lenkta kojele tipologija ir chronologija // LA. Vilnius, 2002. T. 22, p. 243–274.
- Butėnas E.**, 1998 – Maisiejūnų pilkapyne tyrinėjimai // LA. Vilnius, 1998. T. 15, p. 163–184.
- Butėnas E.**, 1999 – Sagtys iš Rytų Lietuvos pilkapių (tipai, paskirtis) // LA. Vilnius, 1999. T. 18, p. 37–56.

- Butėnas E.**, 2002 – Kurklių Šilo pilkapynas // ATL 2000 metais. Vilnius, 2002, p. 60–63.
- Butėnienė E.**, 1977š – Kretuonių pilkapyno Švenčionių raj. 1977 m. tyrinėjimų dienoraštis. 1977, LIIR, Nr. 588.
- Butėnienė E.**, 1984 – Želmeniškės pilkapynas // ATL 1982 ir 1983 metais. Vilnius, 1984, p. 50–53.
- Cehak-Holubowiczowa H.**, 1955 – Cmentarzysko kurhanowe z VI i VII w. w miejsc. Karmazyny koło miasta Troki w Litewskiej SRR // WA. Warszawa, 1955. T. XXII, zesz. 3–4, p. 312–331.
- Corman I.**, 1996 – L'origine ethnique des „Antes“ fondée sur les découvertes archéologiques dans l'espace d'entre Prouth et Dniestr // AM. București, 1996. T. XIX, p. 169–189.
- Czarnecka K.**, 1990 – Age-related changes of social status. An attempt at reconstruction based on the Przeworsk culture cemeteries with anthropological determinants // Archaeologia Polona. Wrocław-Warszawa-Kraków, 1990. Vol. XXVIII, p. 123–148.
- Dundulienė P.**, 1985 – Ugnis lietuvių liaudies pasaulėjautoje. Vilnius, 1985.
- Godłowski K.**, 1970 – The Chronology of the Late Roman and Early Migration Periods in Central Europe // Zeszyty naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Kraków, 1970, T. CCXVII, Prace archeologiczne, zesz. 11.
- Grižas G., Steponaitis V.**, 2005 – Pašekščių pilkapynas // ATL 2002 metais. Vilnius, 2005, p. 61.
- Harhoiu R.**, 1999 – Das Ende der Sîntana de Mureș-Černjachov-Kultur und die Phase der hunnischen Expansion // Die Sîntana de Mureș-Černjachov-Kultur. Bonn, 1999, p. 59–68.
- Iwanowska G., Kazakevičius V.**, 2001 – Kurhan 47 z mieczem z cmentarzyska w Żwirbliach (Żwirbliai) // LA. Vilnius, 2001. T. 21, p. 241–266.
- Jankauskas R.**, 2001 – Lietuvos gyventojų antropologija: nuo seniausių laikų iki XIII a. // LAMMDI. Vilnius, 2001, T. XLIX/L, p. 38–45.
- Jankauskas R., Urbanavičius A.**, 2002 – Preliiminarūs 2000 m. archeologinių kasinėjimų antropologinės medžiagos tyrimų rezultatai // ATL 2000 metais. Vilnius, 2002, p. 245–259.
- Jaskanis J.**, 1996 – Cecele. Ein Gräberfeld der Wielbark-Kultur in Ostpolen. Kraków, 1996.
- Jovaiša E.**, 2002 – Dangus baltų gyvenime // LAMMDI. Vilnius, 2002. T. LIV, p. 3–16.
- Kaczyński M.**, 1963 – Materiały z cmentarzyska kurhanowego badanego w 1934 r. w miejscowości Mieżany, pow. Świeciany, na Wileńszczyźnie (LSRR) // WA. Warszawa, 1963, T. XXIX, zesz. 2, p. 119–137.
- Kačkutė R.**, 1995 – Lietuvos moterų galvos dangos papuošalai I–IV amžiais // Baltų archeologija. Vilnius, 1995, Nr. 4(7), p. 14–24.
- Kazanski M.**, 2000 – Les armes Baltes et Occidentales dans la zone forestiere de l'Europe orientale a l'epoque des grandes migrations // AB. Vilnius, 2000, T. 4, p. 199–212.
- Kliaugaitė V.**, 1999š – 1999 m. archeologijos tyrinėjimų Baliulių pilkapyne (A 1063), Švenčionių raj., Pabradės sen. ataskaita. 1999, LIIR, Nr. 3451.
- Kliaugaitė V.**, 2000š – Baliulių pilkapyno (A 1063), Švenčionių r., archeologijos tyrimų 2000 m. ataskaita. 2000, LIIR, Nr. 3618.
- Kliaugaitė V.**, 2000 – Tyrinėjimai Baliulių pilkapyne 1999 m. // ATL 1998 ir 1999 metais. Vilnius, 2000, p. 174–179.
- Kliaugaitė V.**, 2002a – Baliulių pilkapynas // ATL 2000 metais. Vilnius, 2002, p. 66–67.
- Kliaugaitė V.**, 2002b – Laukstienių pilkapynas // ATL 2001 metais. Vilnius, 2002, p. 89–90.
- Kliaugaitė V.**, 2002š – Peršaukščio, Kasčiukų pilkapyno (A 1105P ir A 1106P), Švenčionių r., archeologijos tyrimų 2002 m. ataskaita. 2002, LIIR Nr. 4000.
- Kliaugaitė V.**, 2003š – Peršaukščio, Kasčiukų pilkapyno (A 1105P ir A 1106P), Švenčionių r., archeologijos tyrimų 2003 m. ataskaita. 2003, LIIR, Nr. 4120.
- Kliaugaitė V.**, 2004š – Peršaukščio, Kasčiukų pilkapyno (A 1106P), Švenčionių r., 2004 m. archeologijos tyrimų ataskaita. 2004, LIIR, Nr. 4348.

- Kontny B.**, 2004 – Broń z cmentarzyska kultury kurhanów wschodnioliteńskich w Słobódce (?) na Białorusi w świetle podobnych odkryć // Światowit Supplement Series B: Barbaricum. Warszawa, 2004. Vol. 7, p. 249–263.
- Kulikauskas P., Luchtanas A.**, 1978š – Rudešos (Inturkės apyl., Molėtų raj.) pilkapyno tyrinėjimai 1978 metais. 1978, LIIR, Nr. 621.
- Kuncevičius A.**, 2000 – Stalgionių ir Mykoliškių (Tadaravo) pilkapynų tyrinėjimai 1998 m. // ATL 1998 ir 1999 metais. Vilnius, 2000, p. 186–189.
- Kuncienė O.**, 1969 – Pabarių (Eišiškių raj.) pilkapių 1966 m. tyrinėjimai // MAD'A. Vilnius, 1969. T. 1(29), p. 57–68.
- Kuncienė O.**, 1972š – Misijonarkos-Naravų, Trakų raj. 1972 m. tyrinėjimų ataskaita. 1972, LIIR, Nr. 523.
- Kuncienė O.**, 1976š – Naravai, Trakų raj., 1976 m. birželio 24 – rugpiūčio 3 d. Pilkapių tyrinėjimų dienoraštis. 1976, LIIR, Nr. 523.
- Kuncienė O.**, 1977š – Neravų k., Trakų raj., 1977 m. tyrinėtų pilkapių ataskaita. 1977, LIIR, Nr. 492.
- Kuncienė O.**, 1981 – Grigiškių (Neravų) pilkapyno laidojimo papročiai (2. M. e. VIII–X a. pilkapijai) // MAD'A. Vilnius, 1981, T. 3(76), p. 93–102.
- Kurila L.**, 2002 – Socialinių santykių atspindžiai Rytų Lietuvos pilkapių degintinių kapų medžiagoje // Archaeologia Lituana. Vilnius, 2002, T. 3, p. 122–136.
- Kurila L.**, 2005š – Gudelių-Lenkiškių (Vilniaus r.) pilkapyno (A 1237P) archeologinių tyrinėjimų 2005 metais ataskaita. 2005, LIIR, Nr. 4447.
- Lietuvos**, 1977 – Lietuvos TSR archeologijos atlasas. Vilnius, 1977, T. III. I–XIII a. pilkapynai ir senkapiai.
- Luchtanas A.**, 2000 – Varliškių pilkapyno tyrinėjimai // ATL 1998 ir 1999 metais. Vilnius, 2000, p. 189–194.
- Madyda-Legutko R.**, 1986 – Die Gürtelschnallen der Römischen Kaiserzeit und der frühen Völkerwanderungszeit im mitteleuropäischen Barbaricum // BAR International Series. Oxford, 1986, Vol. 360.
- Malinowski T.**, 1983 – More on Burial Customs as an Archaeological Source // Current Anthropology. Chicago, 1983, Vol. 24, No. 4, p. 525–526.
- Malonaitis A.**, 2000š – Siauraašmeniai pentiniai kirviai Lietuvoje (tipologija ir ergonomika). Daktaro disertacija. Vilnius, 2000, LIIR, Nr. F6-67.
- Merkevičius A.**, 1988š – Sudotos km. pilkapių, Švenčionėlių apyl. Švenčionių raj. tyrinėjimų ataskaita. 1988, LIIR, Nr. 1524.
- Michelbertas M.**, 1966š – Ataskaita už 1966 m. birželio mėn. 25 – liepos mėn. 31 d. vykdytus archeologinius tyrinėjimus Utenos ir Zarasų rajonuose. 1966, LIIR, Nr. 266.
- Michelbertas M.**, 1986 – Senasis geležies amžius Lietuvoje. Vilnius, 1986.
- Musianowicz K.**, 1968 – Wczesnośredniowieczny kurhan w Rekanciszkach, rejon Nowowilejka, na tle wschodnioliteńskich kurhanów // WA. Warszawa, 1968, T. XXXIII, zes. 3–4, p. 338–354.
- Sadauskaitė I.**, 1959 – Kairėnų ir Seiliūnų kapinynų radiniai // MAD'A. Vilnius, 1959. T. 1(6), p. 59–70.
- Sadauskaitė I.**, 1961 – Dėl mirusiųjų deginimo papročio // ILKI. Vilnius, 1961. T. III, p. 125–131.
- Schulze-Dörrlamm M.**, 1986 – Romanisch oder Germanisch? Untersuchungen zu den Armbrust- und Bügelknopffibeln des 5. und 6. Jahrhunderts n. Chr. aus den Gebieten westlich des Rheins und südlich der Donau // Jahrbuch des Römisch-Germanischen Zentralmuseums Mainz. Mainz, 1986. Vol. 33, Teil 2, p. 593–720.
- Semėnas V.**, 1994 – Rėkučių-Paversmio I grupės pilkapyno 1993 tyrinėjimai // ATL 1992 ir 1993 metais. Vilnius, 1994, p. 110–112.
- Semėnas V.**, 1997ša – 1996 m. tyrinėjimų Pavažuonio-Rėkučių pilkapyne ataskaita. 1997, LIIR, Nr. 3019.
- Semėnas V.**, 1997šb – 1997 m. tyrinėjimų Papiškių pilkapyne ataskaita. 1997, LIIR, Nr. 2940.
- Semėnas V.**, 1999š – 1999 m. tyrinėjimų Sudotos I pilkapyne ataskaita. 1999, LIIR, Nr. 3442.
- Sigvallius B.**, 1994 – Funeral Pyres. Iron Age

Cremations in North Spånga // *Theses and Papers in Osteology*. Stockholm, 1994. Vol. 1.

Simniškytė A., 1998 – Eikotiškio kapinynas Rytų Lietuvos pilkapių kultūros kontekste // LAMMDI. Vilnius, 1998. T. XXXVII, p. 14–24.

Steponaitis V., 1988 – Paduobės-Šaltaliūnės III pilkapiai // ATL 1986 ir 1987 metais. Vilnius, 1988, p. 61–63.

Steponaitis V., 2002 – Paduobės-Šaltaliūnės III grupės pilkapynas // ATL 2001 metais. Vilnius, 2002, p. 96–97.

Steponaitis V., 2002š – Paduobės-Šaltaliūnės (Švenčionių raj.) III grupės pilkapių 2002 m. tyrinėjimų ataskaita. 2002, LIIR, Nr. 3986.

Stoodley N., 2000 – From the Cradle to the Grave: Age Organization and the Early Anglo-Saxon Burial Rite // *World Archaeology*. London, 2000, Vol. 31, No. 3, p. 456–472.

Strazdas A., 1990š – Gudelių (Lenkiškių), Buivydiškių apyl., Vilniaus raj., pilkapyno 1988–1989 m. tyrinėjimų ataskaita. 1990, LIIR, Nr. 1757.

Svetikas E., 2003 – Alytaus kapinynas: christianizacijos šaltiniai. Vilnius, 2003.

Šatavičius E., 1998 – Sudotos archeologijos paminklų komplekso tyrinėjimai 1996–1997 metais // ATL 1996 ir 1997 metais. Vilnius, 1998, p. 45–50.

Šimėnas V., 1998a – Dvyliškio (Paisiščių) pilkapyno tyrinėjimai 1997 metais // ATL 1996 ir 1997 metais. Vilnius, 1998, p. 161–164.

Šimėnas V., 1998b – Skersabalių pilkapyno 2-osios grupės tyrinėjimai 1997 metais // ATL 1996 ir 1997 metais. Vilnius, 1998, p. 165–168.

Šimėnas V., 2002 – Jašiūnų (Geložės) pilkapynas // ATL 2000 metais. Vilnius, 2002, p. 77–79.

Šnė A., 2002 – Sociālais statuss un apbedījumi: par dažiem Austrumlatvijas vėlās aizvēstures kapulauku sociālās interpretācijas jautājumiem // Latvijas vēstures muzeja raksti. Latvijas arheoloģija. Pētījumi un problēmas. Rīga, 2002, Nr. 8, p. 171–182.

Tarasenka P., 1928 – Lietuvos archeologijos medžiaga. Kaunas, 1928.

Tautavičienė B., 1981 – III–XVI a. sidabriniai ir sidabru puošti dirbiniai. Katalogas. Vilnius, 1981.

Tautavičius A., 1951š – Kurganai. Trakų r., Jaggėliškių apyl., kolūkis „Už Tėvynę“. 1951, LIIR, Nr. 15.

Tautavičius A., 1953š – 1953 m. liepos mėn. 1–31 d. LTSR MA Istorijos ir Teisės instituto archeologinės ekspedicijos vestų pilkapių kasinėjimų Kapitoniškėse, Rumšiškių ap., Kaišiadorių rajone, dienoraštis. 1953, LIIR, Nr. 27.

Tautavičius A., 1958 – Šalčininkų rajono pilkapynų tyrinėjimai // ILKI. Vilnius, 1958, T. 1, p. 65–82.

Tautavičius A., 1970 – Riklikų pilkapių kasinėjimai 1969 metais // Archeologiniai ir etnografiniai tyrinėjimai Lietuvoje 1968 ir 1969 metais. Vilnius, 1970, p. 53–60.

Tautavičius A., 1970š – Degsnės-Labotiškių pilkapių, Molėtų raj., Dubingių apylinkė, 1970 m. kasinėjimų ataskaita. 1970, LIIR, Nr. 291.

Tautavičius A., 1981 – Taurapilio „kunigaikščio“ kapas // LA. Vilnius, 1981. T. 2, p. 18–43.

Tautavičius A., 1996 – Vidurinis geležies amžius. Vilnius, 1996.

Tejral J., 1992 – Einige Bemerkungen zur Chronologie der späten römischen Kaiserzeit in Mitteleuropa // Probleme der relativen und absoluten Chronologie ab Latènezeit bis zum Frühmittelalter. Kraków, 1992, p. 227–248.

Templemann-Maczyńska M., 1985 – Perlen im mitteleuropäischen Barbaricum. Mainz am Rhein, 1985.

Teodor D. G., 1988 – Considerații privind fibulele romano-bizantine din secole V–VII e. n. în spațiul carpato-dunăreano-pontic // AM. Iași, 1988. T. XII, p. 197–223.

Urbanavičienė S., 1995 – Diktarių kapinynas // LA. Vilnius, 1995, T. 11, p. 169–206.

Vaitkevičius V., 2002a – Pilviškių pilkapynas // ATL 2000 metais. Vilnius, 2002, p. 81–83.

Vaitkevičius V., 2002b – Santakos pilkapynas // ATL 2001 metais. Vilnius, 2002, p. 102–105.

- Vaitkevičius V.**, 2004 – Pakalnių pilkapiai (Vilniaus r.) // LA. Vilnius, 2004. T. 26, p. 47–72.
- Vaitkevičius V.**, 2005a – Interpreting the East Lithuanian Barrow Culture // *Interarchaeologia*. Tartu–Riga–Vilnius, 2005, Vol. 1. Culture and Material Culture. Papers from the first theoretical seminar of the Baltic archaeologists (BASE) held at the University of Tartu, Estonia, October 17th–19th, 2003, p. 71–86.
- Vaitkevičius V.**, 2005b – Santakos pilkapynas // *ATL 2002 metais*. Vilnius, 2005, p. 82–85.
- Vaitkevičius V., Vaitkevičienė D.**, 1998 – Mirtis, laidotuvės ir atminai // *Tautosakos darbai*. Vilnius, 1998, T. IX(XVI), p. 204–261.
- Vaitkunskienė L.**, 1981 – Sidabras senovės Lietuvoje. Vilnius, 1981.
- Vėlius G.**, 1998 – Karmazinių pilkapyno tyrinėjimai 1997 metais // *ATL 1996 ir 1997 metais*. Vilnius, 1998, p. 169–171.
- Vėlius G.**, 2000 – Popų–Vingelių pilkapynas // *ATL 1998 ir 1999 metais*. Vilnius, 2000, p. 235–241.
- Vėlius N.**, 1983 – Senovės baltų pasaulėžiūra. Vilnius, 1983.
- Volkaitė-Kulikauskienė R.**, 2001 – Lietuva valstybės priešaušriu. Vilnius, 2001.
- Wachowski K.**, 1991 – Oddziaływania zachodnie na wytwórczość ostróg haczykowatych u słowian // *Przegląd archeologiczny*. Wrocław, 1991. T. 38, p. 85–107.
- Wielowiejski P.**, 1990 – Skarb bursztynu z późnego okresu rzymskiego odkryty w miejscowości Basonia, woj. lubelskie // *Prace Muzeum ziemi*. Wrocław-Warszawa-Kraków, 1990, Z. 41, p. 101–133.
- Zabiela G.**, 1996 – Archeologas Vladimiras Kaširskis // *Kultūros paminklai*. Vilnius, 1996. T. 3, p. 41–52.
- Žulkus V.**, 2004 – Kuršiai Baltijos jūros erdvėje. Vilnius, 2004.
- Амброс А. К.**, 1966 – Фибулы юга европейской части СССР. II в. до н. э.–IV в. н. э. Москва, 1966.
- Бажан И. А., Карганольцев С. Ю.**, 1989 – В-образные рифельные пряжки как хронологический индикатор синхронизации // *Краткие сообщения института археологии*. Москва, 1989, вып. 198. Средневековая археология восточной Европы, с. 28–35.
- Баран В. Д., Приходнюк О. М.**, 1990 – Хронология и периодизация // *Славяне юго-восточной Европы в предгосударственный период*. Киев, 1990, с. 246–254.
- Волкайте-Куликаускаене Р.**, 1985 – О серпах литовского типа // *Новое в археологии Прибалтики и соседних территорий*. Таллин, 1985, с. 7–14.
- Гавритухин И. Ю.**, 1989 – Кодынские фибулы (Типы и некоторые проблемы интерпретации) // *Vakarų baltų archeologija ir istorija*. Klaipėda, 1989, с. 78–85.
- Гей О. А.**, 1993 – Хронология. Черняховская культура // *Славяне и их соседи в конце I тысячелетия до н.э. – первой половине I тысячелетия н.э.* Москва, 1993, с. 146–155.
- Жулкус В.**, 2004 – Изменения в мировоззрении куршей в раннем средневековье // *Восточная Европа в Средневековье*. Москва, 2004, с. 153–162.
- Казакявичюс В.**, 1988 – Оружие балтских племен II–VIII веков на территории Литвы. Вильнюс, 1988.
- Лухтан А. Б.**, 1997 – Война V века в Литве // *Гістарычна-археалагічны зборнік. Беларусь у сістэме еўрапейскіх культурных сувязяў*. Мінск, 1997. № 11, с. 15–20.
- Минасян Р. С.**, 1978 – Классификация серпов Восточной Европы железного века и раннего средневековья // *Археологический сборник*. Ленинград, 1978, вып. 19, с. 74–85.
- Перхавко В. Б.**, 1978 – Появление и распространение шпор на территории восточной Европы // *Советская археология*. Москва, 1978, № 3, с. 113–126.
- Покровский Ф. В.**, 1893a – Археологическая карта Виленской губернии // *Труды Виленского отделения Московского предварительного коми-*

тета по устройству въ Виильне IX археологического съезда. Вильна, 1893, Отд. II, с. I–XVIII, 1–164.

Покровский Ф. В., 1893b – Случайная археологическая экскурсія въ верховья р. Вилейки // Труды Виленскаго отделения Московскаго предварительнаго комитета по устройству въ Виильне IX археологического съезда. Вильна, 1893, отд. I, с. 122–133.

Покровский Ф. В., 1899 – Къ изследованію бассейна Вилии въ археологическомъ отношеніи (Изъ Трудовъ X. Археол. съезда. Т. I.). Москва, 1899.

Рыков П. С., 1913 – Могильникъ близъ станціи Сморгонь // Записки Северо-западнаго отдела Императорскаго русскаго географическаго общества. Вильна, 1913, Кн. 4, с. 7–17.

Седов В. В., 1987 – Балты // Финно-угры и балты в эпоху средневековья. Москва. 1987, с. 353–456.

Таугавичюс А., 1959 – Восточнолитовские курганы // Вопросы этнической истории народов Прибалтики. Москва, 1959, с. 128–153.

SANTRUMPOS

AB – Arhaeologia Baltica

AM – Arheologia Moldovei

ATL – Archeologiniai tyrinėjimai Lietuvoje

ILKI – Iš lietuvių kultūros istorijos

LA – Lietuvos archeologija

LAMMDI – Lietuvos aukštųjų mokyklų mokslo darbai: Istorija

LIIR – Lietuvos istorijos instituto rankraštynas

MAD'A – Lietuvos TSR Mokslų akademijos darbai, A serija

WA – Wiadomości archeologiczne

BALIULIAI BARROWS (ŠVENČIONYS DISTRICT)

Laurynas Kurila, Vida Kliugaitė

Reikšminiai žodžiai: Rytų Lietuvos pilkapių kultūra, pilkapiai, laidojimo papročiai, griautiniai kapai, degintiniai kapai, įkapės.

Keywords: East Lithuanian Barrow Culture, barrows, burial rites, inhumations, cremations, burial items.

Laurynas Kurila
Lietuvos istorijos institutas, Archeologijos skyrius,
Kražių g. 5, 01108, Vilnius, tel. 261 49 35.
el. paštas: kurila@istorija.lt

Vida Kliugaitė
VšĮ „Kultūros paveldo išsaugojimo pajėgos“
Piliakalnio g. 10, 06229, Vilnius, tel. 232 46 96.
el. paštas: vidak@erdvės.lt